आचरेत उपसम्य ... भूते प्रभाते सति यथा विधि ... पाकयज्ञविधानेन
२४ ... मास्त्वे ... २२८ ... समाप्राय ... स्वीरा विधाय ... सगोत्राणि लिङ्ग ... भवति
यथा ... सात्विक ... विमुच्यते ... सहिते कल्पे ... इति श्रीधर ... निवर्तमर्पितः।

[illegible] भूते ... यथ प्रतीनत्वक् ... पाकयज्ञविधानेन
द्वारे ... २४ ... पितृदिने ... पुण्याह ... भुञ्जीत नर
... ॥२५॥ ... मनुजः ... रभिः ... ज्ञातिभिः ...
२६ ... पितामह ... मासि ... कोकः ... श्रि
य प्रज्ञानां ... ॥२७॥ ... कन्यापि ... ताराः ... सु
तप्र ... ॥२८॥ ... यथ
... पितृदेवतानां ॥२९॥ ...
... ॥३०॥ इति
श्रीभागवते महापुराणे ... स्कन्धे ... एकोनविंशोऽध्यायः ॥१९॥ समाप्त
... ॥१॥ शुभं ॥ शुभं

... ॥२९॥ ... ॥३०॥ इति श्रीभा
गवते भावार्थदीपिकायां ... स्कन्धे ... एकोनविंशोऽध्यायः ॥१९॥ ॥ ॥ ॥ ॥

नासत्सुगीतस्तोत्रेणाभातिवृहत्चेतसा

॥५॥ वस्येयंयस्त्वांतिलापुनःषष्ठापोयोभावानाराम: [illegible]यस्य: योगिके ॥३॥६॥ महापुरुषयेवमाईश्वरगुरुआत्मने
नमोनमः ॥ पतिव्रतायत्येप्रेमशीलः मम॥७॥ कार्याणिविभूषात्तत्दगुरु[illegible]लोभवेदि सर्वे: ॥ यतोस्पयमेमयो एकान्ते[illegible]

पुरायेदंउवदसोभक्तिपक्षेमचेतसा ॥ दृष्टावांसप्रेमंतंनततोत्रमुरीरयेत ॥९॥ एवंतुविष्णुस्यविभु
नगतः कारणंपरं ॥ इयदिवाकृतिः सर्वमिषापाणिकंरमया ॥१०॥ [illegible]धीश्वरः [illegible]मेवपुरुषः
परं ॥ ज्ञात्वात्परोऽरूपंविशेषंफलभुग्भवान् ॥११॥ गुणातीतिविरचितदेवीत्वजनकोफलभुग्भवान् ॥ नोहि[illegible]
रीरात्मात्रीयावंविदिका [illegible] ॥१२॥ वासनुपेभगवते प्रत्यक्तमुणास्पदः ॥ यथापुरुषोत्रिलोकस्यस्वदेव
मुक्तिनः ॥१३॥ तथात्वात्मक्षेत्रकतत्त्वस्तमस्तमीप ॥ दृत्स्यनिहृतपरदर्श्रीवि[illegible]सदा ॥१४॥ नत्रिमा
र्गापिस्याप्टत्रातिवमनुपीयेत ॥ यतोधिकंमवप्राप्य प्राणपतेवियेहरि ॥१५॥ पतिव्रतपरयाभक्त्या सदाय
त्नवकेसः ॥ [illegible]मशीलः स्वपाति ॥१६॥ विभूषासर्वकर्माणिपत्न्यास्त्वानित्य
कृतमेककतराण्यपदेयतोकमयोरपि ॥१७॥ पत्न्याकुर्याद्गुर्गपतिमनन्यमानिरत: ॥ किंतत्र[illegible]
ध्यात्रविकल्पकपत्न ॥१८॥ विप्रनिमित्तवीरवती: स्वमोधर्मात्मिमत्ये: अर्थंहरयाभत्यादेवनिगमम:
शिवा: ॥१९॥ ब्रह्मायेदवसहं [illegible]तस्यतः ॥ [illegible]विशनुपीसर्वकामीहवे ॥२०॥ पतेन
मूर्त्तिविधिनामासान्हादशस्याप्न ॥ नीलस्यापरमात्मार्थीकार्तिके[illegible]महनि ॥२२॥ ॥
नीलाख्याब्रतं

उभयोरपिभवति ॥१॥ नविद्यमानमविकिंचित ॥२॥ हादशमासानियुक्ते ॥ कदाचिन्नमेसर्वमपेक्षति ॥ सर्वद
हादशमास्यायोमतोपुरुषकसत्यम ॥ सर्वहादयनोमरामेतत्मयेपातिनः ॥ नस्यापि[illegible]संयात: तदुभयंवायि

मा१

॥३॥ समर

अनेनाऽऽहि[illegible]विस्तोरा[illegible]पाशोपरि[illegible]नवास[illegible]भूत[illegible]पुष्पधूपदीपे
[illegible]हितं पाहेरे[illegible]

उ नवि[illegible]तपसो [illegible] तदेव विह[illegible]लोकादितावदरिते[illegible] तस्य प्रकारमिति [illegible] मार्गशिरमा
सि शुक्लपक्षे आदित प्रतिपदं [illegible] [illegible] प्रजपेत [illegible]
म[illegible] नैतस्य [illegible]पयोभक्ष एव सर्व[illegible] कृतमस्ति [illegible] पर्या[illegible]
[illegible]महा[illegible]विभूतिपतये नमः [illegible] सिद्ध[illegible] नमस्तेस्तु [illegible] यथा [illegible] कृतस्य।

[illegible] प्रसवनलक्षणभगवता यदुदीरितं तस्माद् [illegible] पयोव्रत[illegible] शुक्ले
मार्गशिरपक्षे [illegible] आरभेत [illegible] इति [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] महाविभूतिपतये नमः सकलसिद्धये [illegible]
[illegible] सर्वभूता[illegible] [illegible]
महापुरुष[illegible] [illegible] महाभागो लोक[illegible] नमो [illegible] महापुरुषाय
[illegible] महाविभूतिपतये [illegible] महाविभूतिभिर्बलिमुपहरामीति [illegible]
[illegible] ॐ नमो भगवते महापुरुषाय महाविभूतिपतये स्वाहेति [illegible]
[illegible]

[illegible] सर्वभूतेषु [illegible] [illegible] सकलपतादि[illegible] सर्वभूतो [illegible] महापुरुष[illegible]
[illegible] सर्वोपने[illegible] अनेन [illegible]
[illegible] विभूषणो [illegible] पूपदीपोपहारा [illegible] समुपहि[illegible]
[illegible] ॥

कौशिकाद्र [illegible] सौमगणानवेमकृतइतिश्रोक्ते १९ [illegible] पञ्चापिनिकपदमके मतिश्रो
पिनिष्ठमेभेवास्य [illegible] व्यसतरयेनश्रुत्वावुद्धिर्यस्य मेलधर्मे [illegible] अपिपदे मोत्तमपि [illegible] गुणस्य श्रविद्यया

माभेष श्रातो मस्त्व प्रयमित्याह कौशिकः [illegible] नमभावामार्ष दानालमे मरुतां गणम् [illegible] मम मातृहिते
र्गर्भ श्रीनिवमान् कृपया वहुधा [illegible] सेतुणयपर्दी [illegible] सकलविद्धि [illegible] पुत्रकोपाक्षिता
म्यता [illegible] विद्यनं दिव्याय द्वविर्विमे [illegible] मज्जाविदं नपापाशादेवात्मे मरुतोभव [illegible]
टेषमेदारणयी [illegible] कृतं [illegible] ति तिरुत्पायदर [illegible] कुमारानतलप्रभाव [illegible] दृष्ट्रा सहितादेवीपर्यतुष्य
दनिद्रिता [illegible] आरतानाकु मादित्यानाम यावद [illegible] कर्म [illegible]
[illegible] पुत्रस [illegible] भवत्वाप [illegible] कथयमायुष [illegible] भवतिस्ववेमि
[illegible] गर्ते तिक [illegible] किं दगुर्भमर्थयुद्धिर्नयमेति [illegible] [illegible]
[illegible] सम [illegible] ततस्तायसमायर्ये [illegible] महा [illegible]
[illegible] काम्य [illegible] सायाधनमय [illegible] निराशिषु [illegible] पितस्याः कु
शाली स्मृताः [illegible] स्यध्यानप्रदेदमात्मानं [illegible] कोवापितपुण्यस्यपीयुष [illegible]
ता [illegible] महीदर्मवालि [illegible] महीपति [illegible] नुमर्दसि [illegible] मृता [illegible]
दद [illegible] पुत्रभावेनतस्या [illegible] सदतांम [illegible] प्रभुः [illegible] एवैते सर्वमाख्या
तयन्तीतपरिएकसि [illegible] कथयामि ते १८ ॥

गत्वुथ कोशूणी [illegible] तनरकोपिस्यात [illegible] महीयसि [illegible] सनुत्यित [illegible] इतिश्रीभाग

नापकृकपषि मुक्ति गः कार्यांपुहृधौताब्रा माहतिह्राभ्यां ५४ पातरा साहृप्प भोजनात्पूर्वं ५५ वीरद नौ जौ
वइतकाः मच्चाम पूज्यको हृगतकुसेरमगत ५६ सुसमानपुजोमातिकरं नभनेमव ५७॥५८॥ दृष्टिंदः स्नातप

नायौतपथाष्टः [illegible] पात्रो उदकपिगः शाषीतनापशहूाभैर्नमा निपिात धयो ५९ धौताम्बराः
श्रुविर्विशं सर्वसमान्तसमुला [illegible] मो विपुष्पि पस च्युत ६० हि योवीरुवतीं [illegible]
गापश्च लिमहने ६१ पतिवाचोपतिहितम्यायेको हगमचत ६२ [illegible] नरहमेनटक्षिमने
पाविषि यमि [illegible] भावितामतः ६४ वाडमि [illegible] दिमीयानमाहृाभना ६५ [illegible]
मादज्ञवतेविजोरपायमा ६६ मातथस्तर भिपाहमि [illegible] मानद मुश्रुपणोनाश्रमस्थादि [illegible]
बक्रविः ६७ निलयन्यस्तमनसः फलमूलसमिकुशान् ६८ [illegible] कोलेकालेवटादत ६९
पवेत [illegible] ब्रह्मः पथिवत्रिशिसुरा [illegible] ७० ना धा [illegible]
किहेतप [illegible] ७१ [illegible]
[illegible] ७२ [illegible]
तथाम [illegible] पुविह उदरया [illegible] ७३ [illegible]
[illegible] ७४ तेत मनु [illegible]
इश्रातातसकृतलदं ७५ ॥

किद्वेपस्य ग्राम [illegible] कुदिल [illegible] नापग [illegible]
७६ कनुं [illegible] ७७ ममपृत्वा [illegible] ७८ निदपाउपचिनेचेतोयस्मात् ॥७९॥
मा [illegible] ॥८०॥ ॥ ॥

२८ १४१॥ स्वभावमनुवर्ततमानायो चितः कोतिक्रमेपराय स्वभावमेवाद्रुह्यपा ४ आरण्यकस्त्रवनवेविक्रता
यस्मिन्प्रवर्तमान्प्रवर्तयमानोऽपमहेतः ४१ स्त्रीपिण्डस्तनो मार्धिका मनस्या मनेद्यपवेन प्रतीयमानाला ४२ तत्रैदमुपक्र
स्यते यो भवति ४३ प्रथमात वेत्सर्वत्तेनाव इ यवेत्यामिलेनेवास्य यद्धि ४४ हेमहानिवर्तिषाते पुत्रमस्त्रमानोभवि
ष्यति दीर्घकालं तेनवमयकर्णविद्येषतपसति ४५ इत्यवधो नभविष्यतीतिसंचित्तकाय ४६ हमद्रेप्रज यथानद्यस्थ
यथिपाद्धि नहि ४७ हद्दाविष्यति वेत्युपित देवलोपवो भविष्यति ४८ तत्स्वनात्मनतस्यकर्णविद्येषु तपस्वियेष्वाफला।

निशाम्यतद्वचो विप्रो विस्मिता पर्यतप्यत अहो अधर्म समद्राक्ष्यमेसमुपस्थितः ४९ अहो पयोद्वियामासो
योषिन्मयोऽमाधमा गृहीतवेन कृपण पतिविपदर्थकिंपुत्र ५० कोतिक्रमो गुर्वर्थेषा स्त्रमा वीमिदयोचित।
धिग्माम्पुतानुष्यस्तार्थे पदेहर्षिर्वरि ५१ आयर्मेवा मन्वकस्मपरुषास्त्रमानास्त्रन हदयेषु रमा एव मोपा।
कोचिदचेष्टितम् ५२ नहिकोपि विशेषः स्त्रीणामजमा मनपातामपि पोतुगृहं धातव शान्त्रमर्थवानपतिनु ५३ इ
ति क्रमेद दासीतिवचनवसमपामवेत स्वर्धतादितिच दीपितवचरमुपकल्पते ५४ इति संचित्तप्रागवानीरोच कृ
तनेहन प्रवाचकिंचित्तपूते आत्मानवधिगर्हयन ५५ तावदपः मन्त्रमभितिभद्रे हद्दाद्युवाधय मत्स्मा
अनेमिरयम्रजोप्ताविषयाणि ५६ इति कृत्वा यावत्पिष्टेषनेनलतहिकामो यत्निम यानिचिरामिपिहानि
मसन अतियाम्प्रत ५७ नहिस्या हुतमातानि तपापि प्रानुत्वदेन नोक्तिप्रान्त्रयोमानि नमस्पोद्यटमपत्र ५८
नापस्तोचा पञ्चाक्षपानममभात्र रतेने ५ नकसीतायोतवीमा स्तजपादिमुन्माकृचित ५९ नोप्तिस्त्रवरिकात्रकर्म
मिषपृथात्त्वं भुंजीतादरक्रद्रहोपिवेदजलिनाप ५९ नोप्तिस्प्ययमानि नीम पापानम्भवपूर्वता अनि
भावात ५० कार्याण्यनप्रयकानिनतयानि नवषणकानि निपनिपिहानि किसजानानि सर्वाण्यपिदुहि ५१ नप्रा
पञ्जकोशात परमगलकृपिलामपादिकं नमशीत ५२ प्रपच्यपिविपान्नस्तानात प्रतिविधान्स्नातुपमर्पियेत भोजने
यतनिषद्यात्रादं ५३ वनिस्कात्रभदकात्स्मिनिवेदितमामिषपिपीलिकादृषितंअनन्तंजनिमनोनोपचवर गन्धदुष्टिनिग
मेतान्निषिध्याद ५४ अन्नविनाममरिलहीनाप्रमेतीना प्रप्रान्ना प्राश्यैरोनिषेधावाह ५

कृच्छ्रपणवार्त ३

२१

सर्वदेवतालिंगेनोमस्पविकल्पिते इत्युतेभागान्प मे लिंगिद्रूपतिरूपधृक् ४

एकात्मभूतानि नि॰ सर्वाणि मिथुनतस्य प्रियस्यापि सर्वदेहार्थमित्यमिति चि॰ १ पुत्रप्रसूचित सनकप्रमुखाप्तु
इहात्मकाम्यात्मस्था या गमः अप्रेषु ॥ २२ ननु परमेश्वरोप्यसौ मेरुसर्वकामानित्यभिप्रसिद्ध तत्राह पतिरेवति
नात्मनमित्यत श्रीवासुदेवशैवतल्लक्ष्मीपतिः परदेवतमिति प्रसिद्ध सत्ये सप्तमाधिकारेषु॥

पू॰

विश्वात्मको कालभूतानि भूतात्मादौ प्रजापतिः। विधचक्रे सदेहार्थं यया पुंसामतिर्हता २७ एव
मुक्त्वा वित्तस्नानमथाप्य नाम्यपस्थिया प्रहसन् परमप्रीतो दिविमाह हाभिनयन २८ कृष्णस्य मम
रूपमपि ऋषीन स्नाहमनिदितं स्त्रियाम्भ नित्तप्रीतये कामस्तवायामः २९ पतिरेवहि नारी
णां दैवतं परमं स्मृतं मानसं सर्वभूतानां वासुदेव प्रियपतिः ३३ तस्मात्पतिव्रता नार्यः श्रे
यस्काम समधर्मे पत्नी तेषां भावेनैव पतिमात्मानमीश्वरं ३४ सपत्नेदेवताल्लिंगे नामरूपा
विकल्पिते इत्युते भगवान्मुखं सिद्धिशूर्पनिरूपदृक् ३५ सोहं त्वया चितो भद्रे ईदृग्भावेन भ
क्तितः तत्ते संपादये कामसमतीमानसहलेभ ३६ हि किञ्चित्ते वाच्य इदं यद् इदं विशालन्तमिदं
हृताऽऽहृताः अपतिसुतप्रसादयेन्नमयामिताः ३७ ॥

ब्रह्मभेदे इत्यन्तद्व्याह मानसा विद्यार्थे नमः॥ देवता लिंगो मूर्तिभि उपलक्षितः तत्र भोवाद नाम हृदा
हि ब्रह्मणस्यकला द्विनाद्याभ्याविभिश्यकल्पिते ॥३४ ३५।३६ हृदयामिद्वहेन भजमस्मोपैतारूपनेन
तावित्सुना स्मद्यायमयांतितः ॥३७ ॥

सा गता मम मानहूयनादेव तथा प्रापिता। २१ ॥ २१ ॥ आदितमादर्शस्यमिताता वर्षावर्षं युक्तमस्त्रमयगमा
प्राप्य पञ्च हे सत्राय शेनक ॥ २२ ॥ कार्ति प्रादेन पञ्च तस्य रायेन २३ ॥ उत्सुगोदरा अत्रि गृहस्य कदिन विश्व
मनुराजा सदेह लागार्थ अमेधा जामकरो मेवतिम नु विज्ञत [illegible] किमीति ईषा प्रभृतिमभिहितस्यापि
यस्य पूर्वे पारा जातादेहस्य मरणात हि विदि नावास्यिनम [illegible] तथाद्भिमीलितमयातवी [illegible] तिस्य पस्य भूस्से
निष्क्रीत्वा आसीत। तन्मृते तस्य देहस्यार्थे यानि भूतभयो कुत्सितं तस्मात् सार्थवेदनवेदति। २४ ॥ देदहादिका धुर्वीनम

मरुतश्च दितेः पुत्रा सप्तर्षि पात्र [illegible] ब्रह्मास्मन्प्रजाः सर्वे मीनाद् देणमातृतां। २५ ॥ राजोवाच
कथं तथा स्तु भाव मपा [illegible] तिक गुरो। देहाद्वा प्रापिता मामृ किं तस्य पुत्रोऽभूत् २५ ॥ दुभेन अद्भुत
मन नृपयोहि मया मह विनियोग भावा मन्तो वा या [illegible] मह हि २६ ॥ सूतः तदिहत्स्यात स्पस्तरा
परश्रीरावे यो नि शाम्य हृत मल्पमणवत २६ ॥ समाजस्य निभृतेनचितसीनमादसेना [illegible]
दर्शिनः पुत्राः हत पुत्रादिति शाकपालिप्राह नवितुमा। मस्तुमा [illegible] तीर्थाचित
यत २७ ॥ कदाचिद्भूतहृत्ता विदिया ममुल्ला अनिरुद्ध [illegible] प्रातिमाश्र [illegible]
मिविश्वासमस्ता सीघ्र शामि हनमच। भूतभूतस्तु ते सार्थं नवेद [illegible] घोयतः २८ ॥ अथ मितानस्य
तस्य दृध्रुव मंत्र ह्वेतम। मदयो [illegible] रुद्रस्य भूयाद्धनर्घा [illegible] मे २९ ॥ ग्रीत भावेन भर्त [illegible]
त्रिय [illegible] यानु रागोन प्रश्र [illegible] मनपच ३० ॥ भक्ता [illegible] तत्मनो [illegible] भाविके [illegible]
नगाहभाव [illegible] सस्मिताया गमी दा। ३१ ॥ एवं मिथ्या नहीभूत्वा निहतान पि विरचय वा [illegible] मि

गा [illegible] मानस्य मत्स्य मानस्य। तस्य गृहमक्रूर वलवं तो तस्य द्रष्टा पोमद। ब्रह्म शोषकः पुत्रोभयेन हेतु [illegible]
भवेन २९ ॥ प्रियान [illegible] वे विमुखं [illegible] समस्त सहस्रा [illegible] ३०२ ॥ विवश स्रीपरतन्त्र स्तम [illegible]

५३

२४

श्रीपराशरमहापुराणे [illegible]

१८ यज्ञादहमसौ चैव ४९ हिरण्यकशिपुर्हिरण्याक्षस्तथैव च । अथ महाविष्णुतो कीर्तितोऽन्तीयस्कन्धे ४१
विप्रविमोदनवार्ता सकाशात नासुषमग्रहीत ४३ तत समादाद ४४ कमेषु पवन्तापि पवित्र

पेता मता मिह आपतन्ती नुशनिति भ अत्र जयतस्य प्रभातान्ततीय मेतद् षष्ठः १ अक्रम
स्यादेवस्य माघायामनन्तूपित ३ कीर्तिपत्नी इहत्मो वत्सस्य मन्सो भगवद्‌ध्यः ५ तत्कर्मगुणावी
र्यादिका व्यपयस्य महात्मन ६ पश्चाद्दत्या मेदेदित्याये तावत्ततो गृह ७ अथ कश्यपदायादोन्दे
तेषु कीर्तयामिते ८ यत्र भगवता श्रीमान्नृसिंहादो वनिरव्व्य ९ हिमहीवेदद्यायादोदेसदानव
हिता हिरण्यकशिपुर्नाम देवद्याम्यवकीर्तितो १० हिरण्यकशिपोर्भार्या कयाधूर्नामदान
वी । तस्य सातनयास्तस्य सगुणवन्त ११ मदोत्पाद ब्राह्मणानदेवाद्देवद्वादशैवच तस्य
सानिरिकुनामयाज्जविप्रचितो परीद ३२ शिरोदरेशप्रहाविश्वावेपति वताभूता । सक्रोदस्य
कृतिर्माता सत्पयस्तनकस्य सुराठरयदयानिर्मोर्यस्तन वातापि मिल्वल १४ शीर्षासपाप्त
तिपुत्रवेपलवातापि मिल्वल १५ अन्न द्वादशमत्यघवाम्नो मानुषमरपत्यो विरोचनस्तप्रक्रा
दि दक्षोमता स्वापयमहलि १६ बाणो ज्येष्ठपुत्र सातिनाम भवत १७ तस्यानुभावस्तु श्रोभवा प
श्चाद्दशाभियासते १८ बाणासुरारात्यागिरिशाल्भमनहरणसुमुख्यनो । यस्मा भगवानात्त्व्यवा
पिपुरपालक १९ ॥

लक्ष्मीकान्तापिताम्नूतेमन य १ । ५ । ४ तस्यानुभाव अनुभवनस्य श्रोत्र गणाकीर्तर्दे २ सहस्रनभा ।
अतेसदि स्तुयनस्तन्यनुभाके स्वस्तीकांयशादति शोय । ७ तस्य गोष्ठ मुख्योता प्राशाम । ८ ॥

आदित्यानां चतुर्थस्य तत्पूर्वं शापप्रसंगतः ॥ प्रोक्तमिदं कृतं सर्वं विस्तरेण यथादितः ॥ अदितेः पञ्च मादीनां पुत्राणामन्वयेऽस्थि
त ॥ अस्मादे श्रुतिरितेगर्भे शापेन मुक्तो भिदा तत्पूर्वं शापमनुकीर्त्य तत्प्रसंगपर्यायक्रमम् ॥ आदित्यान्यथा तेषां वंशा माहात्म्य
नीस्वरं दक्षकन्यास्वयानुकथने आदित्या द्वादशापुत्राः प्रोक्ताः ॥ विवस्वानर्यमा पूषा त्वष्टा सविता भगः ॥ धाता वि
धाता वरुणो मित्रः शक्र उरुक्रमः इति तत्र धाता भार्याणामनुमतिः ॥ विष्णुरूपः त्रिविक्रमकर्तृ पापस्यातः ॥ तद्वंश मनुव
र्णयन्निदानीं सविता वर्णयामास ॥ पृश्निस्तिति सावित्री मित्रादिष्ठ प्रासूत तत्र स्मानुपरा ॥ तत्पुत्रस्य पार्थ महाशब्दस्य नपस्य

श्रीशुक उवाच ॥ पृश्निस्तु पत्नी सवितुः सावित्रीं व्याहृतीं त्रयीं ॥ अग्निहोत्रं पशुं सोमं चातुर्मास्यं महामखान् ॥ १ ॥ सिद्धिर्भगस्य भार्याङ्ग महिमानं विभुं प्रभुं ॥ आशिषं च वरारोहां कन्यां प्रासूत सुव्रतां ॥ २ ॥ धातुः कुहूः सिनीवाली राका चानुमतिस्तथा ॥ सायं दर्शमथ प्रातः पूर्णमासमनुक्रमात् ॥ ३ ॥ अग्नीन्पुरीष्यानाधत्त क्रियायां समनन्तरः ॥ चर्षणी वरुणस्यासीद्यस्यां जातो भृगुः पुनः ॥ ४ ॥ वाल्मीकिश्च महायोगी वल्मीकादभवत्किल ॥ अगस्त्यश्च वसिष्ठश्च मित्रावरुणयोरृषी ॥ ५ ॥ रेतः सिषिचतुः कुम्भे उर्वश्याः सन्निधौ द्रुतं ॥ रेवत्यां मित्र उत्सर्गमरिष्टं पिप्पलं व्यधात् ॥ ६ ॥

पत्नी ॥ १ ॥ धातुर्भार्या कुहूः ॥ सायं पत्रं प्रसूते एवं सिनीवाली दर्शमित्यनुक्रमात् ॥ २ ॥ समनन्तरो विधाता क्रि
यायां पुरीष्यान् अग्नीन् पञ्च चितीः ॥ पुरीष्यास्तेऽग्नय इति पञ्च वा ते ग्रयोऽधिजन्मे इति च श्रुतेः ॥ चर्षणी वरुणस्य भार्या
आसीत् ॥ ३ ॥ पूर्वे ब्रह्मणः पुत्रो भृगुः यस्यां पुनः जातः ॥ ४ ॥ वाल्मीकाद्वरुणस्यैव पुत्रोऽभवत् ॥ एतौ वरुणस्यासा
धारणौ तयोस्तु मित्रस्य साधारणौ ॥ तथोर्वश्यां अभवद्गौ पुत्रावाह ॥ अगस्त्यश्च वसिष्ठश्च ऋषी मि
त्रावरुणयोरभवतां ॥ ५ ॥ तत्र एव उभावपि कुम्भे रेतः सिषिचतुः ॥ स्वेच्छया ताविषिताः कुम्भेतः सिषिच

इति तमभिप्रायं ज्ञात्वा यदा वचनविस्मः तदा स्वरूपं प्रकाश्य ज्ञातामपि सन ब्रह्मगीशमानिनं नविद्वेव २२ अ
नपवद्दारवपि सर्वेषां भूतानां प्रिय २४ प्रद्देवेकाच्युत प्रिय तस्मान्ममास्मिन्क्रोधो नाभूदिति भाव २५ २७ इति

नाहं विरक्तोनक्रमारनारदौ नमस्तपुत्रानु नयं सरेषा विस्मयपरोऽपि हितममा काशाकानत स्वरूपं
पृथ्वीपामानिन २२ नाघस्याऽस्ति प्रिय कश्चित्राप्रिय स्व परो पिवा आत्मात्मा त्वं भूतानां सर्वभूत प्रियो
हरि २४ तस्याथ महाभागाश्चित्रकेतु प्रियो नृप सर्वत्रसम हर्षणात् अहद्देवाच्युत प्रिय २५ तस्मा
द्विस्मयः कार्य पुरुषेषु महात्मस महापुरुष भक्तेषु शान्तेषु समदर्शिषु २९ श्रीशुक इति तस्य वच
श्रुत्वा शिवस्य माभिभाषितं बभूव शान्तधी राजन्देवी विगत विस्मया ३० इति भागवतो देव्या प्रति शप्त
मलतम मूर्ध्ना सत्य गृह्य शापमेतावत्साधु लक्षणं ३१ जज्ञे त्वष्टुर्दक्षिणाग्नौ दानवीं योनिमाश्रितः वृत्र इ
त्यभिविख्यातो ज्ञान विज्ञान संयुत एतत्ते सर्वमाख्यातं यन्मां त्वं परिपृच्छसि वृत्रस्यासुर जातेश्च कारणं भ
गवन्मते ३४ इतिहासमिमं पुण्यं चित्रकेतोर्महात्मनः माहात्म्यं विष्णुभक्तानां श्रुत्वा बन्धाद्विमुच्यते ३५
यएतत्प्रातरुत्थाय श्रद्धया वाग्यतः पठेत् इतिहासं हरिं स्मृत्वा सयाति परमां गतिं ४२

शापशाप्तमलतम समर्थोऽपि ॥ प्रहृतात्मा प्रज्ञत्वसभावे नैनयते भगवति मते ॥ एतत्

गिरीशो भवानीशङ्करो प्रसाद्य सम्पन्नो विस्मयकुर्वतो मयो ॥ २४॥२५ स्वर्गादावपि तन्वोर्थं पुपोलनमि
मिटघृ षीलयघानेमया ॥२६॥ तत्रतदुक्तमेवहेतं माहद्दाम्या देहिनोमावड॥ स्वमिनादिष्टहानिं ईश्वर मालीलया
मायया भवति ॥ तेषुवगुणात्रयवाघविकल्प इत्यवाक्य इहानिष्टमेस्वघ स्फुरति मयामानमर्थो भेद सालोरि

णा

णुक इतिप्रकाशगिरिशाचित्रकेतरदिदम नत्वा ममविमानेनपश्यतो सम्पतो मया ॥२७॥ ततस्तम
गवाङ्गद्रोरुद्राणीभिटमवदीन देवपिदेवाविद्यानार्थदानावदृष्टावता ॥२८॥२९ दृष्ट्वसमसिसत्यागि
दृश्यदुतकर्मणा माहात्म्यभूतभूतानि महात्मा महात्मना ॥३०॥ नारायणपरा सर्वमकुतश्च
नविभ्यति स्वर्गापवर्गनरकेष्वपितुल्यार्थदर्शिनः ॥३१॥ देहिनां देहसंयोगाद्द्वन्द्वानीश्वरलीलया सु
खं दुःखं मृतिर्जन्म शापोनुग्रह एव च ॥३२॥ अविवेककृतः पुंसो ह्यर्थभेद इवात्मनि गुणदो
षविकल्पश्च भिदेव स्रजिवत्कृतः ॥३३॥ वासुदेवे भगवति भक्तिमुद्वहतां नृणां ज्ञानवै
राग्यवीर्याणां नेह कश्चिद्व्यपाश्रयः ॥३४॥

भेद पुंसो मम यथा अविवेककृतो भवति स्रजिवत् सर्पमालादि भिदा यथा तथा वक्तुं नः इत्यर्थ स्वगवदिति
प्रोक्तपाठान्तरं तत्सङ्गमः ॥३३॥ अतो भगवतानामानि स्मृद्धतमुचितमेवेत्या हवासुदेव इति ज्ञानवैराग्यवीर्यबल
येषां तेषां व्यपाश्रयो विशिष्टबुद्ध्या आश्रयणीयो यो नास्ति ॥३४॥

श्रीभाग ६

पूर्वदिक्प्राचीनकर्मप्राप्तमेवास्य १८ अतएवममतवचनकोपिदोषस्त्यादेवेति १९ एवसवादिकमयीकृता [illegible] २० प्राचीनदपि [illegible] लोमानीत्याह २१ [illegible] पक [illegible] परमेश्वरो मायया [illegible] यानि [illegible] तानि प्राणान [illegible] पृथक् पृथक् [illegible] नि पुत्र [illegible] २२ नत्वेवं भूत विषम [illegible] कि [illegible] तथापि [illegible] तस्य

विवेकेनाह प्रतिगृह्य [illegible] पापमात्मनो [illegible] लिङ्गे [illegible] देवर्मर्त्याय [illegible] सर्वदिक् [illegible] तस्य [illegible] १८ [illegible] तस्मिन्नन्तर [illegible] आत्मनस्त्वेवं [illegible] सर्वत्र सर्वदा १९ [illegible] पुरुषा [illegible] पुरा [illegible] २० [illegible] यापि [illegible] २१ [illegible] सृजति भूतानि [illegible] या [illegible] २२ [illegible] प्रतीयमान [illegible] नच [illegible] २३ [illegible] विसर्ग [illegible] स्वाय [illegible] २४ [illegible] परमेष्ठाय [illegible] मतत्व [illegible] २५ ॥

[illegible] सर्वत्र [illegible] निजजन [illegible] तस्य [illegible] २७ [illegible] विसर्ग [illegible] पाप [illegible] भवति [illegible] विसर्गः [illegible] प्रसाद [illegible] २८ [illegible] २९ ।

प्रकीर्त्य मामनुत्तमं गोमेधं कृत्वा देवी वाक्कुमारि ति गच्छस्थिता उवाच महासत्व मम स्याति के स्थितः सत्व ॥ प्रथम स्मात्सदतिवा
रीपिणीमध्ये मुखो भागे यामि गुणमी भूयस्यातो ॥ २१ ॥ प्रणाम गम्भीरा धीर्यस्य मम ॥ २२ ॥ ननु स्यामी पर्यप्रभागविहारं म
स्मिन्निर्जिता त्वामभिमानेनेति ते हि या इति सविभागेनेव ते प्रतिकृपा क्रोधेनाहं ॥ २३ ॥ विमह प्रकर्षेण करोन्नीति विप्र

चिन्तकेतनस्याथ ॥ एवमेतत्कथयतः सात्वहं मे वत्सा शारीरिणा ॥ आत्मतत्त्व सभार्यावे मिथुनी भूयमा
वंशो ॥ आलिंग्यामी कृत्वा देवी वाक्कुना मुनि म सर्व ॥ उवाच देव्या सुरापवत्सा तद्वा सो चेतस्तदतिवो न प्रत्याय
स्त्रीजनतया जलवाहि समापत्ति ॥ प्रकीकृत सिद्धिपत्यास्ते यतद्दी प्राकृतोपपणा ॥ प्राप्य श्री प्रकृतस्था
पितिय स्मृति सिवि श्रुति ॥ अथ महामत्या विभांति सदतिविध ॥ श्री शुक ॥ भगवान्न पितृकमायुर
स्यायाधधीतृप तृतीय भूवमहि सिसभ्यास श्रुतदनु उवाच ॥ १३ ॥ इमं तद्वीर्यविदृषि वचाता यस्तु शाभन कृपू
रुदेवीय प्राप्निर्जितात्माभिमानिने ॥ १४ ॥ देव्युवाच ॥ अथ किमधुना लोके बाष्मा दे उधः प्रभु ॥ अन्यत्रहि
या मा दृष्टा नाविनिर्जितामाचविप्रकृत ॥ १५ ॥ नवेद यमकिं लपस्यामी निर्गुणाभूय मार दायाः ॥ नवेकुमार
कपिला मनुश्च येमीनिधि धर्मा निवर्तिन ह ॥ १६ ॥ एषामनु ध्ये पपदाम्बुश्रुममन्तगु रुकु मे गुणं लयेश ॥ तत्र
वयुः परिभूपस्तु श्रीश्च श्राविभूम्या दयो हि ह्यपः ॥ १७ ॥ नायम हति वेकुवपाद मूलोपसर्पणं ॥ त्वमेविनम
तित्तस्य मापुमि पर्युपासितं ॥ १८ ॥ अत्र यायीय श्रीवोनिमास्तु रीयाहि हुर्मते यया हुभूय प्रहतो नकती
पुराकि लिय ॥ १९ ॥ श्री शुक उवाच एवं शामश्रिन्न केतवि मानाद्व कृत्यस प्रसादयामास सती मूर्धानमुग्रा

कृता ॥ २० ॥ अनिवृत्ति ने पाख मति क्रम्यवर्तिन शीलरमेनिधिपतिनिवारयवि ॥ २१ ॥ सूरीन परिभूयाशा नकृत्वान
गद्रु रुधः प्रधान्ति नखस्मात ॥ २२ ॥ मनु हरि भक्तो यदा हे इति च तत्राह ॥ नायया पुमि परिमेवि तवे कुठ स्य पा
दमूलोपसर्पणमर्हति ॥ २३ ॥ अत इतिह प्रजय यामूर्यो किलिमा मप राधमकार्ष नय परि घ्यसि तन्याहीसर्पे ॥ २४ ॥

मगहा४

[illegible]

एतद्दिग्लोतिस्तवोयतिविभिः ५ः स्वस्य सूक्ष्मसाम्रभिः ४७ विलानयनमेपृथ्वीतां वशीभस्यामिमानंवातां
स्यामत्रयविलासानामतरी पञ्चसु ४१ इह मायामिभिः ब्रह्मिः यद्दिकामुपिकविषयः सनतनमावित्कल्लत ४० नया
नः परपुरुषार्थीस्तीकद एतावानिति येयानीपुरणेगस्याः सा बुद्धिर्यैपर स्यात्मनः एकदेशीनमिति यदत्ताकद

स एवायद्दुः स्वमोत्तायक्रवीतरपतीक्षिया ततोनिवृत्तिस्त्वामिदं स्वस्य चसत्वस्य च ४९ एवविपर्यवंब्रह्म
नृणांविस्ताभिमानिनो आत्मनस्तुगतिसूक्ष्मस्यान्त्यपविलक्षणां ५० इह प्रकृताभिर्माआमिविष्णुकः तेन
नेनसा तानविसमसान्तर्मिमद्दत्ताः पुरुषो भवेत ५१ एतावानेवमनुनेयागमेपुराणवृद्धिभिः सार्थः सर्वाः
तामाहेयायसयास्मिकदर्शन ५२ नमेवतत्कृद्द्यायाज्ञत्रपुसाववचोमम तानविज्ञानसंपन्नोयस्यन्नाश्
सिद्धवि ५३ श्रीशुकउवाच आत्ममायामृते राजन्परस्यानुभवात्मनः पश्यततस्त्वाविष्णुमानंतश्च
सर्वेदवि ५४ इति श्रीभागवतेमहापुराणेद्वितीयस्कंधेअष्टमोध्यायः श्रीशुकः एतमातदिनानतस्त
स्यैकृतातिशयः विषयार्थिकेतुस्त्रयमयाचेवरः ५ मल्लुस्तावर्षलुस्ताणामस्याद्द्वतवलेदिशः स्त
यमानोमहायोगीमुनिभिःसिद्धचारणैः २ कृत्वावलेहदंशाणी पुत्रानामेकल्याद्दिदिश्च मेवियाप
रः सीभिः गायन्तद्दरिसीस्वरे ३ एकमाद्दत्तेस्वर्यगर्वास्त्राचीनकर्मतः आत्मदीर्यानिमापन्नामुवा
मीशा शुनः सतेः ४ संयताविमानविज्ञा टनेनभास्वता गिरिशाद्दशोगकुन्यरीतिद्दयाराः

व ६०५१४ इति श्रीभावार्थदीपिकायां योद्दुशो ४४८ तत्र महदशोमिञ्चामहद्दिप्राप्तवयन् विदस्यागिरिशांणा
पाद्दुमायायाजनानानः पुतः पस्यादिशोतस्येनमः नमनेहातो १ ततविधापरः सीभिर्दृरिमायमानोरेमैशक्लि
योरत्नपः मयादत्तेवलमिद्रियपारवंघपस्य मामादियायोकालेनवालिदृयोपाः २ महद्दिकदेस्यादिमा ४५

नतु स्वाप्नस्वाक्षिणा [illegible] स्मरणं [illegible] नन्वेतत् [illegible] प्रकृतिपुरुषतिबोधयोः [illegible]
स्मरतः [illegible] तयोनि प्रकृतिपुरुषतिबोधयोः [illegible] प्रकृतिवर्जितस्य [illegible]
नपाप [illegible] तदेवं नत्वभिन्नमित्यर्थः [illegible] स्मृतिवदपरिणामतो [illegible]
दर्पो स्मरणान्तरतद्भिवित्यर्थः तदेवं श्रुतिप्रामाण्यमतिसूक्ष्मबुद्ध्यनुसंधेयम् [illegible] परस्मिन्नात्मनि समस्तं

उभयस्मरणं पुंसः प्रधानपुरुषतिबोधयोः एवमित्यतिविश्वो नतस्तान [illegible]
[illegible] ॥ ५४ ॥ यदेतद्धि स्मृतं पुंसो [illegible] आत्मना तत्र सर्वम्
[illegible] देहाद्देहान्तरे स्मृतिः ॥ ५५ ॥ [illegible] मानुषीयोनिजन्मसु [illegible]
[illegible] ॥ ५६ ॥ [illegible]
न फलविपर्ययः [illegible] ॥ ५७ ॥

[illegible] आत्मनः [illegible] भवति [illegible] देहाद्देहान्तर [illegible]
[illegible] ॥ ५८ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ५८ ॥ [illegible] प्रकृतिः [illegible]
[illegible] भवतीति च [illegible] फल [illegible] पाठान्तरे [illegible]
[illegible] फलविपर्ययः [illegible] ॥ ५९ ॥

बोधरात्रौ स्वप्नमप्युपदिशति अहमित्यादि मम सर्वभूतानामहमेव भूतानामात्मा आत्माप्यहमेव भोक्ता भोग्या लकवि
भ्रमस्यातिरिक्तो नास्तीत्यर्थः घातोऽहं भूतभावन भूतानां प्रकाशकः कारणात् ५ ननु सत्यं ब्रह्म प्रकाशकं परब्रह्मका
रणाय सत्यं तेऽभ्रममेवत्वं भ्रमाद् शास्त्रमिति प्रापत्ती शास्त्रमोऽतत्त्वमेव प्रपञ्चमिदं लोकोऽभ्युपपचेभो
क्ता ते नवितनमनुगतमात्मा नलोकयामिभोग्य मनसैनतत्त्वमि तदुभयत्वं भवानाकरणात्मनात्मा समधिसंभवक
त्वं कल्पितं सकादित्यनयः पदं सम्यगात्मा ॥ २६ ननु तत्त्वारोपस्यादेनभोक्ता भोग्या लकवि स्वप्नदृष्टतीय साण
कथकल्पितस्यादिना शास्त्रमगात जाग्रदादि दृष्टान्तेन साधयञ्जाह यथेति द्वाभ्यां यथा प्रकाश ममात्मावि वृत्तिविवना

अहमेव सर्वभूतानि भूतभावनः शाश्वतं परं ब्रह्म मत्तो मयायातीतन् ५ लोकं विततमात्मना ।
लोकवान् निसततं उभयं च मयात्मा मयि चैवाभ्ययुत ॥ ५७ यथा प्रसुप्तपुरुषो विश्वं पश्यति चात्म
नि आत्मानमेकदेशस्थं मन्यते स्वप्नउत्थितः ॥ ५८ एवं जागरणादीनि जीवस्थानानि चात्मनः मायामा
त्राणि विज्ञाय तद्रष्टारं परं स्मरेत ॥ ५९ ॥ येन प्रसुप्तपुरुषः स्वापं वेदात्मनस्तदा सुखं च निर्गुणं ब्रह्म त
मात्मानमवेहि मां ॥ ६० ॥

हिरूपदेष्टा नवस्य स्वास्य मे वपश्यति स्वप्नमध्ये तेषु मे स्वभव एव पतीत्यर्थः न प्रस्वप्न एवोत्थित मनःप्रा
त्मानमेकदेशस्थं शयनदेशास्थितं मन्यते जाग्रदवस्थामनुभवति ५८ एवं जागरणादीनि जीवस्थानानि जीवा
पाधेर्बुद्धेरवस्था आत्मानो मायामात्राणि विज्ञाय तथा तद्द्रष्टारं अत एव परं तदवस्थारहितमात्मानं स्मरेत न
न तेषां दृष्टत्वमिति कथमुच्यते ॥ ५९ स्वापे दृश्याभावेन द्रष्टृत्वाभावान्नाह येनेति प्रसुप्तः पुरुषो ना क येनका
रूपेण तदा स्वापकाले आत्मानः स्वापं निर्गुणमतीदि पस्तवेद वेद तमात्मानं ब्रह्म मामवेहि तत्स्वपसावयो

प्रहो हे कृतार्थो स्मीत्याह हृष्टोस्मीति ॥ प्रसीदेति ॥ तथा च लोकानेन परिचया मृष्टा नित्यत्ता आशायेषितेमन्यया यदा ते दर्शनं वसमनानुपदेश नजातमित्याह हृष्ट्वाषिण्यति ॥४५॥ यथाया थासूर्वमति मूल आस्यमृणापन त्वं देवमानगृहीतो मित तत्वान यामिणतत्व मयांकि प्रकाश मीयमित्याह विदितिमिति ॥ विशेषेण त्वत्तापप्रकाशमानीयकि यदिदं

अथ भगवन्नधमपुनान स्वलोकपरिमुष्टाषायमला ॥ स्व रूपेण यदुदितं भावकेन इह मम अथा भव तिरुपे विदित मन्तमम स्तनवजदालैना न्नेविहाचरित ॥ वित्त पापरमगुणं कियदिव सुविलविवलपा तेरुपे ॥ नमस्तुपं भगवते सकलजगन्मिति सुधी दर्षपाय ॥ इवविस्मात्म्यात यकुर्वेगिता भिक्षापर मह्नाय ॥४४॥ वैष्णवानमनु विश्वसृजा स्वमन्नियच्छे किता नमनु विश्व उच्यते ॥ भुजं स्वर्ष पायति मस्य मर्तोमाय ॥ स तत्ता भगवानिव मनेन मन्स मनायन विमूर्ति तस्तेन मो भगवते सहस्रमूर्ते ॥४६॥ श्रीशुक उवाच ॥ स तत्ता भगवानेव मनेन मन्समनाय न ॥ संसि मयाधरपानित्री तच्छ्रिन केतकुरहह ॥४६॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मया प्रसन्नेन तवार्जुनेदं रूपं परं दर्शितमात्मयोगात् तेजोमयं विश्वमनन्तमाद्यं यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम् ॥४७॥

किमपीत्यर्थः ॥ तवविहर्षयावेषतौ ते ॥ प्रकाशनीयमा किन तह ॥४॥ कलकत्वाणि भगवत्प्रणामतिनम इतिहा ध्यो सकलमनगतः स्थितस्वामी नामी पापसमर्पायुद्धसिता अविसाता आत्मगतिनिज मे रूपमूर्तम ॥ हेपाकृ यो मितं कयाकि यथा भिदभदष्टा ॥४७॥ अस्य तिवह ते वि नानपपतमप्रोचनधः तागदिपाणा अकेतिमार पिलाक याक्रियषा भिदमदष्टा ॥४७॥ अन्य तेन पासनमदिधपद्धपदेशा ॥ मन नयावविधपा अस्मन्मीत दर्शनात सतिहो ॥ इस्यपपइति ॥४७॥

सि ५० ॥

श्री
भाग
टी
६

अन्यत्र यत्तमेवाह विषममतिर्न यत्र यस्मिन् भागवते धर्मे नास्ति यदन्यत्र यथा यस्मिन् काम्यधर्मे ननु सोऽपि क्वचि
दन्यत्रोपपत्तिमाह विषमधिया रचितो मरणादिकामनया रचितो विहितो यः स ह्यविशुद्धः क्षयिष्णुरधर्मबहुलः
पित्रतः स्वर्गे स्वफलनाशात् अधर्मबहुलत्वं हिंसादिबाहुल्यात् तदुक्तं सत्यकामिभिः अयोग्यमित्याद्यनालम्बा
नर्थानुबन्धीति धर्मं तत्कथयति ... किं वाऽर्थः किंचित् निजपरयोः स्वपरयोः स्वपरद्रुहा त्वामेव
त्वाधीनतिमप्यनुकूलतया क स्वद्रोहात्तव कोपः परसम्पीडया च भवति तद्युक्तं ... कथयति ॥

विषममतिर्न यत्र नृणां त्वमहमिति मम तवेति च यदन्यत्र । विषमधिया रचितो यः स ह्यविशुद्धः क्षयिष्णुरधर्म
बहुलः ॥ ४१ ॥ कः क्षेमो निजपरयोः किं वार्थः स्वपरद्रुहा धर्मेण । स्वद्रोहात्तव कोपः परसम्पीडया च
तथाधर्मः ॥ ४२ ॥ न व्यभिचरति तवेक्षा यया ह्यभिहितो भागवतो धर्मः । स्थिरचरसत्त्वकदम्बेष्वपृथग्धियो य
मुपासते त्वार्याः ॥ ४३ ॥ न हि भगवन्नघटितमिदं त्वद्दर्शनान्नृणामखिलपापक्षयः । यन्नाम सकृच्छ्रवणा
त्पुक्कसोऽपि विमुच्यते संसारात् ॥ ४४ ॥

हि भगवद्भूतभागमसंमतस्य मायेत्याह कः क्षेमो निजपरयोः नास्ति स्वपरनिष्ठयानिष्ठ ४२ तथा परमपीडया अधर्म च
तु कोपश्च अतः तत्त्वया भगवता धर्मः कथ्यते ... प्रवर्तित का ... धर्मोऽभिहितस्तेन तव ...
नतत्तद्दोषस्तु तस्मात् न व्यभिचरति न परमार्थतया हानिर्न भवति तदाह ४३ अभिप्राये हेतुः स्थिरचरसत्त्व ...
गृहे पुक्कसवृन्दो भागवतधर्ममुपासते ॥ ४४ ॥ एवं भूतस्य भागवतधर्मप्रवर्तकस्य तव दर्शनान्नृणां सर्वपापक्षयो
भवतीति किं चित्रमिति तत्राह न हीति ॥ ४४ ॥

५

पद्यमुक्तेन कालेनतः परिच्छेदो नास्तीत्युक्तं देशतोऽप्यपरिच्छेदमाह द्विजात्यादिभिरिति पूर्वस्मात्पूर्वस्मात् दश
गुणमुत्तरोत्तरं उक्तकोशः यत्र पत्रमाकल्पमुत्तरेरधिकं स्यातः यत्र तावत्पृथिव्यं कल्प्य ततस्तस्य पततिपरिभ्रमति तस्मात्
न तत्त्वं २३ यस्माद्देवपरमं यत्स्तत्त्वमेवात्मेदेवानां ह्रिभूतय ततस्तस्यैवहासुविषयकामनयाभ्योपासकान्भतिमदाह
त्याह विषयेति विषयेषु तद्धेतुत्वात्तेनराकामाः पशव कृत्येति विभूतिविदो यथा उपासते न तु परमात्मानं किं तत्र
हृतेषामिति तस्य उपास्यनाशान्तरयथा राजकुलनाशानन्तरयथा नत्सेवकानामाभिषेकान पयति ह्यावश्यकत्वपर
मोवधि मध्येविनयपतोव २४ विषयकामनापि कृतान्तस्मिन्मोहफलेवत्याह कामेधिय विषयकामनाऽपि

ज्ञानादिभिरधिकिल्लाहुल्ल समभिर्दशगुणोत्तरैरुक्तकोशः यत्रपतन्त्यणुकल्पाः सहाण्डकोटिभिस्ततमन
२३ विषयतृषोन्नरपशवो यउपासते विभूतीर्नपरात्मनः तेषामाशिषईशतद्धन्विनयपति यथाराजकुलं २४
कामधियस्त्वपिरचितान्पनरमर्याहेतियथाकरभवीजानीजानामनपुरागुणामयेगुणतोरूपहहगात्मानि
२५ जितामजितं तत्रास्मवन्त्यपूह भावत धर्ममनवधानिः किं चनापि सुनयप्रात्मारामायमुपासतेऽप
वर्गाय ४ ७

परमतत्त्वपिरचिता कृताश्चेत यहोहतिदहात्तरो मेनेनर्भवति कर्मभवीनानीयथाय्यंतजीवस्य सुगुणदेवह
हमपभूद्भवति अतः कामनाप्यनिर्गुणास्यतत्त्वमजनाकनेनगुण्यभवनीत्यर्थ २५ फलकामनापितदारापन
यहोमोत्त्वेहत तदेकिकारणभगवतधर्ममाहात्म्यवक्तुमिति वन्नानन्तप्रदायप्रवर्तकामनूभागवतस्तोति जि
तोमितिपदाभावान्भागवतधर्ममाह तदाभगवत्तयाति तत्सर्वोत्कर्षणस्थितित्वहेव यनि किं चना सनक
मारादयो मुनयस्तेपि भवतमपवर्गायसेवन्ते मेनभवतानितर्पयधर्ममितिवा ५ ॥

६

भा०३

श्री
भाग
टी
५५

नत्वन्नमीति निचिरर्णोवाग्याकृतनशक्य तत्रहेतुः उत्तमश्लोकस्य पदाब्जयोर्विहरमाणमनमुपमेहयन अभिषिच
नप्रेम्णा उपरुद्ध अखिलानां वर्णानां निर्गमो यस्य स्वर्गस्य सः २१ समीघ्यानुद्यामनः समाधाय पुनस्तद्
प्रमाणोदृश्यास्य प्रतिलब्धवाक्यपरमाहततयाद्यो विद्युतो यस्यतं २२ प्रमाणं प्रेमजानन्दनिस्युतानव्याप्तिसेवा
कानं अनिवेदनसदासोतिदयाभिः पद्माभिविमुह प्रतिनम्रमेव जितोपिभवान् साधुभिर्भक्तैर्जितः साधीनः
कृतः यतो भवानपि कृपालोः तोपिनिष्कामा अपि भवन्ता यो भवान कामात्मनामात्मानमेव ददाति २३ ननु भक्ति

स उत्तमश्लोकपदाब्जविष्टरं प्रेमाश्रुलेशैरुपमेहयन्मुहुः प्रेमोपरुद्धाखिलवर्णनिर्गमो नैवाशकत्तं प्र
समीडितुं चिरं २४ ततः समाधाय मनो मनीषया बभाष एतत्प्रतिलब्धवागसौ नियम्य सर्वेन्द्रियबाहुवर्ति
नः नयाद्भुतं साक्षात्तथापि स्वविग्रहः २५ चित्तस्तोके अजितजितः सममतिभिः साधुभिर्भवाञ्जितात्मभि
र्भवता अविजितात्मनो अपि च भजतामकामात्मनां य आत्मदोतिकरुणः २६ तत्व विभवः खलु भगवञ्ज
गदुदयस्थितिलयादीनि विषमतत्र तथाशत्र मृषामयंपति पृथग्गनिमता २७ परमात्म
परम महत्त्वोमग्नं ततरवर्ती अपि पुरः आदेवते चमज्ञाता पश्नवे तदेवान शक्तिपि २८

एवजितं नतुतिकाश्यस्य परीतिहृष्य गाभिमसा नगातत् दयादीनि तवैव विभवः विभवं न महिमाच्छली लेति यावत् उत्पादि
शब्दीन प्रवेश नियमाद्वीनि विभ्रम न सत्त्व आत्मा दयाने समीकित तेन वायोयः पुरुषस्तु तस्यैव प्रास्तन्त्र पद्वे स्थि
तोपि पृथक् पृथक् रसगावयमित्साभिमानेन कृष्णेव समर्पितः कर्मवृत्स्याटिका यो न तद्धेतुपापत्यागाति परमात्मा
सूक्ष्म मूलकारणं परममहत् अत सकार्य नयोभक्त सेवा संतत तती आदावन्ते चावति तत्र शीलस्य स्मसः अतः
पवत्र पवि पुरः आद्यन्तमयस्त्वमः पुरः तेच तथा सज्जातेन तथा कृत इमतमाह सर्वासां मनस्तेन प्रतीतानां
कार्याणां आद्यन्तेच यत्तपूर्ववर्तमानं अन्तरालेपि तदेव पूर्वसंस्तुवर्णाख्यत २५॥

स्वा०२

यथा२

सकलसात्वतपरिवृढानां भक्तानां निकरः समूहस्तस्य करकमलानां कुड्मलैः कपलालितं चरणारविंदयु
गलं यस्य तस्य संबोधनं परम उत्कृष्ट परमेष्ठिन् सर्वस्वरा ॥ श्रमु वसनारदो गिरा प्राज्ञ यामे योगिनः प्रापनते
नेफकः विज्ञकेतोः पुत्रप्रदत्तेन तस्य पृथगुक्तता तु इदं तन्नाथ संगिरमासाकपश्चिततिमार दस्य प्राप्य निर्देशः
तदुपाधेन तस्य वेदाम्नोत्पत्तिः उभाह समर्थ ॥ २ ॥ घण्यापण वेदयया माम ॥ २४ ॥ विद्याधराधिपत्यं चाला यफलेन

ॐ नमो भगवते महापुरुषाय महानुभावाय महाविभूतिपतये सकलसात्वतपरिवृढनिकरकरकमल
कुड्मलोपलालितचरणारविंदयुगलपरमपरमेष्ठिन्नमस्ते ॥ २५ ॥ श्रीशुकः ॥ भक्तायैतां प्रपन्नाय विद्या
मादिश्य नारदः । ययावंगिरसा साकं धाम स्वायंभुवं प्रभो ॥ २६ ॥ चित्रकेतुस्तां विद्यां तां यथा नारदभाषि
तां । धारयामास सप्ताहं अब्भक्षः सुसमाहितः ॥ २७ ॥ ततश्च सप्तरात्रांते विद्यया धार्यमाणया । विद्या
धराधिपत्यं स लेभेऽप्रतिहतं नृप ॥ २८ ॥ ततः कतिपयाहोभिर्विद्ययेद्धमनोगतिः । जगाम देवदेवस्य
शेषस्य चरणांतिकं ॥ २९ ॥ मृणालगौरं शितिवाससं स्फुरत्किरीटकेयूरकटित्रकंकणं । प्रसन्नवक्त्रा
रुणलोचनं वृतं ददर्श सिद्धेश्वरमंडलैः प्रभुं ॥ ३० ॥ तद्दर्शनध्वस्तसमस्तकिल्बिषः स्वस्थामलांतः
करणोऽभ्ययान्मुनिः । प्रवृद्धभक्त्या प्रणयाश्रुलोचनः प्रहृष्टरोमानमदादिपुरुषं ॥ ३१ ॥

सोऽभ्युतिदत्तमस्तवलितं ॥ २९ ॥ कतिपयाहोभिः विद्यया उद्धेद्धं नदीमेन मनसा गतिर्यस्य ॥ २८ ॥ मृणालवद्गौरं
शितिवाससं नीलाम्बरं स्फुरत्किरीटादीनि यस्य कटित्रकटिसूत्रं प्रसन्नवक्त्रं अरुणलोचनं
यस्य तद्वृतं च ॥ ३० ॥ तद्दर्शनमात्रेण प्रभुं अभ्यायात् करणानि ॥ प्रनमत नमनात् कथं भूतः तद्दर्शनेन ध्वस्तं समस्तं कि
ल्बिषं यस्य स्वस्थममलं चांतःकरणं यस्य प्रणयेन आश्रुपूर्णे लोचने यस्य प्रहृष्टानि रोमाणि यस्य सः ॥ ३१ ॥
॥

श्री
भाग
टी
५८

निष्कामादेव तद्विर्यस्मात्‌ ॥१७॥ न्यस्ता निरस्ता शक्त्यूर्मयः मायानिमित्ता रागद्वेषादयो येन ॥ महसामहद्भ्यस्मि प्रपञ्चपरते सति यएक एव प्रकाशते तच्चसीनिसदेहिचोपलक्षणा सोऽस्मान्नव्यात्सदसत्परः कार्यकारणयो कारणा ॥२०॥ तदेवाह यस्मिन्निदं कार्यकाप्यतिष्ठति अप्येति च यतश्च जायते मृण्मयेषु घटादिषु मृज्जातिर्मृत्ता शस्त्र सर्वानुस्यूतस्तस्मै ॥२१॥ ननु सर्वानुस्यूतश्चेत्‌ तर्हि ज्ञातेषु प्रतीयतेत्यत आह मनोबुद्ध्यादिन्द्रियासवः प्राणाः यन्न स्पृशन्ति न विदुः अन्तर्बहिश्च विततमपि आकाशवत्‌ ॥२२॥ क्रियाशक्त्या मनस्तेति मनआदीन्यपि न शक्तानि विदु तद्विलक्षणो

नमो विज्ञानमात्राय परमानन्दमूर्तये । आत्मारामाय शान्ताय निवृत्तद्वैतदृष्टये ॥१९॥ आत्मानन्दानुभूत्यैव न्यस्तशक्त्यूर्मये नमः । हृषीकेशाय महते नमस्तेऽनन्तमूर्तये ॥२०॥ वचस्युपरतेऽप्राप्य य एको मनसा सह । अनामरूपश्चिन्मात्रः सोऽव्यान्नः सदसत्परः ॥२१॥ यस्मिन्निदं यतश्चेदं तिष्ठत्यप्येति जायते । मृण्मयेष्विव मृज्जातिस्तस्मै ते ब्रह्मणे नमः ॥२२॥ यन्न स्पृशन्ति न विदुर्मनोबुद्धीन्द्रियासवः । अन्तर्बहिश्च विततं व्योमवत्तन्नतोऽस्म्यहम्‌ ॥२३॥ देहेन्द्रियप्राणमनोधियोऽमी यदंशविद्धाः प्रचरन्ति कर्मसु । नैवान्यदा लौहमिवाप्रतप्तं स्थानेषु तद्द्रष्ट्रपदेशमेति ॥२४॥

किञ्च नेयात तद्गतानेहमात्रदेहेन्द्रियादयोऽमी यदंशविद्धा यच्चैतन्याभासाविष्टाः सन्तः कर्मसु स्वविषयेषु प्रचरन्ति नान्यथा ॥ अत्र दृष्टान्तः लौहमप्रतप्तं प्रकाशं च तदिति यथा अप्रतप्तं लोहं न दहति अतो यथा लोहमग्निशक्त्यैव दाहकमग्निं विना न दहति एवं देहादयस्तत्क्रियाशक्तिमन्तः प्रवर्तमाना देहादयस्तत्र स्वशक्तिं न विदुः नितिभावः जीवस्तर्हि द्रष्टा तानाह नैवमेतदव्यानेषु जाग्रदादिषु द्रष्टुपदेशं द्रष्टृसंज्ञां तदेवैति प्राप्नोति नान्यो जीवो नामास्ति ननु जीवोऽस्तीति तर्हि उपाधिकृतः यद्वा द्रष्टृसंज्ञं जीवं मायोपाधिं देवप्रतिनिपातितं नमामि स्वतन्त्रं नानाविधमर्थः ॥ तद्ब्रह्मैकस्य गुह्यस्त्विदमिदं देवस्यवान्मन्स्मीति ॥२४॥

यद्वा तैः सुहृद्भिः सुहृदो बाधवान्नमा इति च तदप्याह मत्यैरिति तत्वद्देव । एकः सहृदादिसंगरहितं नत्‌ तः गुणदोषयोर्हितानाहितयोः कर्त्तॄणामिच्छारीनायाः सर्वधियः विविक्तद्रुह्य तावाद्रुदासीदीः मवेत्त्वां तत्भोगानिरयादिलक्षणमाह नारदस्तु निगुणस्य वेदोषदृः विक्रिया फलत्व राज्यादिकं उदासीनत्वेह त पूराववर्द्‌ कृत्वा रणास्य कार्यस्य च सासीनत भोक्तापत ईश्वर इहादिपारत्वम्यमृश्यः अतएव भूतस्य मम च गुणाकार्यस्येव

नात्यस्यातिप्रियः कश्चिन्नाप्रियः स्वः परोपि वा । एकः सर्वधियां द्रष्टा कर्तॄणां गुणदोषयोः ॥ ३७ ॥ नादत्त आत्मा हि गुणं न दोषं न क्रियाफलं । उदासीनवदासीनः परावरदृगीश्वरः ॥ ३८ ॥ श्रीशुक उवाच । इत्युदीर्य गतो जीवो ज्ञातयस्तस्य ते तदा । विस्मिता मुमुचुः शोकं छित्त्वात्मस्नेहशृंखलां ॥ ३९ ॥ निर्हृत्य ज्ञातयो ज्ञातेर्देहं कृत्वोचिताः क्रियाः । तत्यजुर्दुस्त्यजं स्नेहं शोकमोहभयार्तिदं ॥ ४० ॥ बालघ्न्यो व्रीडितास्तत्र बालहत्याहतप्रभाः । बालहत्याव्रतं चेरुर्ब्राह्मणैर्यन्निरूपितं । यमुनायां महाराज स्मरन्त्यो द्विजभाषितं ॥ ४१ ॥ स इत्थं प्रतिबुद्धात्मा चित्रकेतुर्द्विजोक्तिभिः । गृहान्धकूपान्निष्क्रान्तः सरःपंकादिव द्विपः ॥ ४२ ॥ कालिन्द्यां विधिवत्स्नात्वा कृतपुण्यजलक्रियः । मौनेन संयतप्राणो ब्रह्मपुत्राववन्दत ॥ ४३ ॥ अथ तस्मै प्रपन्नाय भक्ताय प्रयतात्मने । भगवान्नारदः प्रीतो विद्यामेतामुवाच ह ॥ ४४ ॥ ॐ नमस्तुभ्यं भगवते वासुदेवाय धीमहि । प्रद्युम्नायानिरुद्धाय नमः संकर्षणाय च ॥ ४५ ॥

यथाभावाकोपयकं माकृ रुनेतिवाक्यार्थः ॥ ३७ ॥ द्विजभाषितं अंगिरसा प्रोक्तं पुत्राद्दर्शनं त्वं द्वैतत्वं संसारः पुत्र. कामानां शून्यानि मंत्रस्याः स्वस्वरूपतिभावः निविडपंकत्वं सग्रहे विहानि ४२ क्रमणामतिथीर्यमात्रस्य चतुर्यो नाम स्यात् सदृशं तमाह सरसः पंकात् द्विपो गज इवेति ४२ कृतः पुण्यजलक्रियः पितृतर्पणादिर्येन संयतप्राणो नियतेन्द्रियः ४३ नमो धीमहि ध्यायेम नमनमात्रमेव सामर्थ्यात्पद्यत्यर्थः ४४ ।

३५

नवमम सवशावानवेत्पर्यामएकविपस्मान्मामन मनुवशा प्रनुवर्तीप्रधीन स्मातनुस्ववशामभ्रमेस
र्वभवतिकिंचलोकसमस्पकसिबकाति २ यान्माभवानप्रातनोनप्रीयतेमनलप्यतितकिंपरतावा स्तो
वा पलधकामममालदाये २४ विद्रुषो सर्वतेनापि २४ प्रलथकामलेकधयनप्रवचनभगवन्निति च

यस्पात्मानुवशस्मात्सर्वेतद्वशगा इमे लोकाः सपालायकमिसर्वेबलिमनदिश २१ ब्रालन
प्रीयतेनात्मापरन समपववा लसयेलथकामेनाचिनपाशाय लमृविः २२ एवविकल्पितो या
नेनिष्चामुनिनतियम २ पूसूयनतोभमरप्रतोकामसनोमुनि २३ चिनकेतरुवाच भगवन्निना
विदितनपोनानसमाधिमि योगिमाधूनपापामोविहितशरीरि २ तथापिपृकतोभूयात्म
ज्ञात्माभिविनिमः भवनोविद्यषस्मापिचोदितसनदनुसया २४ लोकपालेषुविप्राप्यो समग्रांधे सर्व
सपदः ननदघसप्रसमानम रकामभिवापरे २५ तन पाहिमहाभागपूर्वं मद्गतमनः यथाव
देमदुत्नात्प्रसयानहियेहिन २६ श्रीपृकुरुवाच नस्यपिंत समूगेलकेपालुवेराता स्मनगा प्र
पयिनाबकलाहुमहारकयनक्रिज २ ३७ यमाक्रोशयषाराजैमहिपीणाचभार ना माम्नाकूके।
निस्तसपजोकिरमहाक्रिन २८ यथास्वप्तिसतम्भवित कालवान्मन ॥ हूयपोकादस्तस्य
मितिज्ञननसतीपयी २९॥

नुर्भिः २ २४ सपुत्रपुत्रस्तस्तरपामसप्रापकामसूपरेमुकचदनाघोयप्यानसुवयमि ३० पूर्वं पित्रा
मि सहगुणवसममम नवकप्रजापायथानो मननस्पाक्रिदि ३१ ॥ यतोकिहयस्तवांमा ३२ जन्मना
हूयसरापनवशोकप्रदतीतिनयाशितएषमुक्रोपयो ३३॥ ॥ ॥

षि२

२०॥ शूरसेनानामी शास्यते नमः वीर्यगाप्तो गर्भः सवत्रूथे॥२१॥ नामकं नानकर्म ॥२२॥ अर्बुदं क स कोटयः
वेदन कोभेद स्यार्बुदं नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं चेति प्रयुतानां तरनिर्देशात् ॥२३॥ धनधनकार्य पुष्पाप्तपुष्कर
कोत्यमानशति शाषः नपमा [illegible] समुद्रबोधसिन खनाक्का म [illegible] तप ॥२४॥ दारा [illegible]

सापितृत्या प्रभा देवचित्रकेतोः स्थापयत ॥ गर्भकृतकृतिर्देवी कृतिकाप्रविका मने ॥२५॥ तस्य
अनुदिन गर्भः पुत्रपक्षेरवो ॥ दृष्टः ॥ [illegible] शूरसेन पालनमाशानकेनृपः ॥२६॥ अथ काले उपाहृ
तेकमार समजायत ॥ तनयकुलसेनानो [illegible] परमामुदा ॥२७॥ [illegible] राजकुमार [illegible]
चिरलक्ष्मतः ॥ आवापितापितामही [illegible] मातृजातकमा ॥२८॥ [illegible] नतु वासा [illegible]
[illegible] ग्राममन्दयानेभ्यो [illegible] नामवृत्ता निघटः ॥२९॥ [illegible] मानन्मेषापजसर्व दोहि
ना ॥ [illegible] कुमारं [illegible] मना ॥३०॥ कुकुलमा [illegible] नेषनादिनोपिनः य
थानिः [illegible] वर्धनी ॥३१॥ [illegible] स्वसमद्वयः ॥ कृता
[illegible] पत्नीनां पुत्रकामनारी भवन ॥३२॥ चित्रकेतोरतिप्रीतिर्यथा [illegible] प्रजावति ॥ [illegible]
[illegible] वालसा [illegible] ॥३३॥ ना: [illegible] मनसा [illegible]
[illegible] ॥३४॥ [illegible] पापापन्न [illegible] गृह [illegible] मना ॥ [illegible] सपत्नीभिर्दो [illegible]
[illegible] ॥३५॥ [illegible] सामिनः परिवर्षया [illegible] मामाभार्या [illegible]
पद [illegible] सपत्न्याः पुत्रसंपदः ॥ [illegible] विद्वेष [illegible] भूत ॥ विद्वेषन [illegible] मनसा
[illegible] ॥३६॥ [illegible] मनो [illegible] ह [illegible] नवह्न [illegible] गृहेन भार्यैति [illegible]
[illegible] ॥३७॥ [illegible] ॥३८॥ [illegible] विद्वेषेण [illegible]

४४ धात्रीतामसाधिमी ४५ उद्धेतार केकमीनिकेथ्योह्लोचनेघसत ४६ विभ्रष्ट विधोकहा प्रवेरवय स्याःसाः ४४ धप तामसपत्नीपि ४९ व्रातकः सून्देतर्धस्यनअनुमता प्रकृतयोभृत्या रयोध्यसासोत्रप्रहः

कृतफोविरजानतीसपत्नीनामसमहन. समपवेतिसर्विस्यनिरासमवरहरे ४८ साधानसंविरा वालसपयाथमनीधिती पुत्रमानयमभृद्रनिधात्रीमवोटघन ४५ साशायानुमपत्नस्पटश्चोन रलोचन प्राणोद्धिसालभिन्नकहतास्मीमपतद्रवि ४८ तस्यातवाकर्णवचोभृपानरन्नेमोऽके गम्भामरउत्तकेरपि प्रविश्यरात्नीनरयात्मजानिकटदर्पवालसद्दशसूतमान ४७ यपानभूमौ परिहृत्यप्युवास्मोहविभूयपिरोकदावशा ४८ मतोभूपोन पुरवतीनाजनामसाधुमार्थसनि प्रामयोटन प्रागतलल्यकमना हड किमाताप्रवलीककरट कृतागस ४९ क्वतामृत पुत्रमलक्तिनानकविनष्टहि प्रपतनसलभ्यपि सेहानववृपेधिनयाप्युकाभूपा विमृङ्क्तिनेनुप्रेक लिर्हिनेर्हन ५० पपानवालस्यसपादमूलेमूनस्याविमुस्तोशिशकहावराः हीर्षस्रसमापकलो परोधतोनिरुहक्योनयाताकमाधित ५१ पतिनिरीक्ष्यरुप्युचापिनेतदामृतवालसुतमेकसुत ति ननस्पतात्प्रकृतेष्णुरुडनेमतीटपानाविलपायविरधा ५२ हतमहृयकुजमगयमरिनति विवतीमजनवाष्पविडुभि विकीर्णकेशानिगतस्वनः सुतमुपोविभ्रजकरीवमसा ५३ ॥

किं ५४ वाष्यकलामि अस्तुविडुभिरुपशोधन मस्तुतेवनिरूह कवोघस ५५ उमस्पुचापितवद्वरोस्केनका सपकतानतिभूप ॥ ५३ ॥ विगतस्मः सजोयेभ्य नानकेयान ५६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

श्री
भाग
टी
४४

प्राणमतो रघुपतिरूपमनन्तरूपं सेन तदेवाह न प्रोद्योरे जीवलि प्रपरस्य बालस्य प्रागनुतिस्तनस्य
दिलस्य स्य सामर्थ्यभावेबालेबसूते मातृतवसर्पिते स्यादिताय्यं साग्रतस्तव्यवि प्रीतस्मीलिवे
तकोऽहविपर्यं विप्राणसबततरोहंतोऽप्राणिमतितु त्वकाविमाङ्क्षोलितः पर शङ्कुरितनकृपाल
तियसं ।४५ नृनुको नी चवमानुसारेण जन्मादि भवेतोमममकोपराधत्तदाह मरीतिपुत्रजीवुल्य
। वपित्तास्त्रियते पितरि जीवतेव पुत्रो जायत इति जनोनास्तिकर्मा यीमन्वादिभिवेनतल्पनकर्मभिरेवन

यदेहोविधातस्तमतीवकालि तोयस्तात्मसंश्रिप्रनिरूपमीहसे परेत्नजीवत्परस्य यामृनिर्विप
र्ययस्त्रैवमसिभूव पर ।।५४ ।। नचिन्तमसोदिहमृत्युजन्मनो शरीरिणामस्तु तदात्मकर्मभि य
हेतुपाणानिजसर्गहेतवे स्वयं कृतस्ते न निमविद्धस्ति ।।५५ ।। नताततनाहीस्थ चमाकृपणामना
घात्पलुविवलापितरंतवसाकृतम् ।। अतस्तरे ममवतान्तुतु तत्रतोऽपि त्वकृतीतयमे
नहरे ।। ५८ ।। अमिह्ततानतुमेशिशुर्णोयस्यास्त्रामाहृयतिनृपमदनंसविहर्वं रामीस्त्ररत्यश
नयाह्यभवास्यरीतो भृत्स्तन पिबचोदरनः सकाम ।।५७ ।।

तन्मादिकमस्तकिनयाकृतम् नन्नमये घोरेणविनाऽस्ते कुमभिरिदकपत्रियेतभवतमाममथापि
निजमर्गहेतवेयनयाय स्तदपाप्ता कृतस्तमिममयमवविस्त्रसिकिन्तीन्यादिको शातिनयेव
विधाय स्वहस्तकम्पिदीपपुत्रादिश्वेदकरिष्यतीतिभावः ५५ अप्रत्नतुस्तवअपत्नसाङ्गस्तवप्रकार
तोनमम ५६ अणामयान्तथा ५७ ।। ।। ।।

ततनु जदेपुत्र जाह प्रथमं तत्पश्चमा गुना मानीतसम्पश्चिनं [illegible] दृष्टवान दृष्ट्वा [illegible] इदानीमपि रोमप्र ताम्भि तद्धि किं [illegible] नभवति तथा गतोसि ॥ ५६ ॥ इति श्रीभगवत्पर्णमहापुराणे [illegible] ततः पवदशेषितकेतोः शोकापनोदनं कृततत्रोपदेशेन नारदमागिरो [illegible] मृतकोपाने पावनमपि [illegible]

नाहं तनुजदृष्टपोहनमेगत्वते मुनयुस्मिते मुदितवीताभ्याममन्धे । किं करोतेस्य पुत्रस्य बुधमत लोकेनी लोकृता नतम्यु [illegible] मिकला गिरते ॥ ५८ ॥ श्रीशुक उवाच । विलपन्तमनुपत्रमिति [illegible] ने ॥ चित्रकेतुभूपालमिमं [illegible] करोदहं ॥ ५९ ॥ तथा विलपतां सर्वेदं पश्मासेतदनुव्रताः [illegible] तनायः सर्वमेतीरचेतन ॥ ६० ॥ एवं कश्मलमापन्नं नष्टसंज्ञमनाथवत् । ज्ञात्वाङ्गिरा नाम मुनिराज गाम सनारदः ॥ ६१ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे षष्ठस्कन्धे चतुर्दशो ॥ १४ ॥ श्रीशुक उवाच ॥ ऊचतुः मृतकोपान्ते पतितं मृतकोपमं । शोकाभिभूतं राजानं बोधयन्तौ सदुक्तिभिः ॥ १ ॥ कोयं स्यात्तव राजेन्द्र भवान्यमनुशोचति । त्वं चास्य कतमः सृष्टौ पुरेदानीमतः परं ॥ २ ॥ यथा प्रयान्ति संयान्ति स्रोतोवेगेन वालु काः । संयुज्यन्ते वियुज्यन्ते तथा कालेन देहिनः ॥ ३ ॥

[illegible] यः संयोगः पयोपयसः संवेका अपिलेति [illegible] पुरेति [illegible] निपित्रा [illegible] संयुक्त [illegible] मन ॥ [illegible] विप्रयुक्तो ॥ [illegible] वर्तमानकालिकं [illegible] [illegible] तेन [illegible] नृपे [illegible] [illegible] मयात्ति संयुज्य [illegible] लेव गतदेहिनो जीवा अपि ॥ ३ ॥ ॥

श्री
भाग
टी
४५

तथाप्येतावंतं कालमसपुत्रेणभूतः क्वडुकेजातो मृतइतिउः ॥ ववमितिचेन्नाह तत् यथा धाना सुवीजे पुधानाः वीजानसति भवतिभव चिन्तसोव न भवन्तिमोत्तद्यान न भवन्ति च नन्तु भवत्सवेषिवा नियमः एवमे व भूतानि पुत्रादि रूपाणितथापि त्रादिषु भूतेधानानां जन्म न कर्तापि यथापितुपुत्रादि भवो नास्ति तावत् भवत पीतेनधातुक इत्कार्यं इतिभावः ईश्वमायाप्रेरितानां भवनमभवनं च यथा वस्तुत्वे ॥ अस्यच सर्वमधारतामा ताच्छुक्र चोप्यनीय स्मद् त्व ब्द्वेयचेतान तुल्यकालावर्त्तमानकालीना तन्मनः प्राक् मृत्याः पश्चाद्व यथा मे तिएवमधुनापि नसनिभोगानत्वाप्येतयोरसत्वान्नस्वमवादितस्य ॥ ४ ॥ तर्हि कः कस्य पुत्र इति कस्य वाहं स्य न नकोइत्याघभिमानस्तत्राह तत् भूतैरिति ईश्वरमायया सदृशानि भूतानि निमित्तमात्रत्वेनवात्मभूतानमथ

यथाधानासुवैधाना भवन्ति न भवन्ति च ॥ एवं भूतेषु भूतानि चोदितानीशमायया ॥ ४ ॥ वयं च त्वं च ये चेमे तु ल्यकालाश्चराचराः ॥ जन्ममृत्योर्यथा पश्चात्प्राङ्नैवमधुनापि भो ॥ ५ ॥ भूतैर्भूतानि भूतेशः सृजत्यव ति हन्ति च ॥ आत्मसृष्टैरस्वतन्त्रैरनपेक्षोपि बालवत् ॥ ६ ॥ देहेन देहिनो राजन्देहाद्देहोभिजायते ॥ बीजा देव यथा बीजं देह्यर्थ इव शाश्वतः ॥ ७ ॥ देहदेहिविभागोयमविवेककृतः पुरा ॥ जातिव्यक्तिविभा गोयं यथा वस्तुविकल्पितः ॥ ८ ॥

दभिमान इति भावः ॥ ६ ॥ ननु पितापुत्रसंबंधो हि स्वाभाविकः नाश्वरमत्रित्वे तत्कृत ना कामतापा मा नास्ति चेत् कृत प्रवृत्तिस्तत्राह तत् अनपेक्षोपि बालवत्स्मयोसि क्रीडतीतिभावः अयं च जन्मादि व्यवहारो देहस्य देहिनोभवन्मात्मनस्तस्माहत देहेन पितृदेहेन पुत्रस्य देहमात्रं देहात् अ भिजायते यथा वीजाद्वीजं जायते देही तु यथावत् एव अर्थ इव प्रपंचइव तद्वदाह नन्नु तर्हि देहस्य देहि योगि भावात् देहपि न शाश्वतः स्यात्तत्राह तत् देहदेहिवारयेयपरं स्मपुत्रेतिमेशिना तः पुरा अनादितः अ विवेककृतः अज्ञानकल्पितः जातिसामान्यं व्यक्तिर्विशेषस्तयोर्विभागो यथा वस्तुनि सन्मात्रे कल्पितः

माधिम्नानेवर्त्तः॥ १४ ॥ कृतनस्मे वलिगं येषां न॥ १५ ममप्रभुस्तको वो धेनमर्च्यावितिवा अतोयुवाभ्यां

मुकेउवाक्यवमात्सवितो राजाविरकेनहिं जोतिभिः प्रसृज्य पाणिनावक्रमाधिम्नानमभा
षत॥ ४ ॥ राजोवाच कोपुवाजानमसयद्वो महिदोवमहियंस॥ अम्यपुत्ते नवेषणागृह्णा विदूसमाग
तो॥ ५ ॥ वरतित्यवनोकामवान्नताभगवत्प्रिया॥ ६ ॥ मातृ ग्रामवृद्धेन्मिवाधन्यामिमालिगिन॥ ७ ॥
क्रमाशेनारदस्मभंगिवादेवलोमितः॥ अपातरतमो व्यासोमार्कंडेयो ध्रुवो तमः॥ ८ ॥ वसिष्ठोभग
वान्नाम कपिलोवाद्दरायणिः॥ दुर्वासाया [illegible] जातकरापस्तथाकृतिः॥ ९ ॥ रामशास्त्रा केनो
दत्तग्रासे रिसपंतन्तिः॥ ऋषिर्वटपिरावामा ध्यमुनिःपवधिवस्तथा॥ १० ॥ हिरण्यनाभः कौसल्य
कृतदेवरुप्मकृत॥ अतेमप्रेवासिदे पा स्वर्गतिजानहेतवः॥ ११ ॥ नस्मा पूर्वाग्राम्यधूलो सम
धियःप्रभु॥ १२ ॥ यतमसिमग्र स्पतानेदीप उदीर्यते॥ १३ ॥ अपिमिरवाच॥ महेतपुत्रकामस्य पुत्र देहूर्थि
तानृप॥ यथ वलसनः मालाजारदभगवानृषि॥ १४ ॥ इत्यंमापुत्रशोकेनमग्ननमसि दुःखितः॥ आ
नवेंद्रमनेस्मृतमदापुरुषगोचर॥ १५ ॥ अनुग्रहायभवतः प्राप्तावावामिह प्रभो॥ ब्रह्मण्यो भग
वद्भक्तो नावसीदितु महेति॥ १६ ॥ तदेवनपरत्तानदास्मि गृहमागतः॥ तापुनाभितिवेपुत्रे पुत्रमे
कादशामके॥ १७ ॥ अपुनापुत्रिणामापो भवमेवानुभूयते॥ एवंदारा गृहा रायो विविधैश्वर्यसंपदः॥ १८ ॥
सव्यादयस्य विषया [illegible] विभूतयः॥ महीराज्यं वलं कोषो भृत्यामात्य सुहृज्जनाः॥ १९ ॥

अम्बरीषः प्रवर्तितो॥ [illegible] पुरुषगोचरं हरिभक्तः॥ १५ ॥ १६ ॥ तदैव [illegible] पूर्वमागतोमि॥ १७ ॥ [illegible]॥ २०

हेरूप रसेन रमे सर्वेषि शोकादि प्रदा । किंच ग्रामगमा पाथिवेन गार्वर्णनगरात्मक स्मादेव कवि दाया दिवा पक लिचेति प्रसिद्ध तदेव मनिमत्त शोकादि हेतुत्व मचास्य ग्रामपाथिवकामेि ध्यानमस्थाद् । समस्ताया च मनो रथस्य ध्यानकृत स्नेहे मनोभवा । मनोमात्रविजृंभित प्रत्यहेतु प्रथमतात्विकस्वरूपेण विनष्ट स्वभा. मत्कृत यस्मात्तस्मादेव रूपतस्मिकतेनीहस्त्वमनवाथी नस्यात । अतो मनोमात्र विजृंभितेन स्वमादिवन्मिथ्याभूतत्वमर्थः अज्ञेनैव पुण्यापुण्य कृता इति मीमांसका । प्रकृतमनोभवतमेतदाहका

सर्वेष्विषु रसेनेमे शोकमोहभयादिदाः । सार्वर्णनगरप्रख्या ग्रामगामामनोभवा ॥२४॥ द पुपमा माविनार्थे मनसा दृष्ट पतेमनोभवा ॥ कर्मभिर्ध्यायतो नानाकर्माणि मनसोभवन्ननु ॥ यथाह्रिदेः हिनोदेहाद्रूपतानाक्रियात्मकः ॥ देहिनोविविधक्लेशसन्तापकृदात्मनः ॥२५॥ तस्मात्मस्य नमनसाविष्णुष्यपतिमात्मनः ॥ हे तेधुन्वार्थविस्त्रम्भजोपशमाविशाम् ॥२६॥ ॥ ॥ ॥

र्मभिः कर्मवासनाभिः कर्माणि पर्वमनध्यायतः पुंसो मनस एव निमित्तात्कर्माणि भवन्ति । पाठान्तरे कर्मे पिमननमकभिध्यायत इत्यर्थः । कर्माणि पिमनो भवन्ति पात्ता ध्यान प्रियमनो भवाय एवेति भावः । २५ अतदेव ममतास्पदान्तः । तोदिहृत्वमुक्तं तद्देहस्येव यो मूलमिन्द्रियाद् प्रयतीति दीपवत्प्रवाहयुगयद्व्यम्तान क्रियात्मको । प्रधिभूतमधिदेवाध्यात्मरूप प्रदस्य देहिनो देहाद भिनितमस्मान स्पदेहिनो जीवस्य विवि धानक्लेशान सन्तापश्च करोतीति तथा । तस्य नाद्यशेषणयोनिममपुर्विप्रयमथ इति विस्रम्भ विश्वास

न्त

प्रतिरसौ परिहृतवान् परमेश्वरप्रसादं विनान प्राप्यत इति तस्य साधनतमं मन्त्रविद्यां नारदो ग्राहयति एतामिति उपनि
षत्परं ध्येयोस्या [illegible] नियतः सप्तरात्रेण [illegible] ततो भवा॥ २७॥ अतुलम् अनधिक
सममधिकं च [illegible] महिमानं [illegible] उपैतीति॥ २८॥ इति श्रीभागवते षष्ठे पञ्चदशः॥ १५॥ घोरशोकतप्तानां
[illegible] इति [illegible]
[illegible] शोकनिवृत्तये [illegible]

नारद उवाच॥ एतां मन्त्रोपनिषदं प्रतीच्छ प्रयतो मम। यां धारयन् सप्तरात्राद्द्रष्टा संकर्षणं विभुम्॥ २७॥
यत्पादमूलमुपसृत्य नरेन्द्र पूर्वे शर्वादयो भ्रममिमं द्वितयं विसृज्य। सद्यस्तदीयमतुलानधिकं
महित्वं प्रापुर्भवानपि परं नचिरादुपैति॥ २८॥ इति श्रीभागवते महापुराणे षष्ठस्कन्धे पञ्चदशोऽध्या
यः॥ १५॥ श्रीशुक उवाच॥ अथ देवऋषी राजन्संपरेतं नृपात्मजम्। दर्शयित्वेति होवाच ज्ञातीनामनुशोचताम्॥ १॥
नारद उवाच॥ जीवात्मन्पश्य भद्रं ते मातरं पितरं च ते। सुहृदो बान्धवास्तप्ताः शुचा त्वत्कृतया भृशम्॥ २॥
कलेवरं स्वमाविश्य शेषमायुः सुहृद्वृतः। भुङ्क्ष्व भोगान्पितृप्रत्तानधितिष्ठ
नृपासनम्॥ ३॥ जीव उवाच॥ कस्मिञ्जन्मन्यमी मह्यं पितरो मातरोऽभवन्। कर्मभिर्भ्राम्यमाणस्य
देवतिर्यङ्नृयोनिषु॥ ४॥ बन्धुज्ञात्यरिमध्यस्थमित्रोदासीनविद्विषः। सर्व एव हि सर्वेषां भवन्ति क्रमशो मिथः॥ ५॥

[illegible] इत्यर्थः तदेव कलेवरं प्रविश्य स्थितो जीव उवाच [illegible]
[illegible] किं [illegible]
[illegible] तथा
[illegible]

५

श्री
भाग
टी
५०

कर्मभिर्भ्राम्यमाणस्येत्यर्थः यथा वस्तूनि पण्यानि क्रयविक्रयद्वारेण हिरण्यादीनि कदाचित् सम्बन्धान्तरेषु परिभ्रमन्ति एवं जी
वोऽपि योनिषु जनकेषु पर्यटति सम्बन्धिनां नित्यत्वं निपतन्नु तत्स्वत्वमादरयति नित्यस्य जीवस्य विषयैः सम्ब
न्धस्तु दृश्यते अनित्यश्च नियतः विक्रियादिनाममसत्त्वं ममत्वं तेन ८ एवं योनिगतः पित्रादिसम्बन्धमापन्नो जीवो नित्यः
देहसम्बन्धि नामरूप जन्मादि भावेन एवं स्वतो निरहंकृतः अहं ममत्वशून्यः अभिमानशून्य यत्र पित्रादौ
यावच्चिरं उपलभ्येत कर्मवशानुवर्तनतावदेव तस्य पित्रादेः तस्मिन् स्वत्वं न तु वस्तुतः कालान्तरेऽपि
स्वत्वं नश्यत् यतः कदाचित् स्यात् एव निष्पन्नतस्मिन् स्वत्वं नैव ममत्वं स्वत्वं तन्निरूप इति सदृशं ममादि नि
संचित काले व्यवस्थापयन् सर्वादि योनिगतो देहप्रविष्टः यत्र देहे तस्य जीवस्य तत्तस्मिन् देहे स्वत्वं न तु अमर

यथा वस्तूनि पण्यानि हेमादीनि ततस्ततः। पर्यटन्ति नरेष्वेवं जीवो योनिषु कर्तृषु ॥ ६ ॥ नित्यस्यार्थ
स्य सम्बन्धो ह्यनित्यो दृश्यते नृषु। यावदस्य स्वसम्बन्धो ममत्वं तावदेव हि ॥ एवं योनिगतो जीवः स नि
त्यो निरहंकृतः। यावद्यत्रोपलभ्येत तावत्स्वत्वं हि तस्य तत् ॥ ८ ॥ एष नित्योऽव्ययः सूक्ष्म एष सर्वा
श्रयः स्वदृक्। आत्ममायागुणैर्विश्वमात्मानं सृजते प्रभुः ॥ ९ ॥ ॥
॥ ॥

ततोऽनन्तरकालमपीत्यर्थः शोकसमाने ८ जीवस्य नित्यत्वं साधयति एष नित्यः अजो देह अव्ययः अपक्षयशू
न्य तत्कृत सूक्ष्म जन्मादिशून्य तत्र हेतुः सर्वाश्रय तन्मा इति अतो देहादेरपि नतु देहादिरूप एषः
स्वदृक् स्वप्रकाशः सर्वाश्रयत्वमुपपादयति आत्ममायागुणैरात्मानमेव विश्वं विश्वात्मकं सृजति तदा
त्मानं स्वयमनुकरोति स्म इत्यर्थः उपादानकारणानान्तसर्वाश्रयत्वमित्यर्थः जीवस्य वस्तुतो जन्ममाहात्म्यं पुनः
किंचिद्ब्रह्मस्वरूपत्वं सद्वा जीवः सजते इत्याचार्योक्तो पक्षकर्मणोऽपि नित्यत्वेन स्वरूपत्वेनापाम्

उदासीदततस्समीपउपविवेशाससाद्वित सयत १५ १६ अथिकिञ्चनामयमारोग्यस्वस्तिप्रभप्रकृत्यधीन
मेवहिराज्यमिति सहृष्टातमाहयथामहदादिभि सप्तभि प्रकृतिभि पुमानजीवोनिमग्नोभवतिनतव्य
तिरेकेणसत्तामयितिष्ठतितथाराजापिसप्तभि स्वाम्यमात्योजनपदगर्दविषसचया दण्डमित्रतसैता स
मप्रकृतयोमतास्मृकलत्तमाभिनियम्यसन् १७ आत्मानेप्रकृतिषुप्रद्धासात्वाचियायमदुवर्तिनह

नतस्यसपद सर्वामहिष्योवामलोचना सार्वभौमस्यभूश्चेयमभवन्प्रीतिहेतव १३ तस्यैकदा
तुभवनमपिराभगवाऋषि लोकाननुचरन्नेतानुपागकेयदृच्छया १४ तदृष्ट्वैत्वाविधि
वत्प्रत्युत्थानार्हणादिभि कृतातिथ्यमुपासीदलुखासीनेससाद्भिन १५ महर्षिस्तमुपासीन
प्रश्रयावनतस्थितो प्रतिपूज्यमहाराजसमाभाष्येदमब्रवीत १६ अंगिरउवाच अपितेनाम
यस्वस्तिप्रकृतीनांतथात्मन यथाप्रकृतिभिर्गुप्त प्रमानाजावसप्तभि १७ आत्मानप्रकृतिषु
ह्यानिधायश्रेयआप्नुयात राजातथाप्रकृतयोनरदेवाहितायुष १८ अपिदारा प्रजामात्याभृ
त्या श्रेण्योपमन्त्रिण पौराजानपदाभूपाआत्मआवशवर्तिन १९ ॥

स्वनु

त्वाश्रेयोराज्यस्वप्राप्नुयादित्यर्थ स्वामीग्रह स्वयुवामत्रीसहायोमित्र कर्मसहायोमात्यइतिभेद प्रकृ
तीनाचस्वराज्याधीनमेवस्माहहेनरदेव तथाप्रकृतयोपिराज्ञाआहितायुषः निहितनिदेषा थैनेः समर्था
भवति पाआतरेआसमनतोहतायपोविरक्तमनोव स्वभवतीमर्थ १८ अमात्याश्चश्रेण्यापस्वसमयवि
शेषणासंघ्रपोवर्तमानावणिक्प्रभृतय पौरा पुरवासिन जानपदा तत्तद्देशाधिकारिण २० ॥राम

रजस्तमःस्वभावस्य ॥१॥२॥ अत्रकेर्दुर्लभत्वं प्रपंचयति त्रिभिः पार्थिवै रजोभिः परमाणुभिः समाः संख्याताः प्र
नेताइत्यर्थः जंतवो जीवास्तेषां मध्ये ये केचन कतिपये श्रेयो धर्ममीहंते कुर्वंति ॥३॥ स्वचेन शुद्धा द्विसंगातस्तच्यते सि

परीक्षितउवाच ॥ रजस्तमःस्वभावस्य ब्रह्मन्वृत्रस्य पाप्मनः ॥ नारायणे भगवति कथमासीद्दृढा मतिः ॥१॥
देवानां शुद्धसत्वानामृषीणां चामलात्मनां ॥ भक्तिर्मुकुंदचरणे न प्रायेणोपजायते ॥२॥ रजोभिः सम
संख्याताः पार्थिवैरिह जंतवः ॥ तेषां ये केचनेहंते श्रेयो वै मनुजादयः ॥३॥ प्रायो मुमुक्षवस्तेषां के
चनैव द्विजोत्तमाः ॥ मुमुक्षूणां सहस्रेषु कश्चिन्मुच्येत सिध्यति ॥४॥ मुक्तानामपि सिद्धानां नारा
यणपरायणः ॥ सुदुर्लभः प्रशांतात्मा कोटिष्वपि महामुने ॥५॥ वृत्रस्तु स कथं पापः सर्वलोको
पतापनः ॥ इत्थं दृढमतिः कृष्ण आसीत्संग्राम उल्बणे ॥६॥ अत्र नः संशयो भूयाञ्छ्रोतुं कौतूहलं प्रभो ॥
यः पौरुषेण समरे सहस्राक्षमतोषयत् ॥७॥ सूत उवाच ॥ परीक्षितोथ संप्रश्नं भगवान्बादरायणिः ॥
निशम्य श्रद्दधानस्य प्रतिनंद्य वचोब्रवीत् ॥८॥ श्रीशुक उवाच ॥ शृणुष्वावहितो राजन्नितिहासमि
मं यथा ॥ श्रुतं द्वैपायनमुखान्नारदाद्देवलादपि ॥९॥ आसीद्राजा सार्वभौमः शूरसेनेषु वै नृप ॥
चित्रकेतुरिति ख्यातो यस्यासीत्कामधुङ्मही ॥१०॥ तस्य भार्यासहस्राणां सहस्राणि दशाभवन् ॥
सांतानिकश्चापि नृपो न लेभे तासु संततिं ॥११॥ रूपौदार्यवयोजन्मविद्यैश्वर्यश्रियादिभिः ॥ संपन्न

ध्यतितत्वं जानाति ॥४॥ नवेंद्रभिया कृ संपाराणां शत्रुस्माद्य यः पौरुषेणेति ॥७॥८॥ यथाय यावत्कामा ॥१०॥
भार्यासहस्राणि कोटिरित्यर्थः सांतानिकः स्वयमेतानाद्दौ पितृशोम्यादनुसमर्थोपि तामसंततिं नलेभे
सर्वास्तावंध्या एव देवयोगेन मिलिता इतिभावः ॥११॥ तद्देवाहवे ध्यायतेति ॥१२॥

कर्मनव क्ति प्रवृत्तिमार्ग नवक्ति [illegible] पश्यंयथा नरातिनदृष्टातिभिषक्रमः [illegible] ॥ १९ ॥ [illegible]
[illegible] परिहृत्य तदभिप्राय मनुसार [illegible] मति निविद्यया [illegible] शरीरस्य [illegible]
[illegible] विद्यानि पाय [illegible] इति [illegible] सिद्धा [illegible] शम्या पूर्वं [illegible] विद्ययोः [illegible]
[illegible] भगवन्ते [illegible] विद्यामिति [illegible]
[illegible] यथा [illegible]
[illegible] मम [illegible] इत्यादि [illegible]
[illegible] पुनः [illegible] साधारणस्य [illegible] विद्याचनेति

[illegible] श्रवणे विद्यान्नवस्य [illegible] कर्मादि [illegible] नरातिरोभितो [illegible] ॥ १५ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ विद्या [illegible] ॥ २० ॥ [illegible]
[illegible] नामतयोरमरतामथात ॥ २१ ॥ [illegible] विद्य
[illegible] ॥ २२ ॥

[illegible] पुनः [illegible] विद्या [illegible] व्यामा [illegible]
[illegible] इति [illegible]
[illegible] इति [illegible]
[illegible]
[illegible] इति ॥ २१ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ २२ ॥ [illegible]
[illegible] विद्याया [illegible] ॥ २२ ॥ ॥ रामायनमः ॥ ११ ॥ १॥

[illegible]

मे मया प्रयुदाहृताः प्रपन्ना॰ मा स्मयं ने लक्षां यांतं प्राप्नानं देहं ॰ प्रभुवि लाल्मदेहेन हेनाक्षा॰ ८ भूतानां शोके न पा वति हर्षे ता॰ व्यापिय प्रात्मा पन स्य योथर्म॰ एतावानेवाक्यपुरुषणः ९ पावकेः स्वमृ गा लादि मत्येः प्राप्त योः प्रात्मापथामभूते सवित्रे तानयः पुत्रादयः विग्रहे देहः तेनोपकुर्यादिति॰ कृतेन यवसितं निश्चयो पन प्रात्मा

ऋषिरुवाच धर्मं वः श्रोतव्यो मनधुं यमेवम्नदाहृताः एषवः श्रियमात्मानं मंतं संसज्जास्पदं॰ यो धृत्वेला त्मनात्मधर्मेनयशाः पुमान् ईहितभूतदयया मयोच्यः स्थावरैरपि ८ एतावानव्ययो धर्मः पुरुषस्य लोके रुपासित॰ योभूतशोक हर्षाभ्यामात्मा शोचति हृष्यति ९ अहो दैन्यमहो कष्टं पारक्यैः क्षणभंगुरैः यन्नोपकुर्यादस्वार्थैर्मर्त्यः स्वज्ञातिविग्रहैः १० शुक उवाच एवं कृतव्यवसितो दध्यङ्ङाथर्वणस्तनुं प रे भगवति ब्रह्मण्यात्मानं संनयन्जहौ ११ यताक्षासुमनोबुद्धिस्तत्त्वदृग्ध्वस्तबंधनः आस्थितः परमं योगं न देहं बुबुधे गतं १२ अथेंद्रो वज्रमुद्यम्य निर्मितं विश्वकर्मणा मुनेः शक्तिभिरुत्सिक्तो भगवत्तेजसान्वितः १३ वृतो देवगणैः सर्वैर्गजेंद्रोपर्यशोभत स्तूयमानो मुनिगणैस्त्रैलोक्यं हर्षयन्निव १४ वृ त्रमभ्यद्रवच्छक्त्या असुरानीकयूथपैः पर्यस्तमोजसा राजन् क्रुद्धो रुद्र इवांतकं १५ ततः सुराणामसुरै रणः परमदारुणः त्रेतामुखे नर्मदायामभवत्प्रथमे युगे १६ रुद्रैर्वसुभिरादित्यैरश्विभ्यां पितृवह्निभिः म रुद्भिर्ऋभुभिः साध्यैर्विश्वेदेवैर्मरुत्पतिं १७ दृष्ट्वा वज्रधरं शक्रं रोचमानं स्वया श्रिया नामृष्यन्नसुरा रा जन्मृधे वृत्रपुरःसराः १८ नमुचिः शंबरो बाणो विप्रचित्तिरयोमुखः हयग्रीवः शंकुशिरा विप्रचित्तिः

मंत्रे उतं सत्र यत्ने कीर्जुर्वतस्तत्र नहौ ११ यताक्षासु दयो ये न तत्त्वं पश्यतीति तथा धस्ता निगता नि बंधना निय स्य॰ ११ छंदः प्रयोभतेन तेजो णान्वय मुने॰ शक्तिभिः निमित्त उत्सिक्तः ऊर्जितः मुनिशक्तिभिरितिवाया ८१३ १४ त्रमसुरानीकानां यूथपैः पर्यस्तं परिवृतं १५ रणः संग्रामः प्रथमे च तत्युगे त्रेता युगस्य मुखे आरंभे १६

२२ २१॥२२॥ ज्ञानयोगश्च मन्निष्ठो नैर्गुण्यो भक्तिलक्षणः द्वयोरप्येक एवार्थो भगवच्छब्दलक्षणः [illegible] यथेन्द्रियैः पृथग्द्वारैरर्थो बहुगुणाश्रयः एको नानेयते तद्वद्भगवान् शास्त्रवर्त्मभिः [illegible] क्रियया क्रतुभिर्दानैस्तपःस्वाध्यायमर्शनैः [illegible] आत्मेन्द्रियजयेनापि संन्यासेन च कर्मणाम् [illegible]

[illegible] योगेन भक्तियोगेन धर्मेणोभयचिह्नेन यः प्रवृत्तिनिवृत्तिमान् [illegible] आत्मतत्त्वावबोधेन वैराग्येण दृढेन च [illegible] ईयते भगवानेभिः सगुणो निर्गुणः स्वदृक् [illegible]

[illegible] सर्वेषामपि भूतानां [illegible] मूलेऽपरस्य [illegible] समतः [illegible]

मन्मूर्त्यैव सततं [illegible] भक्त्या [illegible] कृता कृताः पुनः पुनः [illegible] इति [illegible] प्रतिप्रसिद्धा [illegible]

प्रधावन पलायमानान्प्रेक्ष्य आत्मावेवली जेताभवेत्पलायि लभग्नन्हलुसैसनह्प्रेक्षपतद्रुसवाणनभाव नेत्रवविशिगद्विकालोपपन्नमवेवरोचिसमनोत्समाहविवद्वेमयहे आनर्वनमवाचमृणानेः ततोमृत्योश्च दृष्ट्वा लोके सर्गाद्यवृद्दिमान अथताद्दि प्रमृमृत्युपुत्रेसमीचीनप्रभवाः जातसधारणावाकलेवरतया यितवनमपकोमृत्युः वीरशायरणभूमीप्रनिवृत्तेः अपरान्भाव सनजत्यादिनियमसपकः मोक्षविहृशास्ते

हेतोमृत्युरासत्तानन्भान्मसत्तीप्रधावत पुरुपवभावपतन पलायितप्रेक्ष्यवसयभूप्रभयसतीजेणावि हस्यवीरः २ कालोपपन्नाकचिराभनोसिनामुवाचकवचपुकघप्रवीमः हविपुचिवेनमुचेपलोमम बानवेक्षे ततोमे शृणुध्व ३ जपसमुभवपसवेवः प्रतिक्रियापस्यनचिहोतमा लोकायपशस्य धातमाधरित्रमेकोनाममृत्युनदृत्तीनयमेः ४ होसमतविहमृत्युदे पापायद्रुत्तसमारणाय तिनासः ५ कुलवधमारतीवितत्यायदयणीवीर प्रायेनिवृत्त ६ सतविभी भामवतमहापुराणेष एकचत्वारिंशोध्यायः ४१ शुकउवाच ॥ तपवशसतोधमेवच पतरवेतस ७ नेवापुत्रकृत्यचलता पलायनपरानृपः ८ ॥ विशीर्यमानाप्रतमभासुरीमनमुधेमः ९ कामान्कुलेमिरपोः ९ कालसना नामसायवनः १० हृष्टातमपतमकृद्धेर्टवायवमर्पित तदिर्वार्योजनता तन्निभ्रंतेषुदमवाचह ११ ॥

समतौ मृत्यु तथाचस्मृति १ ह्योविसौपुरुषोलोकेसूर्यमण्डलभेदिनौ परिव्राड्योगयुक्तश्चरणेचाभिमुखो हतः १ इति तिस्त्री भयातेभा वार्षदेपिवा पापहकाटशामशं १ एकादशान् हत्वसपुत्रमानस्पवीता एकभक्तितानवसोदर्शीपिदाना वोगवर्णिता २ मोसन कृष्णयत पत्तवैच कालान्तकूले कालाव तिथि कालमासोविश्रम्यमाणाः ४ अमर्षितः प्रमहमानः कोलिदृशा निवार्य त्यचदवस्यमाणाउवाच ५

नयद्रहाभ्यामानरूपांतिः पुरीषप्रायैः प्रमानपारेदेवानामसबोधनप्रशमोसैते दैत्यैः किलकिंचितनय
घोनापिधर्मं तदेवाह नदीमितिः प्रथनेसग्रामेमसारयेयदेहलग्नुका लदाः मातङ्गाणांवनमग्रेशिषनलवे
दिहस्तोकेभोदोसहतेति ॥ सुरगणानरिपुन्समहान्प्राणोवलेयमग्धेनविचितलोवधवु ॥ ततस्यविक्रे

किंवउत्तवितेर्मार्तर्धावदि पृष्ठोहूते नदिभीतवुप स्मात्योनमर्णं भूस्मानिना ॥ यदिव प्र
धनग्रहाप्रसवाद्ल्हकाउदि। प्रवृत्तिप्रनमानमनवक्रामसावस्तहा ॥ पवक्रुरगणानग्रहाभी
सधनपृथामिन ॥ मनुदक्षमहाप्राणोसेवनलोकानिवलम ॥ तेनदेवगणा सर्वेहुविमोदगवे
नियतर्मृकिमाभूमोयथेवाद्यानिनारुता ॥ ममदपद्मासवसेनमात्रुनिमीलितादेरणारगडुके
ट गार्कपयन्न्यतम्भलउजमानाल्वनपूष्पतिर्यवेनमद ॥ किलोक्तनवतुधयोमप्रविन
सपान्नवेभिदवनेमहागुदे चितेपत्तमकप्नेनीमद् मदान्पाद्धमेनकरोगालीलया ॥ सरद्वश
त्रु कृपिमोभूतनयामहे दवाहगदयोपविकम नमानकृमभस्यतउन्नदन्नृपेतन्कमेसर्वसमप्र
नयन्नृपः देवावतोभूत्रगदाभिमुहोपविचूर्णितोदि उलिपाहनोपथा अपासरद्विजमुख महे।
होमुचन्नमकुसमपनभृगार्त ॥ नमस्त्रवाहायविषसचेतसप्रायुक्तभूयः सपदामहात्माद्रोच
नसदिकराभिमर्शावीतभ्यत्तनवाहेपभितस्थे ॥ १२ ॥

वनेननादेन ॥ अथतम्प्लवयन्नालमलाभायमभक्ततोमहोयसापूणपतिर्मनोयथामर्दयति ॥ समथनया
मागाद्दृष्ट्वा ॥ सन्नीवसन्नावाहायसतसेमनप्रायुक्त ॥ अमृतस्पदीप्रमृतसावीपः वतः तेनाभिमर्शी स्पर्शः
तेनवीनव्यथागतइ हतोवाहायसपद्रस्यमतथाभूतोव्यतिस्थो ॥ १३ ॥ ॥ ॥

सकृत्र नृपेद्रप्रादत्त कामप्यायुद्धकृपाक्षस्थितभ्रातहत्वाभ्रातविप्रकृतपदहस्तवन नृपासकृ रतदेवाह पापव
सकुर्मसमवन १२ योज्ञलहत्वालनातरतवानिशोधन सपक्षक ममचक्रहभ्रातरसभवानगृत सभवस्थितः
पतहिताभद्रजातदिष्टिमयस्यमानदार्श्वे दक्षसतम ममस्थूलनभिन्निन्नदयतस्या कृत हदयघृष्टनेतमा
पानिमित्रभूतेन प्रशप्रविरादवभ्रातरशूणोहस्थापतचरित्रा १४ सर्गकामोयोभवान मरस्थसर्गकामोया

सतनृपेदाहवकामप्यारिपुवज्ञायुधभ्रातहत्वाविलोक्य समरस्थनकर्मनृपाससमर योकलमोहन
हसतगाम १३ कृतउवाच दिष्टाभवान्मेमस्वस्थितोरिपुर्योधान्हत्वाग्रकहाभ्रातहत्व दिष्टाता
यायुद्धमसतमत्वामकूलनिभिन्नदयकृदालिमात १४ योमाम्नमव्यालिटेदतात्तपुरोनृपस्य
वदीवितस्य विस्मयादवेनमित्रस्य तुप्रत्यपरिवाकराग सर्गकाम १५ श्रीश्रीदयावीतिभि
कन्तितवासकर्माणपुरुषाहेश्रगार्य कृत्वाममकूलनिभिन्नदेहममपूर्ववीजमदतिग्रप्रा १
प्रत्येतयतहक्तृणसमवायुधयसस्त्वा पुहवतिमत्य मैर्भूतनामानगणानिपातानमूलनिभिन्न
लेयतामि १८ प्रयोहत्वमेकुलशानवीहतासमध्येपशिशघटार नत्राकृणाभूतवसिविधायम
नमिनाथपुराण प्रथम १९॥

तिक पशोरिविनिवा १५ ततामसस्हवद्धिमदयदहसमदति वर्तमानसामीप्येवर्तमानवन्निर्देशः १६ प्र
त्यपिधप्रताहहत्वाना नृशासमनमत्यमृधतास्त्वा सतोयदिप्रहवतितेभूतनामानभेरवादीन् यवामि
विधभूते तिशालतोत्यागीकृतयन्ममचि मूलतनतिभिन्नागलोयमाते १० प्रयोप्रथमाहरभाष्टत्यदि
ध्यानेयसममशिरोहत्वाहविष्यतितत्र तथासतिप्रकृणाविमतत्कमवेध सतभूतमयावलिदेहनविधायम

तीविनादिष्विव स्वममाभिमतस्य यायमास्तरेशेति नहिमोषितापुण्यपदि गदेवविलोकयास्यमीनिस
शायमाकार्षीः कृपणादयःप्रयोजनेभ्यसा सायाज्ञायथार्थफलानयानस्यानः१ अमीजनेहतिवदनज्ञ
त्यादयति नमिति नेतिनस्तीहानीकृत शत्रुमानदिविल्लनाभिज्ञेन २ हन्तेममपीदासादिमपिमासंशयि
द्यानुसादस्वमिति सकलमिभूमतिर्यथादतथानदीयचरणारविंदेमन समधायमनेयोगिनोगतिमस्य
मामितवत्रसपरहसोन्मृलित छिन्नोग्राम्यफलो विषयभोगलत्तणोयसाअपविद्धलोकः समतदेह २१ नहि

मन्ने

सुरेऽशाकस्मादृषिर्नो पिवजुपर स्थिरवैरिविनाशमोक्षः आभशाधिष्टानगोदेववृत्तुमन्त्रिष्कलकृप
त्वार्थवयथा ॥ १९ नवैषवजुसवशक्तेतेनमाहरदेधीवस्तपसाचनेजितः तेनेवयानुजहिविस्मृय
त्रिलधमोहरिविजय श्रीगुणस्तन २ महेशमाधार्थयथाहसकर्षणामत्त्वरागाविदे मद्रनुर
होलुभितग्राम्यपाशागतिमुनेर्यामपविद्धलोकः २१ पुमाकिलैकातपियोसकानाया सपदादि
विभुसोममार्याम्मातियह्मपडहगयायिर्मद कलिर्ममसनसप्रणामः २२ नैवर्गिकाप्यासविज्ञानमसम
मतिविधतपुरुषस्यपाश्च ततोनमेयो भगवन्माहायोदुर्लभोकिंचनमोक्षरास्मः २२ ॥ ॥

भगवानसंकर्षणः स्वभूमायमत्त्वमेवहागोदिसपदोदासनीत्यपिमासयाविप्रारवारः पुमानितिस्वर्गभूमौ
वमातलेवया सपदस्ता किलतित्रिनरातिलदाद्याति तत्रदेत्त यनसाम्य दुषाढ्योभवति २१ नहिसंथ
लस्याकिविधिजतदाहेवकिंकोधर्मार्थकामविघनेय्यायासत्वस्यविधानेविधले नतअन्यासापरमादेवानुम
धः नतेप्यर्थादिना अत ससकभगवस्वनादभावास्त्रसपदमविप्यतीतिभाव २३ ॥ ॥ ॥

पत्नमिष्टापूर्ताभिप्रायं निवेदयन् भगवन्तं प्रार्थयते अहमिति । तव पादावेव एकं मूलं आश्रयो येषां तेषां दासानां म
नुदासः भूयो भविष्यामि भवेयं असुपतेः प्राणनाथस्य तव गुणान्मम मनः स्मरेतु काय इति मम नेत्र एव कीर्तयत्वयं
यत्तत्तेवै कर्म करोतु २४ नाकपृष्ठं स्वर्गं न पारमेष्ठ्यं ब्रह्मपदं न सार्वभौमं ... नाकपृष्ठं ध्रुवपदं ...
कादि ... निधिं ... विरहय्य त्यक्त्वा काङ्क्षे २४ तर्हि किमिच्छसि

अहं हरे तव पादैकमूलदासानुदासो भवितास्मि भूयः । मनः स्मरेतासुपतेर्गुणांस्ते गृणीत वा
क् कर्म करोतु कायः २४ न नाकपृष्ठं न च पारमेष्ठ्यं न सार्वभौमं न रसाधिपत्यम् न योगसिद्धीरपुनर्भ
वं वा समञ्जस त्वा विरहय्य काङ्क्षे २५ अजातपक्षा इव मातरं खगाः स्तन्यं यथा वत्सतराः क्षुधा
र्ताः प्रियं प्रियेव व्युषितं विषण्णा मनोऽरविन्दाक्ष दिदृक्षते त्वाम् २६ ममोत्तमश्लोकजनेषु सख्यं संसा
रचक्रे भ्रमतः स्वकर्मभिः त्वन्माययात्मात्मजदारगेहेष्वासक्तचित्तस्य न नाथ भूयात् २७ इति
श्रीभागवते महापुराणे षष्ठस्कन्धे एकादशोऽध्यायः ११ ऋषिरुवाच एवं जिहासुर्नृप देहमाजौ
मृत्युं वरं विजयान्मन्यमानः । शूलं प्रगृह्याभ्यपतत्सुरेन्द्रं यथा महापुरुषं कैटभोऽप्सु १

... अजातपक्षाः खगाः पक्षिशिशवः ... मातरं ... यथा वत्सतराः ... क्षुधार्ताः स्तन्यं यथा ...
... प्रियं प्रियेव ... विषण्णा ... मनः ... दिदृक्षते ...
... २६ ... सख्यं ... भूयात् ... २७ ...
... इति श्रीभावार्थदीपिकायां ... एकादशः ११ ...
... महापुरुषं ... २ ...

मुमीलाश्रिवन कयो वा मिद्धर्वि चावास्य मनतः॥ आविध्य भुममपिना ॥ ७ ॥ नतु देवापतन आगकृत वित्तलवपविश
मतग्रह मंडल्का यत्र दोल्लवहत॥ दण्डेस्स शातपर्वाणि यस्य नत अपरा जानातकिः तस्य भो येदेस्तटाकाह
दण्डकपोल पाने भ्रमर भ्रमे रावतन्न ॥ ७ ॥ पुनस्थव माद्दृशे हदहरइ ॥ ८ ॥ सदानयो नेवकि तआत्रविज्ञय पक्तत्रचिव

ततो भुजाभ्यां शिकलो निहन्मा विध्य मूलेन तमांसरेंद्र॥ दिशाम भेदाय विनायनी रो सतो क्षिपात्येति॥
रुषा रसमाला॥ ७॥ [illegible] पतन द्विचलद्दृहोल्कवनिशीसद [illegible] समज्ञानविलास वस्त्रा [illegible] शातप वा॥
[illegible] किन्नुमयतस्य परा राजनाय॥ ८॥ किंत्रैकवाद्गु परिश्रियाद्गुज सेरवश्रामा [illegible] रीनवत्र हतो
[illegible] मया मनेभवत्तु [illegible] तोनः॥ ९॥ [illegible] स कर्मीति मदाइ [illegible] सार्यापा मिद्र
[illegible] समुत्कहूत संकटे निर्गीत्य [illegible] तिविषुकुसुर्म्या॥ १०॥ [illegible] मनवत्र ज्ञ्यह निलक्ति
[illegible] संस्तारविसन्निधीपून॥ ११॥ तमाह [illegible] द्विषशत्रुनिषादकाल॥ १२॥ पृथु
[illegible] विद्वान्नपिमाजयः॥ सदेकतुनवेपरात्मनां विनेकु [illegible] यसिर्जीर्येर सर्यस्तमायेपक
घसनातन॥ १३॥ लोका सपालाय [illegible] विवधावशी [illegible] सकालाइक
रूपा॥ १८॥ ॥

नवे यद्गा कृतविदपि युधुत्सतामसदाजयो नेवकिलेकात्रेवकटापि देवस्य र्धः॥ [illegible] गाधीनाम
लनामि मितिया आयुसृमादि समागमनविमु॥ ७॥ [illegible] मताम [illegible] कारति [illegible] घस्मरपे क्षितनाः
स्त्यविदया सत [illegible] हिला पादिता॥ [illegible] लनकालो कालयतीति भगवान् इकाः
[illegible]॥ १८॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

गेन प्रादिरूपकालेन देहेन मन्ताय प्रवित्तापन्नं सन्तमात्मानं देहं ते मन्यते ॥९॥ ननु सर्वं मत्त एव न पुरुषादिक्रि
याणीति पुरुषमन्ताहं पुरुषरति व्यक्तं महत्त्वं प्राप्ता महत्कारः ॥१॥ मनसः कर्महेतो जीव एव स एवाहं देहे नवितिम
मासकामस्य तेन ताहं एवमहिंसानपत्रीशामेवात्मानमीश्वरं मत्तो नेमस्यते ननु पित्राहं प्रसृष्टोहं प्रपञ्चव्या
वादपसहेतोरसेनशाद भूतरीतिमयेश्वरः ॥२॥ ननु मयाजितमप्यमनतयादिशाकेवमाक्तिकिमितिमावत्नात

गेन महदेवलेप्राणामप्रमनमसमेवच नमत्तापन्नादेव मात्मानमममन्येतेनरः ॥३॥ यथाहाकमयीनारी
यथाप्यनमयीमृगः एवंभूतानि मय्यनीशानेत्राणि विद्धि मो ॥४॥ पुरुषः प्रकृतिस्थो हि मात्मभूतहिया
थायाः प्राकृतस्य सर्गादौ न विना यदनुग्रहात ॥ अविद्यातेनमात्मानं मन्यते नो मामीश्वरं भूतेः
सृजति भूतानि युगमेतानि ते सयः ॥२॥ आयुः श्रीः कीर्तिरैश्वर्यमाशुषः पुरुषस्य यः भवन्त्येव हि तत्का
लेयथानि क्षेत्रे विपर्ययः ॥३॥ तस्मात्कीर्तियशः सोजैत्याधनयथेपपि समः स्यात्सर्वदुःखोपशम
दुर्नीतिन्यत्सत्या ॥४॥ सुखदुःखमश्नति प्रकृतेः ता आत्मना गुणाः तत्रसाद्विनमात्मानंवयोर्वेदस
नवधाने ॥५॥ एषपमोत्तित्रिनिशान्तेवृत्तायुधप्रभृतयुधे यदमानयमाशक्तितवप्राणनिहीर्षया ॥९॥
प्राणास्त्वदोषेसमरं श्वेतेथ्वारसमानः अत्र नजायतेमृत्यानयोमृत्युपराजयः ॥१०॥

युद्धप्रवर्तयति नजाद आयुरितितनकालेनयाहिका लेविपर्ययाः प्रकीर्यादयः ॥३॥ यस्मादेवं सर्वमीश्व
राधीनतस्मात्समः स्याद्धर्षविषादहीनितिमोभवेन ॥४॥ समदुःखसुखोपायमाहसममिति हर्षादि भिन्नवध्य
ते ॥५॥ हर्षविषादनिश्चयेवत्वाद्वमवयगुरुविनाद पश्यतितुल्लमायधभजन्त्रयस्य ॥८॥ मनियतमग्रुत
नरूपकोयायसदर्शि प्राणापवत्सदः परोपमिनरयणवादौ यस्मिन्नादृना मेवनश्चान आत्मनामानाति

गतालीकं निकृष्टं १८ भक्ताः सेवितवानसि १९ यस्मात्त्वमक्षकोटके गर्तादिजलोपमैः सर्वादिभिः किं
गृहीनासंग्रामाणाम्पतीमूर्तौ २३ हेमादिषु सोहं राजन २४.२५ इत्यत्र मूलपद्ये मनाभ्यां पारतरोऽतस्त्वं वनीं

शुकउवाच एवं स्तुवतः सुतागतालीकमपूजयत् गृहीमनत्रः प्रहसंस्तमाह मनविस्मयः १८ सु
हृद्दानवसिद्धे सिंधपतेमतिरिदृशी भक्ताः सर्वात्मा सनातनमात्मन्स्वहृदे नंदशीश्वरे १९ भवान्तवोषी
मायां वैभवमवीनमोहिनी यद्दितायां सर्वभावमहोपुरुषमागतः २० सुवलिदमहत्सोध्यं पद्म
जः पुरुकनस्तव वासुदेवे भगवति मतामनिरदृष्टामतिः २१ यस्य भक्तिर्भगवति हरौ निःश्रेयसेश्वरे
विक्रीडतो मृताम्भोधौ किं कृत्यैः खातकोदकैः २२ शुकउवाच इति ब्रुवाणान्कामोभ्यधर्मोजिज्ञासया
नृप युयुधाते महावीर्यौ विटकृतौ पृथापती २३ माविध्य परिघवृत्रः कालीयसमरिंदम इन्द्राय
हिनोद्धिरवामसक्षेन मारिष २४ मनस्तु तस्यपरिघं करकपकरभोपम किं कृदप्यगपरेखावज्रेण शात
पर्वणा २५ दोर्भ्यामुत्कृत्तमूलाभ्यां बभौरक्तस्रवोऽसुरः किन्नु पक्षतोयथाद्रिः खात्तुष्टो वज्रिणाहतः
कृत्वाधरां हनुं भूमौ दैत्यो दिव्युत्तरां हनुं नभोगंभीरवक्त्रेण लेलिहोल्वणजिह्वया २७ दंष्ट्राभिः काल
कल्पाभिर्ग्रसन्निव जगत्त्रयं अतिमात्रमहाकाय आक्षिपंस्तरसा गिरीन् २८ गिरिराट्पादचारीव प
द्भ्यां निर्जरयन्महीं जग्रास स मासाद्य वज्रिणं सहवाहनं महाप्राणो महावीर्यो महासर्पइवद्विपं २९
वृत्रग्रस्तं तमालक्ष्य सप्रजापतयः सुराः हा कष्टमिति निर्विण्णाश्चुक्रुशुः समहर्षयः ३० ॥

गोप्य पर्वत २५ कृत्वाधरां भूमौ दैत्योऽग्रासेतिनभोगंभीरवक्त्रेणवनगतं लेलिह सर्पः महत्तमल्प
णामिद्धयाः २७ कालकल्पाभिः ग्रसन्निव २८ निर्जरयन्पूर्णयन् महाप्राणो महाबलः महावीर्यो म

निर्मितिपुस्तके देहेन समभोद्रवात १

महापुरुषेणाकवचभूषणा श्रीनारायणेन सन्नद्धो हितिव- योगबलेन च बलमिति ३ अकृतविच्छेद नस्य कपर्दकं धरा प्राणाश्च वेवणः आतिवेगवान् ज्योतिषां सूर्यादीनां पदानुदारितो नवनीतिरूपेण मन्यये ह्ययाः पद्मनाभत्र या लोक तावता स्वर्गतिन वाङ्के लवेन तु रहमायो ममकाले च पानयत यद्यप्यत्र हिर तृणस्यायाः सहनार्थं परिवर्तमानः स्यथे २४ तृणमालिनीमते तृणरवरतोदीर्घप्रकाशात कोऽयम

महापुरुषसन्नद्धो योगमायाबलेन च [३१] भित्वा वेणुं तामसकृत् दिनिघ्नस्य बलमिति च ३१ अबकाली विर शात्रोर्मिगिरिपृगभिवोजस ३२ वनु स्तु नलकधामा पुवेन कालामनतपरिवर्तमानः यथा नयज्ञावृदहर्गणेन यो ज्योतिषाम धनवानेहतो ३३ महायोगिद्रभवोविनेतु गीर्पर्वसिद्धा समहोमि सा वाङ्मूलिमेन मभिषुक्तानामनेमेंदाः समेरभ्यवर्धन ३४ तृणस्यदेहाज्ञिकानमीमन्यनिर दिदम पशुपतासर्वलोकानाम लोकसमपद्भ्युत ३५ इति श्रीभागवते महापुराणे द्वादशस्कन्धे नवमो- ऽध्याय ९ शुक उवाच वृते हते यो लोकाविमागालोकभूदि मपालाय भवन्मनेथि मराजितेदिवा १ देवर्षिपितृभूतानि देवादेवानुगा स्तुय प्रतिजम्मु सुधियज्ञिसंनिधारय वत ९ राजोवाच ३ ऋस्यानिवृत्ते हे मञ्जनमिक्रममिभोमने येनामसुविवादेवहवेडे सकृतोभव तु २

यस्ववसे तु नताभावयश्रमाघे स्तमिदर मनिषुक्तानाममिषुवत २४ अलोकस्ते कालीभगवान २५ इति श्री भावार्थदीपिकायां द्वादशस्कन्धे नवमोऽध्यायः ९ अयोदशेत तृतम्बाजाल दयामहाभयात विसंस्थेवित यक्षे विलवेतिविदूपते अनिर्दन्तजनमसपदुभसयमेवप्रतिजम्मु २ ॥

श्री
भाग
टी
ध

तस्माद्धरिरेव स्वात् त्वेदेन वक्तुं प्रस्तावकथामाह त्रिविक्रमेमारिनमर्थयन्पार्थयतः वृद्धस्थानत्वात्
वृथा भीतः सन् ॥ ५ ॥ पापविभक्तविभक्तगृहीतमात्मि बोधयन्निमि ॥ ५ ॥ तथाटवादिभि कानितयामेमवृथः
हतो वृत्रपर्वतापमरवन नाम प्रमुक्तिद निर्वृतिर्नविप्राम: नगेटवादि गुणाधृत्तमयुज्ञानिर्वृति निस्तत्रास्ख्लीम

प्रकवाच वृत्रविक्रमसविप्रा सर्वदेवामरर्षिभिः तद्धापार्थयित्रिदैक कैलावृष्टवपातइद
उवाच स्रीभूजलतु मेरेनोविपरूपवधाट्वं विभक्तमनुगृहृदिवृत्रहत्यकमामर्पेर ॥ ५ ॥ श्रीसाम
३ वनुवाच क्षेयत्तम्प्राकर्णपृमरेद्गमिदमनुवन् प्याज्ञप्रिष्यामसाद नेह यमेधेन मा समेथ हु
यमेधेनपुरुषपरमात्मानमेश्वरं दृष्ट्वा नारायणं देवमाह्य सगिनुयातेयथा ॥ ७ ॥ ब्रह्महापितृहा गो
घ्नो मातृहाचार्यहाघवान् श्वादः पुल्कसको वापि शुद्धयेम स्यकीर्तनात् ॥ ८ ॥ तमश्वमेधेन महामखे
न श्रद्धान्वितास्माभिरनुष्ठितेन हत्वापि सब्रह्मचराचरं त्वं न लिप्यसे किं खलनिग्रहेण ॥ ९ ॥ एवं संचो
च पद्महतो द्विजैर्विपर्मैर्मलनामहरमुरिपुः ब्रह्महत्या हते तस्मिन्नासमाद वृषाकपिं ॥ १० ॥ तयेद स्वा
वद्दमापनिर्वृतिलामसविप्राः हीमते नाव्यमप्रामस्तवयशापिनो गुणा ॥ ११ ॥ तां ददर्शानुधावन्तीं
यशस्विनीमिवर्द्धपिणी जराया वेपमानाङ्गीं यक्ष्मग्रस्तामसृक्पटां ॥ १२ ॥ विकीर्यपलितान्केशांस्तिष्ठतिष्ठे
तिभाषिणीं मीनगन्धासुगन्धेन कुर्वतीं मार्गदूषणं ॥ १३ ॥ नभो गतो दिशः सर्वाः सहस्राक्षो विशाम्पते प्रा
गुदीचीं दिशं तूर्णं प्रविष्टो नृप मानसं ॥ १४ ॥

तवाच्युतानियता ॥ यक्ष्मग्रस्ता सृपरोमपा ॥ ॥ मीनस्रेवगन्धेप्युस्पत्तनीनयाधि सत्याक्षावसर्वापुस्त
स्वपयन ॥ १३ ॥ प्रागुदीचीं दिशमत्र मनन्यामानसमसः प्रविष्टः ॥ १४ ॥

नःइ सहस्त्रवर्षाणि पुष्करनालस्थानन्तर्नाचमतकण्ठभूत नलयोऽभ्यगायनमुः अत युगपद्मनुहतनलेव
नत्रपिहितस्य स्वयप्रश्नस्य सहत्रपरविर्भागाच्चेत नलिश्च वामभवात् सलभुभाग्यःमरुः फदा नरे नलच्यस्त
भागीघेनमः ॥५ त्रिनाकनपकेड् व्येयस्मिंस्त्रिनाकः पापप्रेरकः नलेषमार्कसर्ग ननु मनघमप्रकृतेः
सर्वराज्यतयाद् वियादिषिनुभाव सर्वापालनसामर्थ्यपम तरितस्मिन्स्तिकर्णमिदसपन सर्वापु
मिस्तवाद मनुहुष सपदेस्वर्गभ्यापोमदस्तनाथा वृद्धिपस्पास इदपत्याणच्चातिम स्थागतिसर्पपावेना

सप्तावमन्युक्तनास्तनवहलथभायेपदिहाग्रिहत सर्वाणिसाहस्तमलत्तितोन सवितयन्त्वाल
व बाहिमात ॥७ तावत्रिनाकनहुष पापात्सविद्यातपोयोगमहानुभावः समपदेष्वपं मदांधवुद्धि
नीतस्तिरश्चामतिमिदंपत्या ॥८ ततोगतो ब्रह्मणिभोपहतत्वभयध्याननिवारितात्मा पापस्तदि
देवतपस्ततोऽसमासेनाभ्यभूद्दिवि विस्मृतस्सा ॥९ ॥

तः उपायेन प्रापितः स्वस्तु पाय नहुष किलकाद विरिंदृशाणी मुपायरुद्दस्नाभदरप्रलप्नमभनेति नपावा
वेदितस्वशालोऽहस्पाति स्तोमुपायमालाणावात्रीधिवकामास्त्वा गतेना मलिपामीति प्रहिननेवेमो मे
वाापात्यतिपत्नीति नयावतस्यभ्रो नहुषोऽगमदीशि विकोवाद यामास नदोषम ऐन तत्पिन सर्पमविष्
यायामपमहत्सर्पाजगराभूदिति ॥१० ततइद सर्गेणतः प्राप्त कण्ठभृक ब्रह्मगिराजलवाकोप हतः सन नदी
भर सप्पपात्त्वमेन्द्रिः सत्याधाने ननिवारितमनोयेन प्राक् प्रथिता पापा ब्रह्मवटत्त मिदनाभ्यभूत स्वामिष

पुरुषस्येदं रूपमयनं यस्मिंस्तेन १८ सर्वदेवमयमात्मानमुक्तिर्यस्मात्तमिन्द्रवेदमयमात्मनीति वा पाठ नानावादिभि
र्वितर्केरुक्तेषु निर्धारितं यज्ञमेधमहं देवेशं सम्मानेनपुरुषसूक्तेन १९ तेनैव पुरुषोत्तमस्वरूपमयनं नीत नाभिमन्तर्यं २० आपि
कृत्स्नं यज्ञपतेर्ने २१ आद्यादिविधानमाख्यानं स्तोत्रादि इदमिति प्रसन्नात्मनेनेन निष्प्राकृत नीर्थपुरस्थानुकीर्तन
यस्मिन भक्तजनानामनुवर्णनं यस्मिन. महेन्द्रस्य मोक्षो यस्मिन. सकृन्मतो विशेषेण जयो यस्मिन २२ इंद्रिय

नव ब्रह्मचर्य यो मे पत्रदनमधेनभाव्य यथावदीत्ययावक पुरुषाराधनेनरः १८ अश्वमेधमानेपुरु
षे सर्वदेवमयात्मवि अश्वमेधमहं देवेशं विततेनब्रह्मवादिभि १ सर्वेण्डमश्वमेधभूयानोपयापत्रृषा
नृप नीतस्तेनैव पूजयार्थनीदारदेवमानुना २ मनानिमयेनयस्त्वादिवेनाभितायमानेनमयोविम
प्रै इन्द्रप्रियतत्पुरुषपुराणमिहोमहानासविधूतपाप २२ इन्द्रमहत्त्व्यानमयोयपापनास्त्वदा
लनतीर्थपदानुकीर्तन भक्तप्रकृयभक्तजनानुवर्णितमहेन्द्रमोक्षविजयं समरुत्वतः २२ पठेयुराख्या
नमिदं सदानुधा शृणवत्यथोपर्वणिपर्वणीन्द्रिय धनंयशास्त्रविविलमहमोचनरिपुंजयरूपाय
नतयायुष २३ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे पारमहंस्यां संहितायां नवमोद्दशोऽध्याय १२ ॥

तमादकाद्रसब्ध्यीतिवाआयुष २३ इति श्रीभावार्थदीपिकायां षष्ठे त्रयोदशोऽध्याय ७ वृत्रस्यज्ञानम
त्र्यादिकनास्त्य परीक्षिता वृत्रमाहचतुर्भिस्त्यात्कजन्मचरितोक्तिभि चतुर्दशे तमरमाक्क कृत्न
श्वस्तेमृते चित्रकेतोरतिस्नेहाद्दतिशोकोनिरूप्यते २ ॥ ॥

निर्भात्सः सात्वतमोचोट्वीकेशः तस्य पदोद्भुजे प्रत्ववरत प्रत्ववरदित्यर्थः २२ नारायणदर्शनेस्त धर्मंप्रशंवशीले
नवानिते पोसितेइतितयाते पाकः दुरा अप्रतत्त्वमनुत्रवमपुंचा पोता मोसपाने २३ श्रीमन्नत्रसमारमाणसदस्म
पः सहस्त्रसंख्योन २४.२५ परमंब्रह्मप्राप्तं वरमात्मान मेतंवा २८ इदस्पति वाचांसंज्ञाणाम वि वित्तसार

स्वरबयाणिनिर्भान्तहृषीकेशपदोद्भवे प्रवरवरं विज्ञमावेषपतोकानुवरन्तुमि. २२ नाचेनिशामय
पुत्राणाननदाकीलपालिनां प्रवलपातक शोचनुप्रतस्त्वंपुत्रोपदे २३ ससुयःपावजन्माणोम
जेनपरिमितानिः मुशानजनवदन्तः सुवनाशुनसहस्त्रपः २४ तेपिपित्राससमादिष्टाः प्रजासर्गेपुन
व्रताः नारायणसरोजग्मुर्येश्वसिद्धाः स्वपूर्वजाः २५ तद्यसपर्णादेवविनिर्धूतमलाशयाः नृप
तोयस्पर्शनेपुत्रस्त्वमदत्मपः २६ प्रव्रताः कतिचिन्मासान्कातिविहारमोजनाः आराधयन्तेच
जिमंपसे तत्रेदस्पृशि २७ ओं नमो नारायणाय पुरुषाय महात्मने विशुद्धसत्त्वधिष्णाय महाहंसा
यधीमहि २८ इति तानपिराजेन्द्र प्रतिसर्गधियो मुनिः उपेत्यनारदः प्राहवाचः कूटानिपूर्ववत् २९
दाक्षायणाः संशृणुतगदतो निगमेसम अनुकृतानुपदवीं भ्रातृणां भ्रातृवत्सलाः ३० भ्रातॄणां
प्रायणिं भ्रात्रायोनुतिष्ठतिधर्मवित स पुण्यवंधुः पुरुषोमरुद्भिः सहमोदते ३१

प्रयामासतः ११ विशुद्धसत्त्वायपरमहंसायनमोधीमहि २८ प्रतिसर्गेधीर्येषां तानवाचः कूटानिप्ररह
मेभवद्भिर्मारीनिसर्गाः नाविषाद २९ इदात्तायाणाः संशृणुतेत्यादिपूर्वर्मत्यदपिप्राह वितमनुपदेशप्रतिज्ञ
मयवलोकयत ३० भ्रायणिं शब्दं नामनेश्वरणमेवंवं धुर्येस्यामरुद्भिः ओं त्ववत्सलेर्देवे ३१

श्री
भाग
टी
२१

अथो वेदवीनं समस्वदेमात्रिषग्रार्थे २२ सध्रीचीनं समीचीनं ग्रन्थ ... लभ्य अनुपचे अनुगुणं पेयानेयमिषुयामिलीः य
ताः सत्ययद्वत् २३ २४ पुत्राणां वारमहेत्या निष्ठा पुण्य सुतप्देत्यपि जाय ग्रोविस्रकः स्यादिति नदनुप्रदार्थदर्शः ...
तः महाग्रामुपलभ्यदत्तआह २५ सायो विवलिसेवेधायुस्यते नतेया नोस्माद्यानाममेकाणामुसाधुत्रको विक्रोतत्व
वाह साधनास्वधर्मेप्रज्ञानोभित्वोयीमार्गः सम्प्रदर्शितः २६ मनुमेध्याक्षिनो मार्गः साधुरेवमोदत्तदेनत्वमनेप्रान
स्यापाकरणे विनातुमहानुबन्धएवेत्याह ज्ञातोरिति जायमानोवेदावयपि त्रिभिर्ऋणवान्जायते ब्रह्मचर्येणऋषिभ्यो

एतानडकाप्रथयोमारदोमोक्षदर्शनः तेपि नाध्वगामत्मागें आत्मपमेवमाविष २१ सध्रीचीनंप्रतीचीनं
परस्यानुपथगताः नाथापितेनिवर्तन्ते पश्चिमायाम्मिनीविव २३ एतानिमिकामन्डत्र्यातान् बहूनां पनं
नापति ध्यर्थवन्अरवृत्तां पुनर्ना सासुपापमृत्वोतः २४ तुकोधनारदायेसापुत्र्योकविमुक्तिनः देवर्षिमुप
लभ्याहरेगाधाद्विमुक्तितायुरः २५ दत्तउवाच अरेदामसाधोमाधनोसद्गुरिसिनोननस्त्वयाअसाधकार्य
मेकांत्योमिवोमार्गः प्रदर्शितः २६ ऋणानित्रिभिरमुक्तानामसमीमोक्षमिकमेतां विज्ञातःश्रेयसःपा
यलोकयोऋभवोकृतः २७

तेमदेवेभ्यः प्रजयापितृभ्यएवजायमानत्वाणोघः पुत्रीघन्त्यवदसत्कार्यीवासीदितिविकृतेः ऋणैरमुक्तानांनसीमाशिता
निविवासितानिकर्माणिचेथे तेभ्यानाचरणविमोत्तोनास्तितदनंतरकालभाविनाच पुत्रोत्पादनमृत्तानुष्ठानयार।
भावेनपित्देवर्षिजमात्त विमुक्तिमपनास्ति अत-देषापविषयभावत्वाभात् इहलोके श्रेयसोविज्ञानःक्रान्तं
मोत्तानधिकारित्वाच परलोकेपि श्रेयसोविज्ञातः कृतइत्यर्थः तथाचमनुः ऋणानित्रीण्यपाकृत्यमनोमोक्षे
निवेशयेत् अनपाकृत्यमोक्षंचसेवमानोव्रजत्यधइति २७

बालानामतिपुत्रादिविषयाभिनन्दीनितया एवं निरनुक्रोशः निर्घृणः दवेर्यथोनाशक सम्बन्धमर्यादानामपेक्षा
परंस ।४५ निरीहत्वमेवाह ननुमासूनेभावाबला सर्वभूतानुग्रहपरत्वेन तत्प्रभूतविप्रियकर्तृत्वेन कथं नलक्ष्यमे
इति भाव ॥ ननु वैराग्यादुपशम उपशमात् सर्वभूतेषु दयाशक्तुर्नभवति नच विरक्तस्य उपाश्रयापारकरणं आवश्य
कं यद्द्वेषं विरोजितदद्वेषप्रसजनं यच्चिबैतरवापचर्यादेवप्रसक्तस्यादित्याकृत्य अतो वैराग्योपदेशोन नेयावयात्

एवमनिरनुक्रोशोबालानामतिमिहिरे पार्थदसयेवरसिणा तोहा निरपत्रप ४८ ननु भागवतानित्यमु
तानुग्रहकातरः ।ऽन्तेनमासौहृदश्लोवैरकरमवेमिः ॥ ४९ नित्यमुक्ता विरागा स्वाश्रया केवलिनासुका
मन्यसे परमपधामविदपाश्रितकृतेन ५० नानुभुवनतामतिमुक्तविषयतीत्वात् निर्विघ्नतस्वपर
स्वाश्रमयाभिनन्द्यं परे ५१ एतत्स्वकर्मसंयमनासापनाशृदमेधिना कृतवानसि दुर्मर्षं विप्रियं तव।
मर्षितं ५२ ॥

गृहपतेकृतवानसि चेत्तत्राह ॥ नेतियद्यस्मीपितमेवमन्येसतयाविमुणा केवलिनास्त्वन विनाशवतवे येन स्वयाशमतिका
लनेकाले पिपुस्रा विरागो नेव स्यात ॥ न च विरागं विनोपशम मच्चेतेन विनाश्चेदपापानि कृतवानसि तत्पथं ॥ ५३ ॥ स्वाधि
यालोन स्यादित्यत्रहेतुमाह ॥ नानुभूय विषयानतीत्य तान् ॥ विदेत्य न तत्ता मातिनस्याद्विषया नुभवेनतीत्सान
तानातः ॥ ५४ ॥ एतत्स्वयात्स्याकमभ्रमेवकृतत्वापिवयनकर्मरत्नाहृ यदिति कर्तृसधानाकर्मेमर्यादाकृ।
र्हं सथावामितियाके विप्रियकर्तृमत्तानमामितत्पथं ५ सहृयत्वेकृतवानसितन्मर्षितमोऽ ॥५२॥

तस्मात्पितवाभइभविष्यतीत्याह। नैतत्केतनमनुमानच्छेदकथमस्मात् अथइंद्रजागोस्थानमे शंपदेस्थानंतवक्षेदिविमु
इकलेनसाम्प्र[illegible] वाक्रेनपोलिस्वीकृतवान् इंद्रोपिप्रतिपत्तुंसमर्थोपितिस्तेनसहैवेतिप्राप्तकालेनैव थव
[illegible] मन्वाद्या[illegible] तदेवेश सप्तयोक्त्मायशपाप्रकीर्तिमा[illegible] एषयवेशाघतोतोतोविचक्षणोदि

तेनकेतनमवत्रस्वसभइमवरतुनः तस्मात्लोकेपुत्रेणसुतेनभवेत्तुमतः परं[illegible] वाप्रतिनजाहता
इाकनारदः साधुसेमत[illegible] एतावान्साधुवादोहितितितिदपारः स्वयु[illegible] मेयेवमः
[illegible] तमः प्राचेतससमित्याममवनीतः स्वयंभुवा स्पृहिसजनयामासइदितः पितृवत्सलाः १
दपापमीषकायंदोहिंपटूशिरावदस्वाम्‌ एतानिरः कृशाप्रभाष्टेहतार्थोघचापराः सामपेयान्वेषांतेसथ
त्यानोवमेश्रा[illegible]सप्तविशसदेस्तोकाथ्यापितासुध[illegible]भान्वैवाककृशमिर्वि[illegible]साभ्यासकेतमी
मसर्वेहमसंकल्पाधर्मपत्न्यः स्तताश्रापा[illegible]मास्तवेदउपमेदसेनस्ततेग्रप: विधोवश्रामुलेवायुः त
तश्चस्तनपितवः [illegible] संकल्पस्यकीवह तनयायतः भुवोइगोपिजामेयः सर्वानिदितमथ
वसुध

क

[illegible]: सत्तात् [illegible] प्रजागोनाप्राम्यांकामानोहदितर्जनयामास। कोपरूपपायद्विषद्‌हिगुणाः षट्वादशा
थासुता[illegible]योदशेस्पर्धनदेोः सोमायविरावसमारिपातिं तार्क्ष्यायवामोतरेशासापशुपयायेत्रप्रपन्ना प्रवर्षि
ष्टाश्रुतस्तः [illegible]आपत्यानामपत्यसहितानामसतः प्राप्प्रकृतिप्रसवेः[illegible] आदिभिः [illegible] नलाचदसथभात
यतः कोकस्मवभुवोदयोलितइवापिकानिनोदेवाः जामेयः आभ्याः प्रजः स्वधीः १०॥

न स्वतः साध्या मो स्वतः ॥ [illegible] ॥ वसोर्वसवस्य भूय स्यादेते निर्दिशः मे [illegible] ॥ प्रभामिमति [illegible] पत्नीन स्याद [illegible]
दयः पुत्राः ॥ [illegible] प्रजापति [illegible] पुत्राः [illegible] ॥ [illegible] स्कंद [illegible] कृत्तिका [illegible] पुत्रः [illegible]

विश्वेदेवास्तु विश्वायाः प्रजज्ञिरे [illegible] ॥ साध्या [illegible] साध्या [illegible] सिद्ध [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] मरुत्वत्यां [illegible] ॥ [illegible] देव [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] कादे [illegible] पुत्र [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] काल [illegible] ॥ [illegible] सकल [illegible] कल्प [illegible] स्मृतः
वसवो [illegible] पुत्राः [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] विभावसु [illegible] ॥
[illegible] ॥ [illegible] भार्या [illegible] पुत्रो [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] पुत्राः ॥ [illegible] भार्या पुत्राः [illegible] स्मृताः ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] शार्वरी पुत्रः [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] पुत्रो [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] विभावसो [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] शिल्पाचार्यः ॥ ततो विश्वकर्मणः [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] दिवसो [illegible] ॥ [illegible]
दिवसस्याथ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥

श्री
भाग
टी
२३

भूतस्य हे भार्ये तयोर्वै पा माह मनु ये ति ॥ २ ॥ आ [illegible] निवेद्य [illegible] पार्षदा । प्रेता द य [illegible] अन्ये अन्य स्वो [illegible]
[illegible] विरज्य [illegible] त्यथासभी चेति हे [illegible] पार्वे [illegible] प्रजापते [illegible] भा सम [illegible] पितृ [illegible] । [illegible] सती [illegible]
[illegible] पिरसः नाम वेदे ॥ [illegible] सा [illegible] वाचो [illegible] हे भार्ये न [illegible] प्रमार [illegible] ॥ २-२ [illegible] विनता अ

सज्ञपा सुत भूत स्व भार्या कर्दमो [illegible] विधा ॥ [illegible] ततो जो भवो [illegible] सउ [illegible] कपि ॥ ॥ [illegible] अजे कर्दहि
[illegible] कहा मिति ॥ [illegible] ता भूत विना [illegible] ॥ [illegible] प्रजा पते [illegible] स्व पत्नी पि
तृन स्वा । [illegible] सर्व [illegible] कस्तस्मा [illegible] ॥ [illegible] विधि भा [illegible] शमनीजनत् । [illegible]
[illegible] ॥ २१ ॥ [illegible] विनता कद्रू पतङ्गी या मिनी इति [illegible]
[illegible] ॥ २ ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ २२
[illegible] पत्ना [illegible] ॥ २३ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] पत्नी [illegible]
[illegible] ॥ २४ ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥ २५ ॥

२८

६२

[illegible] ॥ २२ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] पत्नी भूता [illegible] पत्नानि [illegible]
[illegible] सती [illegible] सती ॥ २३ ॥

२३

ग्रस्य [illegible] यथा [illegible] मे [illegible] प्रा [illegible] दि [illegible] हिता॥ २५॥ [illegible] सौरसा [illegible]
॥ २८ [illegible] कानु [illegible] ॥ [illegible] ॥ २९॥ [illegible] पः तस्य [illegible] ॥ २२ [illegible]

[illegible]

निमे [illegible] सरमा [illegible] दिवा [illegible] २८ [illegible]
यः [illegible] दे [illegible] सर्पः [illegible] ॥ २॥ [illegible]
[illegible] हिशा [illegible] ॥ २० [illegible]
[illegible] विभावसुः [illegible]
[illegible] २१ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] २२ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ २४ [illegible]
[illegible] ॥ २५ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ २६ ॥

[illegible]

[illegible] ॥ ३ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ४ ॥ [illegible] ॥ २६ ॥

उत्तमस्य वत्सकनयतन्नपविरवतेनात्मनः कुलतः विवस्वत वर्णताः मनाकृत ताम वेत्। एवं विकर्मतेन
निर्वेदात्कृत्या इत्येवमुक्तं यस्य ते विशेषेणसाधुनीतानिमो एव कल्पिता तथापि अरूपते च वि
न समाप्ति ॥ तत्र अपित दरामिति शेषः विस्तरहिजः अकृतितरतः सन ॥ ४४ ॥ यथा राविमतेन अवता

विवस्वान येन मनसा प्रवृत्तिनामम ॥ यानावि पाताय कृतो निवृत्ता कतु रुजन ॥ ४५ ॥ विवस्वतः या
वदेवे संज्ञा सवन वैवस्वतश्च मि युनच समरा भा या यमुदेव पृ मीन या ॥ विश्व भगो यसुर यानासने सुवमुवि
कस्या प्यनेञ्च मनोभसा वर्ति च मनुतलं ॥ कथा पत पतीर्था येव श्रेस व मा पति ॥ ४६ ॥ अथ यमवि मात्कृतम
नीतन योग्य मेघ यः समाउ अत्र वैवस्वती मिति अस्मान यापकस्तिता ॥ ४७ ॥ प्रपात पतयः पिण्डो दास।
प्रहतो भवतरा ॥ गोसौ इन्द्रत्य कवि तं नस्य सर्वे हतहित ॥ ४८ ॥ तन्वा नभार्या रवना नामकं।
नवनाससनिवेशस्त येन ते विधस्य सवीयेयान् ॥ सर्व भावविवेन गणाः दोहिपे द्विपत समपि
मोषनयपरि त्यागगुरुणो निरवेन यत ॥ ४९ ॥ श्री ॥ ५० ॥ तया राजो वाच ॥
स्पदेवो मे निवृत्ता आत्मविद्यात्मनः सदा ॥ पतता वस्तु भावनविद्याला मक्रमे युरो ॥

न हि हस्पति मायविस्मृता ॥ भवदिष मोषा तुमभाविन्नेयम यिविषन्नयं यो वो दितो हि तन्व वेत ॥ ५१ ॥ २ ॥ श्री ॥
भा ॥ ५१ ॥ समस्त विषयपारा ॥ यो वो दितो हि तनः सर्वेः गुरुपासपवित्युतः यो वो दि
त्य मे घाकरोत कस्पदे तो कस्माद्धेतोः आत्मनः शिष्याः सुसः पवित्यक्ताः अक्रममपपाय ॥ ५२ ॥ ॥

संदेशं दासं प्राप्ते सच्चमत्कीर्तनस्य नंदनं मातलावानसरास वोभिवसः तनो निर्गत्य पौलीस्व गृहमाय यच्चित्य
ज्ञानात्मनः आमादरदेहमदर्शयितं तं विपाव छिविश्वमने स्वर्यमदेवोलचितः सताप्यायेनसुः पवित्रो
तः पविहतं ॥२॥ आस्याने सभा तस्मिन्नध्यासने सिंहासने तदासितः ॥३॥ पारमेष्ठी मघराजा विदः आसन

श्री ३ ॥ इंद्रस्त्रिभुवने स्वर्गमंदोलं विबसत्पयः । मरुद्भिर्वसुभिः रुद्रैरादित्यैर्भूमिर्नृप २
विश्वेदेवैश्च साध्यैश्च नासत्याभ्यां परिक्षितः । सिद्धचारणगंधर्वैः संनिभिर्वसवादिभिः ३ वि
द्याधराप्सरोभिश्च किंनरैः पन्नगोरगैः । निषेव्यमाणो मघवान् स्वयमानश्च भारत ४ उपगीयमा
नो ललितं मास्यान्मध्यासुनास्थितो ॥ यातुरणोनयजेण चेदमेरस्तवास्तवात ॥ पाश्चकस्यापः परिवे
ष्टि स्थामरयजनादिभिः । विराजमानः पौलोम्या सहार्द्धासनया भृशं ॥ ६ ॥ सयदा परमाचार्यं देवानु
मात्मन सुहृद । नभ्यनंदत संप्राप्तं प्रत्युत्थानासनादिभिः ॥ ७ ॥ वाचस्पतिं मुनिवरं सुरासुर नमस्कृतं ॥
नचचालासनादिंद्रः पश्यन्नपि सभागतं ॥ ८ ॥ ततो निर्गत्य सहसा कविराभिरसः प्रभुः ॥ आयया स्वगृ
हे तूष्णी विद्वान् श्रीमदविक्रिया ॥ ९ ॥ तर्ह्येव प्रतिबुध्येंद्रो गुरुहेलनमात्मनः ॥ गर्हयामास सदसि
स्वयमात्मानमात्मना ॥ १० ॥ अहो वत मया साधु न कृतं वै दभ्रबुद्धिना । यन्मयैश्वर्यमत्तेन गुरुः सदसि ।

त्यार्ह्यं विनयेवेलोक्या सह विराजमानः सन ॥ ११ ॥ कस्मात्वदिनाश्र्पवदत ॥ १२ ॥ कचोचवाल आसनपश्यति लोभि
किंचिच्च वसितवान् ॥ १३ ॥ श्रीमदेनवापि क्रिमावोविद्वान्मानवः ॥ १४ ॥ प्रतिवृध्यात्रानुस्मृत्य ॥ १५ ॥ समसकलैक सेवा
को मम अधयस्यात दअबुद्धिनाअस्यमत्तिना मया कास्तः ॥ तिरस्कृतः ॥ १६ ॥ राम ॥ राम ० राम ॥ राम ॥

विष्णुधर्मान्नतिकान्तो देवता श्री यरो पदं ॥ ३ ॥ नृसिंहासनसंस्थानां मृग्यानेन कर्त्तासि निष्कृत्य दन्ति मनसा दृश्य निशा। गो धूपा आसनेः ॥ अथ पचे ति चेत उपदिशती निक्षप यद्देषुरः तेषां वचः अथ सधनः संस्थापो नेयधाम जातं मनुम त्रयज्ञो निमहत ॥ भाषामसी रघि यशायस्य तेनिपादः शान्त्यर्तानः सत्ता ॥ ४ ॥ अथ कथाश्राम माध्यया। अतिः सत्य

ते

को एषो तेषां इनोलक्ष्मी विविधपयपैरपि ॥ यथा ह्यमा सर्वभावं नीतो धवितुपेष्वरः ॥ ५ ॥ तेष्वन्न मे संधि। यत्तम वित्ति हरकुप्ता शिन तिरोदितिमा यु यं मेतेन परविठ्ठरः ॥ ७ ॥ तेषां कृपयदंष्ट्राणां पतत्तो न महि घरः ॥ समारंधु वंव सवेममन्त्रमान वा उक ॥ अथ पारमेमया चार्य मनाथ विधातो हि जे ॥ एष समर्पय लि सवः ॥ श्रीमतः नव च रण स्थान ॥ ९ ॥ एवं चित यन्त समयम योगीश्वर वाक्यम् ॥ इदं स्पतिर्थे तो हि मुक्ति मुख्यान्त माघ्यया ॥ त्यागोऽस्ति विवेकः संतोष ... रीतसमयगवान्सवद्दा ॥ व्यासप्रिय पासरे पुरुष। श्री मेनाल भतान्नमः ॥ १० ॥ नमः फलेन स्वरासवं आ प्रियो शानस्ते मते ॥ देवाः सत्य यमं पक्र इमेदा आमल पितः ॥ ११ ॥ तेविस्रष्ट शुभिसौ तेऽनिभिनो वे कवादवः ॥ अस्याशि सर्व जग्मुः सहैदानन्तकुयता ॥ १२ ॥ तो लखा श्वर्द्धिना बौद्धभगवानामभूत् सः ॥ कृपया परया देवदृष्वा चयनि सात्वयन् ॥ १३ ॥ श्री वाच अहो व त सुर श्रेष्ठा मयं च कोत्मदन ॥ अलिष्ट ब्रह्मणादात मे यत्नीत्राभ्यनंदत ॥ १४ ॥

तानो पायं पारीत माप्नो पितापितानः ॥ अथ प्रसन्न ॥ १५ ॥ अथ त लोपितः उपता ॥ १८ ॥ निर्विज्ञाय्य मनिरञ्जमो चनि। पिवेसि इर वो वा द वस्य येषां ॥ १९ ॥ २० ॥ मो गुप्ता कुल तेक रक्षां महद भ ह्तं त दाह ब्रह्मिपुष्मि ति काभ्य ने दल नामिन।

परेभ्यः शत्रुभ्योवः पराभव निवृत्तः अनर्थस्य अन्यायस्य संबंधीफलरूपआसीत् ३ अंतेच [illegible] संयत्रे भक्ते विलो
मेहात्मनः आधानेकीस्तनो [illegible] परिभूयते [illegible] २२ [illegible] तिरस्कार [illegible]
[illegible] दृष्टीवन् गृहीतुः २३ [illegible] विप्राणां [illegible] अनुग्रह [illegible]

तस्यायमनय स्यासीत्परेभ्योवः पराभवः ॥ प्रतीतोभ्य स्वैविप्रः [illegible] २८ [illegible]
[illegible] २३
[illegible]
[illegible] सभाजितो [illegible]
[illegible] २५ [illegible]
[illegible]
[illegible] २७ [illegible]
[illegible] २८ [illegible]
[illegible] ३० [illegible]

[illegible] २५ [illegible] अथ [illegible]
[illegible]
[illegible] आत्मनः [illegible]
परेभ्यः पराभवप्रवार्तिः ॥ ३ ॥

संदेशमाहुः । तामीमदइति । २४ । न तु पाप्मानुलेन कर्तिश्यम सामर्थ्यं तं केरि प्रश्ने तिविना दिति तमाहुः । नेतिअशे
पुरुषो मनसिति येयविद्या नामुनि वेदने न दितिी । किंच कदोषः । मे शे षो प्र व वयो ऽप्य स्य कारणं नन्न मे वेपुरुषतो ।
स्यात्मे येवदा त नन्न सवज्ज्ञानभाविषमिति । यदा कृदो भोग्यं वेदान्तविद्या य व य व वज्ज्ञ स्य स्य कारणं नु भ व तिकिंत
वेदाय व कान्तानत्मामेम व सः विदत्तमा चात मे व ज्ञो दृष्टः स शीः । २५ । निदित मुमेदेश परखा ज्ञा भगवत कमिषा ।
मीत्वा दस्या धेयविना दिवे यो वो दिस्य धर्मशीलः ॥ अथ मरे त न्नाम । किंच न श्च वर्च उपयप्य ध्येऽपि सिद्ध स्यव स्मर्च सा ।

ह रिमेदे तो पा ध्या यं व सिद्धं ज्ञा यतो गुरुः । यथो व स विजेपा सः स पत्नो स्त वते ज सा । २६ । ना ईयं ति सर्वे
पुरुष विरोधे विवेदने । दोषो भो न्य व म व सन्न को ऽप्य स्य कारणं । २७ । नरजे व च । अप्यधिराः स वत्तो ।
रदितेमत्ता तया । सविषज्ज्ञयस्ता न द्रष्टमनः सत्त्वा यागिरा । २७ । विषज्ज्ञ ड वा च । विषदितं धर्मे षशीलवे
स्यव चेऽप्यत्र यं । कपं न स द्धि यो ना या लोके शौर्यभि या चित्ते । २५ । ज्ञाना त्ता स्य ति । विष स एवस्वार्थइव
ते । अकिंचनानाद्विधनेपालोक मेते नेरनिर्वर्तितं साधुमं किंचः । कथं विना मैं गुरुणा मधीयतः । यो रो ध
सदृष्यतियेन दृष्टमतिः । २६ । न चा पि न प्रतिजा यो गुरुः । आर्षितं किय तत् । भवतो ज्ञाधितं सर्वं ज्ञानेर थे
साधयेत्र । २८ । वाद । [illegible] । [illegible] । ते भपव चेम नि क्रम्य विषद्योमयतयाः यो रो दितं हतगुरुं ज परमेतासा ।
साधिना । २८ ।

स व्ययकरे प्र त्य त्वा तेच साह शोमार्दतीत्याह कथेतिते वां विषयाः सित्त्वतार्दः सपवप्रत्याख्यानाभावपवि
षस्यार्थं इयते । २५ । गुरुयोरोदितेन धनत्ता भारतः सिद्धो त । अन्यथा निर्धनस्य कृतो धर्मः । ज्ञातव्य वेतेनत्तो कोरप
निमाह । अकिंचनानां निर्लोभा नां दिव्य संसे अ त्ता गुह्य ति त कि मा शोपादा नेर्शानेरदा दो पति त ज्ञो स्था रेह पटानेसु
ज्ञाने इह एव अमे ते ने व नि र्वति ता सा धुमां स क्रि या धेन । २६ । किं परं तत्र्यार्थितमल्प व प्र भृ वि कृ मपि क स्थि य्या मीता ।

देवस्याश्रीरायणात्मकवर्मात्मिकया ॥ ३९ ॥ अस्तस्य देवसेना ॥ ३८ ॥ एषेममम ॥ ४ ॥ अस्मैविश्वरूपस्त्वं वर्मनारायणात्मक ॥ द्वादशाक्षरैर्द्वादशो गुप्तो देवस्त्वं जपन ॥ त्रिलोक्या सर्वधनीश्रिय ॥ मन्त्राभ्यां महावीर्यं इत्रशाद्रवाभ्यां कृत सांगुकरवाभ्यां मंत्रिनमारायणमयपरवर्मसमन्वितमधीयात ॥ ४ ॥ मन्त्राभ्यां वाणपादाद्यो नेन पुनर्भमाहवास्यो

नरदिषाश्रियगुप्तोमी रानस्यापिविश्वरूपा याक्रियादामेंद्रदायैवेसम्याविधयाविभु ॥ ३९ ॥ यया गुप्तः सहस्रा क्षो जित्वेसरवभूर्विभुः नाथाहूसमहेंद्रायविश्वरूपः दारधीस ॥ इति श्रीभागवते षष्ठस्कंधे सप्तमोऽध्याय राजोवाच ॥ ययागुप्तः सहस्राक्षः सवाहान्रिपुसैनिकान क्रीडन्निवविनिर्जित्य त्रिलोक्या बुभुजे श्रियं ॥ १ भगवंस्तन्ममाख्याहि वर्मनारायणात्मक यथाततायिनः शत्रून्येनगुप्तोऽजयन्मृधे ॥ २ ॥ श्रीशुक उवाच ॥ वृतः पुरोहितस्त्वाष्ट्रो महेंद्रायानुपृच्छते नारायणाख्यं वर्माह तदिहैकमनाः शृणु ॥ ३ ॥ विश्वरूप उवाच ॥ धौतांघ्रिपाणिराचम्य सपवित्र उदङ्मुख ॥ कृतस्वांगकरन्यासो मन्त्राभ्यां वाग्यतः शुचि ॥ ४ ॥ नारायणमयं वर्म संनह्येद्भयआगते ॥ पादयोर्जानुनोरूर्वोरुदरे हृद्यथोरसि ॥ ५ ॥ मुखे शिरस्यानुपूर्व्यादोंकारादीनि विन्यसे त् ॥ ॐ नमो नारायणायेति विपर्ययमथापि वा ॥ ६ ॥ करन्यासं ततः कुर्याद्द्वादशाक्षरविद्यया ॥ प्र णवादियकारांतमंगुल्यंगुष्ठपर्वसु ॥ ७ ॥

रभायनम

इतिसार्धेन ॥ प्रणवस्य पुटितस्यो कारादेकैकमक्षरं विन्यसेत ॥ विपर्ययपयणामवर्तेवशिरआदिपादांतं वा विन्यसेत्तत्र संहिकासमस्तं प्रत्याहारं कुर्याद्विपर्यये ॥ ४ ॥ द्वादशाक्षरं रूपोद्धार ॥ प्रणवादियकारांतमिति ॥ प्रणवसंपुटितं मेकैकमक्षरमेकैकस्यामंगुलीमारभ्य कामतर्जनीपर्यंतमंगुलीषु पर्वसु मध्यस्थस्य यगुष्ठयोः ॥ गुष्ठपर्वसु मनि ॥ ७ ॥ ६ कि

श्री
भाग
टी
२०

मन्नातन्यासमाहन्यसेदिति स वा रणकारपौर्विसविगण ततराणि हृदयादिषु मसेत ॥ स्वकारमसमुद्दिश्य
ध्यात्वा तमकारान्तमः प्रस्त्रावफडितिम दिग्वधे विनिर्दिशेत ॥ ५ ॥ ध्येय मीस्वरूपमात्मानेनधा ॥ मद्र शक्तिभिः ॥
प स्वयोर्विभिः समवृतम् तत्रदर्चयाभिः विराजते जगतपश्य वीमूर्ति यत्र स्मत्व ॥ इ मैकसा सा प्रामाशयपा कर्तुचाल्ल
प्रहग्रुणा प्रतिमादि स्वर्थपुता ॥ ५ ॥ मद्र सावारणपवकरुणासघोश सत्स्मात ॥ अस्थी आजिमुखमना मावि

म सेहृदयेर्वंकं भवविकम्पमनमूर्धनि ॥ पक्तारनमूर्वीर्य ध्येण कारशिवयादिशेत ॥ पन वकमनेत्र्य षुंज्या
नु कारमर्दर्मपि ॥ सकार मस्वरुद्दिश्यमन्त्रमूर्तिमविन्दु ॥ ५ ॥ मविसरगोपुपमोत्यमुर्धदिन्न विनिर्दिशेत ॥ ६
॥ आत्मानं परमध्यायेद्धेयं षट्शक्तिभिर्युतम् ॥ विद्यातेजस्त्वपमूर्तिभिर्मिन्नमपूर्वहितं ॥ ५ ॥ ओं स्वरविदयात्मन सर्व
त्राभस्त्वास्त्रिपदः पतरादह ॥ १ ॥ इत्यादिष्ट मीमेत हेषु बावसव गन्द भावाप्त सुपाल सुव्रते ॥ ११ ॥ मन्तो
मारतम्नमजप मुतियोदोपासी भोऽकतस्यपा ॥ मासप्रमापावद्वा मवीर्व्या ह्रिविक्रम क्वचि
नेत्र तविस्वरूप ॥ ॥ १ ॥ दुर्योधूद माप्ति सुवादिमग ॥ पा वा सुमवो सर्वसूर्ष पादि ॥ विमुक्तो पस
महात्म हात्मदियाविनेदुर्गपतिस्त्रयामी ॥ ११ ॥ अ वत्सस्मी सा सा विनियेत कल ॥ स्वदृश ग्रीतमधार्वाराह्
दामोद्रिकृद धर्षा प्रवासे मल हृत्तणा वा कृरमा गृजो सान ॥ १३ ॥ मा गुणुपर्मोदोश्तु स्त्राम माहात्माय
ता ॥ पातनरखुहसात ॥ दत्तु कण्ठापा दण्पा म मा पा पा षष्ठमो स ॥ कपिल ॥ कर्मयोगी ॥ १४ ॥ मनत्क
माभोवत कामदेवहृय पीवी मापाषि देवहेल नात ॥ देवर्षिवर्ष पुरुषार्चनातवान्मौ हरिमीनिवखाट
शेषात्त ॥ १५ ॥ ॥

हृदग्रादिर्युवालेषु सकव्यमयानेषु ॥ ५ ॥ प्रसीद प्रसिद्धो वराहोमपमध्य निरस्ता व यतेरव्ययत्वपे ॥ कल्पितेनि रुपमः ॥
तितपाउ श्रीतधुवृध्यितधरोद्धेनसुः ॥ आदिहते प्रमिविसिमूर्मरामोन्मादप्र ॥ ४ ॥ उग्रधर्मादिभिर्वादिनेत्
तातहहास्तागवीतनर मवतद्रतो दत्तात्रेयो ॥ प्रवीयो मगवान ॥ ५ ॥ पूर्वपिदेवानहेतुनिन नमस्कारमकुर्वन् ॥

3 श्रीविकोशमति
श्री

मन्त्रावसरसाधनविधिर्नामनमिष्टद ॥ ५ ॥
पत्र ॥ २८ ॥

न२

लोकजनापवादायद्यतः ॥ तन्नमिमिनोधितअपत्रात ॥ तस्मा कृष्णभट्ट- अवक्लाकृतानादितिपादे कृतातमनाल्कृष्णन
कोधवचात्सर्पा[illegible]दरिद्र ॥ १८ ॥ कालमलभूतातकाले ॥ कालि- धर्मेरत्नाय[illegible]महाकृतो बतारोपेन ॥ दि
नस्य घट्ट सभाप्येषुना मेना[illegible]दिसतेषु[illegible]दोषादिसशेषपरत्वाप्राप्ते नमबेजाव भीति[illegible] प्राप्त भवस्य[illegible]
भिद्याप्य ॥ १८ ॥ त्रिधमाक्षात्रादित्रिमूर्तिः श्रीमाधव दोषदोषे अधर्मेऽधर्मता विपरीतकालेन श्रीपयपकपद्म

ध सततिरिभंगा[illegible]पद्माद्दृष्टाद्दृष्ट्याद्दृष्ट[illegible]निर्जिता[illegible] ॥ सतश्च लोकान्द्वतजनानाहु लोगाणात्क्रोध
यादृहीह ॥ १८ ॥ हैपा घनो भगवानप्रबोधा[illegible]स्तुपाषाश्रणात्प्रमादात ॥ कलि काले कालमलात्पात
धर्मान्नपापोरुकृता बताय ॥ १७ ॥ माके शावो यदेयाप्रातरप्राहो विदधास्मृगमाववोऽ ॥ जाशसूणा प्राङ्कु अक्षन
शक्तिमेधादिर्मे विस्मरी[illegible] ॥ १८ ॥ देवो परा[illegible]मयुदाग्रथनामनायविधमा वृतमाधवोम ॥ दोषहे धीके
शाउता धर्म त्रीनि श्रीपापकोवतु पद्मनाभ ॥ १९ ॥ श्रीवत्सधामापरराह्नेशा पृच्छ[illegible]त्रामिद्धेजनार्दनः[illegible] ध
दोव्यादनुमध्यप्रभाते विश्वेश्वरो भगवान्कालमूर्तिः ॥ २ ॥ चक्रयुगातानलतिस्मेमेभ[illegible]मतामताङ्गवस
युक्ते ॥ २२ ॥ [illegible]विमेमयात्कृतलयथा वातु साबोहृता शाल ॥ २८ ॥ वादेशानि[illegible]नविस्फुलिंगे निषिपिदि
निषि[illegible]जितपियासि ॥ कृषाउदेनाय कयतस्तो भूतया[illegible]चूर्णितायादीन ॥ २३ ॥ ३

नाभोवस ॥ १ ॥ मपरराह्नेशा ॥ श्रीवत्सधामावतु प्रत्यूषेशा श्रीजनार्दनः श्रीदामोदरः प्रभाते श्रीविश्वेश्वरो[illegible]
ध्यप्रतिसध्या ॥ ॥ युगातानलवत्तिस्मा तीक्ष्ण[illegible] सचक्र भगवत्प्रयुक्तो मनः प्ररीसेपदृदपि श्रुतिशायेन
दहेतितत्स्या[illegible]पवनतत्तस्मात प्राणानीधमिरार्प ॥ यद्वा देहस्थितिलोभ[illegible]पुरुष पुनाममेवभूत[illegible]
तिस्वरूप[illegible]वीध्यप्रार्थनाप्रति शापेन दहतिबाद्य[illegible] ॥ २४ ॥ अग्नि[illegible]तस्य[illegible]विस्फुलिंग[illegible]
स्या संबोधने हे गदेवज्रजितस्पर्शियासि[illegible]तस्य दासः[illegible] कूष्माण्डादीनिषिधि[illegible]चूर्णय[illegible]

देहे देहे यो वसत्यवधानात् तथा माद्दी सिद्धा विप्रगृहे । बलवानसाः । श्रेय एवं व हृदये धारय ॥ २२ ॥ ति मा या प्रयासे सदैव
मया हि श्रुति परत्वेन श्रेयस्तमसाति मे स किं चिदपि यावद्दशाकारस्तदनुमानिषु सिन्धे शान्तं वद चर्मानं प्रयोजन
मयवता हि वाच्यं पदकादयस्य पुरुषस्य वाक्यं दृष्टीनां च वधिरः ॥ २३ ॥ ययोर्भयोर्भयं भक्तेभ्यः पापेभ्यः ॥ २४ ॥ प्रयतः
तीयकाः दृश्यन्या तस्मात् ॥ २५ ॥ स्तोत्रमिदं हृदयं पतत् परिसमाप्ति तेः स्तोभ्य ते नमस्तस्य नमः स्तिनाथ स्तोभः कैटभ

कैशव तस्य नमः श्रुतमात्र विपत्ता चविप्रगृहं योगदृष्टीन देवं द विदाद् वषट्कार स्वधा स्तिता भीमसेने सदा
यानि केपपन ॥ २६ ॥ नानि मयादानि च प्रोक्तं मनीषाग्र पुत्रोमम किंचि किंचिप वदेश्व चर्म शान्तचेदको
दय हि यो मदा मोह वयापदनु सा ॥ २६ ॥ यत्रोभयगृहे भयोभयं तेभ्यो नमः पवत ॥ सर्वेसपमोदेहि भ्या
भूतेभ्यो देभ्य पवक ॥ २७ ॥ सर्वोत्तमोत्तमानि भावानामनुपास्य कीर्तनात् ॥ प्रणतस्तस्य पसर्यापन ः अथः प्र
तीपकाः ॥ २८ ॥ माकृ शेष मावानता स्तोभ वैदोमयः प्रभुः प्रवलनाम समस्तविश्व वेतनः सनातनभिः
२० सर्वापमोदेव मनपवानाप्यानि नमः बुद्धि विभूतनः प्राणाय मातयापाप दरुपाः ॥ २८ ॥ नमो हि च
मान्नेवन तत्र सदसद्यत ॥ सत्यमतेनः सर्वथा तनायामुपस्त्वाः ॥ २० ॥ पापकानपानुभावानाविक
ल्पयद्विते सर्वे ॥ भूषणायुधलिया व्याधेत शान्तीः समायया ॥ २१ ॥ तेन नमस्तमानेन सर्वलोकभगवान्देवैः पा
तसर्वैः सहपर्नैः सत्यसर्वत्र सर्वदा ॥ २४ ॥ विदितादितद्धर्मयः समेतादनवीरमभिवादनाम सिद्धः प्रहायपलो

स्तोत्र, कमये स्तवन समाप्तस्तम्भमस्तते नमः ॥ २५ ॥

यो वद मूर्तिः सर्वोत्तमसिद्ध कल्मानिस्तादि श्रुतेः पकपद्यतपाठे स्तोभ्यः गीतिमूलकादतयाभिस्तत्र कोमेत्तिपादे
यामसाधारभूत तत्कस्तोमः नामानि चत्वारि पापानि वाहनानि पुण्यानि च नेत्रु च्यादीनेत पादेद भूतानाः पा
पंदमुख्याच्च पात ॥ २८ ॥ सत्त्व प्रसत्त्व मूर्ताभूतेयत ॥ तत्सर्वं नगात ॥ २९ ॥ एकात्मस्वभावोनुधाने येषां तेषावि
कल्पाभेदस्तत्र हि तोषि ॥ ३० ॥ सम्प्रमानेन मम भूतप्रमाणान ॥ ३१ ॥ पुनरपि श्रीनृसिंहपवप्राप्य विदितस्वप्नाति

देमितः कश्चित ॥ २४ ॥ सोऽपि साधमाऽद्य याचिमुच्यते ॥ ४ ॥ तस्मात्तमर्थं न वेदेव ॥ २५ ॥ एतद्धि याम्प्रभु वक्ति
सास्तिनाहं स्मामितसार्थेर्द्विभिः मकरन्दनिनिमदकेदेशः अनेन विद्याधादन्तीर्थो नयेतत्तं दर्शितं ॥ २६ ॥
त्वद्विजस्य तत्पादे स्तावः तस्योपरि ॥ २७ ॥ मद्यः तस्मात्तमेवगानानात्मानं ततपावात्मे अगनाभिः मनस्तस्य विवेकः

मयवन्निरमाख्यातं वर्णमावायणात्मकं विजेष्यसंजमसाधेन दर्शितो स्वरूपपान ॥ २२ ॥ एतद्धारयमा
णा स्तस्तव पश्यति कल्मषा मस्तावा मंसत्पो त्वया साक्षसा त्वविमुच्यते ॥ २३ ॥ तत्रान्तर्हित रयुत स्पविद्या
धारन्तो भवेत् रामदस्यु गुहादिभ्यो वाप्युदिष्टा यकार्हवित ॥ २४ ॥ इमामविद्यां पूर्वकाश्चित्रिनो शिवको धाम
पवहिज यो मधारणामर्यं मनदेशमम कश्यतिनि ॥ २५ ॥ तस्योपरि विमाने नगार्थं पतिरंकदा यथो विश्व
यः स्त्रीभिर्वृतो यदृच्छ्या ॥ २६ ॥ गागनात्स्यपततस्य सविमानो ह्यवाक्शिराः स वालखिल्यवचना
इस्थीन्यादाय विस्मितः ॥ २७ ॥ प्रास्य प्राचीसरस्वत्यां स्नात्वा धाम स्वमन्वगात् ॥ २८ ॥ श्रीशुक उवाच य इदं शृणु
यात्काले यो धारयति चाहतः ॥ तं नमस्यन्ति भूतानि मुच्यते सर्वतो भयात् ॥ २९ ॥ एतां विद्यामधिगतो विद
सह्योपतल्पक ॥ ३० ॥ त्रैलोक्यलक्ष्मीं बुभुजे विनिर्जित्य मृधेऽसुरान् ॥ ३१ ॥ इति श्रीभागवते महापुरा
णे षष्ठस्कंधे नारायणवर्मकथनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ श्रीशुक उवाच ॥ तस्यासन् विश्वरूपस्य शि
...रांसि त्रीणि भारत सोमपीथं सुरापीथमन्नादमिति शुश्रुम ॥ १ ॥

एवं रूपस्य स्त्रीति श्राम्य प्रीतिपविशिमन्नः समसंधामगंधर्वलोकं समाम ॥ २८ ॥ अधिमानः प्राज मनवाग
ति श्रीमद्भागवतार्थदीपिकायां षष्ठे अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ नवमे विश्वरूपेन्द्रहते शोकाकुलः पितः ॥ मखाद्वोदितो विन्द्रवधे त्वृ
वेदैः स्तुति ॥ १ ॥ तामस्य पीथं पान पविशिमन्नः पयसुरापीथं पत्रमामी अन्नादं अन्नवित्सरूपोये नाष्टः पुरो
होडेवमनामासी दिन्यादि ॥ १ ॥

नस्मात्सुपत्तपानमाद्स्मवाइत्तिस्म्पा प्रमत्तप्रकट युष्मभवति तथासविनयदेवेभ्योरविर्भागदाथेदः प्रेपरद
निगुरेरवदत प्रजेदम यस्माप्तितो देवानाः अग्रसरे भ्यस्तपरो तुयुष्मानयत्सतेस्यादेवासनमानुमायस्म
रात्युति भायुमातुद तत्ता वाश्विसमश्नी अधातिपमस्यादे अभवत्नरं तप्ते वाष्मकामसवत्तरंति आकाशभीतिसर्व
भूतानामध्यविष्णु पत्नीकापवादपरिहाय सखीनिवेदेभ्यस्मदिभ्यश्च रदधिभुज्ञा इत्ती सुरी पपतसीव इत्य
गर्तसायुर प्रसाणेनवरमापृष्टिकेत परयासतप्रगवभवेष्यतितदिशुद्दिचमा मिष्युभा पापधनतधादस्यया
रवता सूष शोवरअयनादिनिष्पद्यते इत्ते रसति पुनर्विरोह प्ररोहोति भवतितिवरम निर्यासरूपणाक्षलर

सवेवर्हिर्विस्त्रेभ्यो मामा प्रमत्त मस्वैत्र ॥ प्रवदयस्पाधिनोदेवा सप्रश्रयनृप ॥ श्वस्तएवदिदं देभागपरो
त्तमस्य रान्प्रति ॥ नत्समानेवरद्रामात स्तेदवषाम्रत ॥ ५ ॥ तदेवदेत्तत्त्तसम धर्मान्नेकसर्वेषरं प्रा
लस्यतस्मभीतस्तत्की पाण्ययिनदुधा ॥ सोमपीपतयत्त्र स्याधिर आसीत्तपि जल ॥ कललविकः
मरापीयमन्नस्यव्रतितिविं ॥ जलरुत्स्मजलिनाजग्राह यदपीस्वतः ॥ ६ ॥ मयत्तसातेतस्यभूवानेवी
विप्सुद्रये ॥ भूस्पवुदुमयौविद्वा अवतपीयामनहवि ॥ भूमित्तरीयनग्रारत्तातमूवरेणके श्रियाज
त्तेस्वपापन्नुपभूमी प्रद पते ॥ भव पंकेदविवोदेणा वरेणनद्रहइषा तपानिर्यासरूपेण जलरूपरेण ग्रा ५
तेन ग्रा भ्यास्ताभवरेणदत्तु रीयनगुरुः कित्य ॥ मनोधपेणताससहोमसमामिप्रदः यपते ॥ इत्यनु
घावेशमापत्तरी यजय्रद्रमेल ॥ नासेवुहुरफेनाभ्याहसेवरहरति सिपत ॥ ८ ॥

मायाहसत्तानिर्यासीनभवत्य ॥ त्र यामुत्ताभवभेण यायतप्रमवत्ताग्निपयोतेनेवसमो गवरेणञ्रतपत्तस्यो दर्श
नेनत्समादिनकार्य ॥ रूवभूणोस्वरणा सिवदमसीतदेवापो मिसाभवेयुः तस्यशुमादिकस्यादितिवरणं सहजम
स्येवनिकरोदमादिनाभूयस्त्वेयणाः द्रवभूतेति पात्रेष्युयमेवार्थः अस्मादवभूयमसामिविदश्च सुदूयतेते नवरेण
प्रसवि भाग स्याविसदृपो वेत्ता ॥ इत्यस्याञ्जतानुत्ते तदिमामफलमादतस्यापदरति निराकरोतिम्बत विपत

दक्षयादददत्त शत्रवे पात्र गमेत्नमह। ३ इक्षाजो विवर्धसेति अव वेदशत्रु पदस्मा यदा ननात वकुवीरे शकृत्या पूर्वप दमिति स्मृतेर्व हवीहि तत्तामयत्वा उद एव तस्य पुत्रान् भूत तदुक्तम् यास्यकल वीरुमोदे दशाङ्के नस्माद् स्यद शत्रुस्य वृक्षत इति या पशिस्तापा मेजोहीन स्वरता व्रतो तोवामिथ्याप्युरनिनमस्थमाद सवा सुखेव नमानेदिनक्तियथेदशत्रु स्वस्तापरायादिति ९ इत्याद्यं पवमादत्त णाग्रः॥१॥ नवीद्यविवत्तालोकादि पवि

इतपुत्रस्ततनमत्त पाजन्हावेदायशत्रुवे इन्द्रशत्रो विवर्धस्व मा विरजदि विद्विष ॥ यथा ताहार्यपकना इ श्रुतोत्तोवदर्शन कृत्वा तद्वलोकाता युगान समेयषष ॥२॥ विसृगिवर्धमानतमिषु मात्रदिने दिने द यथोल प्रतीकायासमया भूतीकवर्धस ॥३॥ तसता मुषितो वा पुग कमथा हाकोप्रतीवना ॥४॥ देवीष मानविशाचिश्रुत यथाप्याद वी ॥५॥ नृपत मुत्रदेत वंचालघतेपद्मामही ॥६॥ देवीगमौर वज्रेणापि वना चनभस्तामल॥ लिहत्वनिकृत्यात्तीतिग्रुसताभुवनत्रय ॥७॥ महमाभोद्रदेवे एनृभमाण मुकुंमुकुं ॥ वि त्रुस्तादुदकुलो कावीत्यसर्वेदि शोदशा ॥८॥ विमाभृता इमेलोकास्तपसानाशमुतिमा ॥ सर्वेषु श्रुतिः प्रोक्तं तप परमदारुणं ॥९॥ लेनेन मुनि कृत्यसगाणविष्णुयर्थमा ॥ स्मै सेदिवा मन्त्रणयोते वो प्रसन्ननिकृन्तश ॥१०॥

इदवुदितिपचेमनावय अवयकृत विस्यक समतत ११ विलोपमात्र प्रतिदिनवर्धमानदकपयोल प्रतीकाशक स धारी सधमाधुनीक वर्धवोही सिर्यसत ॥१२॥ नमतभुवत शिवो ॥ समभूणियस्य सन यान्नमर्क सद श्रुतेतयनी। धस्य ॥१४॥ रोदमी प्रसेपावित्यधी ॥१५॥ हरी वतगानभी रोषावकेण मुरुमुर्हिरनेमाणामित स्वय कर्णभूत नैनमव स्तलविवता सुत्वाणि नेनकृयातिलहताभुवनत्रयसुमना ॥१६॥ सहतीविस्तीर्णोदरदणयमि ॥ मनमानिषे किरेमहूततामहेन्द्रतिर्यस्य तपस नेनतथा चक्रुतिः सत्प्लोकानाहणीमहु स्वस्य हृदयमिति ॥ पामवस्त

सुविलासा ७२

इत्वत नेत्वेषा प्रसं च मं तथाभितां विभुवनं सत्वे तथा शतात कामिपान्तासं भवानने वृत्रितला नपुत्र हितार्थं [illegible] पथ
तिवाग्म मनतो नम [illegible] विमेव प्रपंहं तेसमाः [illegible] सातनाः [illegible] निपरोमहा भूतानि तेमिमा सुपेस्तो
काम्य तेषामधिपत्य तेषां [illegible] सेप्तततो वीचीनां वच्च सर्वे यत्सेव [illegible] काघकाः [illegible] जात: [illegible]
[illegible] वियस्माकं प्रणोदाना मस्तः ॥ तत एवेम न पाराशं देन [illegible] श्रोवशिवे निमं [illegible] कृतः [illegible]
द्वाः प्रणांतरामातिशून्यं तच्च कुतः [illegible] नपविष्टुणां कामाः तच्च कुतः समस्त पार्थिवभि [illegible] भूतप

ततस्ते विस्मिता सर्वे विषणा प्रह्वते समा ॥ पृथ्वं च मारिषु [illegible] सुपतस्युसमाहिताः ॥ देवा ऊचुः ॥ [illegible]
[illegible] शान्ति तथ सिन्धो काश्च [illegible] गुणेवृषमुद्दि ततः ॥ [illegible] विभेतिग्य समाहरणं ततो
नः ॥ [illegible] विस्मितं तेषां [illegible] कामं [illegible] न सम प्रशंनां ॥ किमिप [illegible] समादि [illegible] ॥ [illegible]
नातितितातिमिमु ॥ [illegible] ॥ ये से कश्चुप [illegible] समाधेमनुर्यथा [illegible] तता [illegible] सएव न [illegible] रता
शाता [illegible] विचरोपि [illegible] ॥ [illegible] ॥ पुरास्य भूपिस [illegible] दीघावातो मिरेव [illegible] कोरवि
दासीव तमेते तावत [illegible] ॥ [illegible] ॥

हमेस्फं विमा अपरंयः [illegible] मुप सर्पति तदिवा [illegible] यतो [illegible] लोकप [illegible] समुद्र [illegible] तितति प्रति
तर्तीमिकृतीस्प [illegible] नवसमुद्रतरं [illegible] निशी [illegible] आपणे [illegible] तीव [illegible] नभवतीति [illegible]
[illegible] एव [illegible] तिष्ठ [illegible] मती [illegible] समाप्त
[illegible] सुर्यम [illegible] मतस्य [illegible] मृति [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] इत्यत: [illegible] कराल [illegible] प्राविदा [illegible] पतित [illegible]

किचवर्वभवतेयसहा ॥ पालिताश्च यहरा ॥ मततमेव शवराणांमुनामेसाक्कं ॥ यपक्व इतिविभि. केनानुष्टहीताः सं
तावेव ऋहुतामः ननुपूर्वमेव स्वहामः ॥ मा मो बुधाकं मनयाह कोलिमस्याद्याना नता नु ॥ अस्मानः पुरः सर्वमे
वा तर्याभिमेवासमभीतमीन मयापियमालिगाहूपनप च्यमम नवहतः पुषक पुरश्चरी शाभिमाद्धिनः ॥ २४ ॥ देवानेवा
पदृपरस्तुतममत्तपरभ्मादिनतुभिः कृताकतामकेन प्राप्त सातृकता पातिच ॥ आत्ममूर्तदेवेतः विप्रकिष्य
मकतयापिविकाभेयायंति प्रमविश्वात्मकविहितः परकारणानतु प्रधानेपुरुषवेविश्वस्य कारणतवाहुः प्र

प्रक्ष्याते नवमायवाम ॥ प्रसर्जयितानुसृजत्यवि सं ॥ प्रयच्छत्यपिपुरः समीहकः पूर्वमस्त्रिंगप्पुगी
यपकर्षयोतिलमायया ॥ प्रसर्जयितानुसृजत्यविसं ॥ कृतावतारस्तनुभिः समायाम्हं
प्रामानिनः ॥ २६ ॥ योगः सपवेमंपूर्वसर्वमानान्दर्शयतिपन्नानिसपव ॥ कृतावतारमनुपमर्दवारणाणी
नानसायानितुगायुगयोव ॥ २७ ॥ तमवदेवमवयाम्लदेवम परप्रधानपुरुषविश्वरूपं ॥ नूतममर्दवारणाणी
वतपसायसमंधानमीतयामहात्मा ॥ २८ ॥ श्रीशुकः ॥ इतितेषां महाराजनमस्राणामुपतिष्ठतां ॥ पर्युपासितमंत्रिद
टिपणभूदेवः ॥ पावकमहाधरः ॥ २९ ॥ ब्रामानितेः घोरशाभिविश्री वत्सको स्तुभो ॥ पर्युपासितमंत्रिद
शार्दबुमहेत्वानां ॥ ३० ॥ दृष्ट्वातमवनीमाविर्भूतणा दिविलक्य ॥ ३१ ॥ वामततामाजच्छनेकत्याधतवगं
देवा ऊचुः नमस्तेयस्तवीर्याय्वयसेउततेनमः ॥ नमस्ते सर्वस्थापनमः सपुरुहूतये नम ॥ ३२ ॥

धानंपुरुषंघातदामकोपिमपयेतर्पणं ॥ सपक्वः ॥ विधानाति ॥ ३४ ॥ पृथ्वीव्यांहिपिहृदिप्रणमर्मविर्भूत
पुनस्तंपुपोरपाद्धला इत्यदेनविवशाश्रवनेऽन्दर्वतानिताः ॥ ततः पाला देकृत्याय ताषुमिनलवः ॥ ३५ ॥ क
यमूर्तश्रीयतर्मकसत्वभोविवाहतमाः घोरशाभिः सनन्दादिभिः परितः ॥ तेविते श्रीवत्सशादेवकृद्धदीक्षण
यसंते ॥ ३६ ॥ युजेवीर्यस्वमीरिफलेजननायसामण्णो यसान्तस्मैनमः ॥ जयतेऽजनन्तापरि केन्द्रकालातम
नोपनद्धियातकेषु देवेषु प्रसन्नप्रविश्याय च क्रोधेमपवसते ॥ ३७ ॥

नन्वसमगुणातीतस्य विषयगुणोपाधिक यत्वीर्यमादि किमिति तद्यपि भेजनानु यन्न वगुणान्वये शितत्विय
तदिह गुणालिकाना सत्वात् मायाभावपरमपदनिर्गुणस्वरूपमत्विसर्गस्यावृत्तिनीत्यासनीतनद्दृशात वेदितुमर्हतीत्य
न केवलं तस्मेतेनेयमाह ३३ मितात्तथाणापयानि नमीयते हीरेगुणाः इति पद्धिरेतयत तथाभायेनतुषद्व भक्ति
एवास्य परमवोधयतो उदयन प्रपञ्चयति भगवन्निमादिना परमहंसैश्चैधर्मो यस्मिन् आत्मयोगसमाधिना समाधिः
वित्तैकाग्र्येन त्वयि भावित परिशीलित परिस्फुटीय पारमहंस्यधर्मो भगवद्भक्तेन उद्घाटितं तमो रूपं कपाटं यस्मि

यत्नेनगन्तनिसत्त्वभीषिता परमपद आर्वाचीनो विसर्गस्य धातं वेदितुमर्हति ३२ ॐ नमस्ते भगवते
नारायणाय वासुदेवायादिपुरुष महापुरुष महानुभाव परममङ्गल परमकल्याण परमकारुणिक केवल जगदा
धार लोकैकनाथ सर्वेश्वर लक्ष्मीनाथ परमहंसपरिव्राजकैः परमेणात्मयोगसमाधिना परिभावितपरि
स्फुटपारमहंस्यधर्मेणोद्घाटिततमः कपाटद्वारे चित्तेपावृत आत्मलोके स्वयमुपलब्धनिजसुखानुभवो
भवान् ३३ दुरवबोध इव तवायं विहारयोगो यदशरणोऽशरीर इदमनवेक्षितास्मत्समवाय आत्मनैवाविक्रिय
माणेन सगुणमगुणः सृजसि पासि हरसि ३४ अथ तत्र भवान्किं देवदत्तवदिह गुणविसर्गपतितः पार
तन्त्र्येण स्वकृतकुशलाकुशलं फलमुपाददाति आहोस्विदात्माराम उपशमशीलः समञ्जसदर्शन उदा
स्त इति ह वाव न विदाम ३५

ननु तस्मिन्नहमद्भुतविदितः पादतेप्रकटे आत्मलोके प्रत्यक्षपुरुष परमेश्वरपरत्वमभिमत एव ग्निप्सु लते तदनुभव रूपो
भवान् ३३ न केवलमनुभवैकरूप एव मम सृष्ट्यादिकर्तृत्वमपि त्वत्राह दुरवबोध इव तवायं विहारयोगो किं ह्यर्थ
ययस्मात् अशरणो निराश्रय इत्यपि स्वनश्रवेदितो स्मात्समवायो मेलनं सहाय यत्र सः अहं तेन मातरमाह
अथवेति अथतद्देवदत्तो गुरुरिति सोयतनं स्वकृतपरमासुभवे फलमुपादत्ते एवं भवान् गुणलक्षणाजीवस्य
ण गुणविसर्गपतितः सत्कुर्भवतः नि यद्वा समञ्जसप्रवृत्त तत्र विकारिता परमभक्तउदासीन साक्षि

नदेवविरोधेन इत्येव मनुक्तान्नत्यविहारोपायान्तर प्रकारमाह ॥ मही भृतिविकल्पमनिविरोध अर्थं हस्तकिरुमिव्य॥ नत्वन्य इहानेन नाधिविकल्पो स्यात्स एवाकेर्ये तत्वनादिस्याह ॥ भगवती तिशुपविमितापुराणगणाधूमस्य तत्सि नेइ ब्रवेद्तत्त्वेन प्रनवगात्यमनतर्कमाहात्म्यय स्यतस्मिन्नु विकल्पएव वा एव चेति विमर्कः किमस्य कामितीव चास्मयमेवेति नन्तु प्रमाणभासा म इत्यपाहकाः क्रमको सवर्वाचीमानुस्तस्नु इत्पासस्पर्शे नाथविकल्पादधस्ते यश्चात्त्वे युतेः कलिलत्यात्त्फलमत कारणमाश्रयो यस्य इत्यग्रहस्यत्तेन वादिमाविवादस्यानवसरे इति प्रयोगात्मेन गुग्रहभावेन तन्न युक्तिरुत्थमानसाह ॥ उपरतोमायामयः ससारोयोस्मिन तस्मिन केवलेपात्ममायाम योनिधा

नहिविरोधश्च भयं भगवत्सु परिगणितगुणगणाई स्वरे अनवगात्म माहात्म्यपूर्वाचीनविकल्पवितर्के विचारप्रमाणाभासात् तर्कशास्त्रकलिलात् ॥ कारणाश्रय इत्यग्रहवादिनां विवादाविषयः इत्युपरतसम स्तमायामये केवल एवात्मा मायासृतया एक एव सर्वोऽपि इत्यं हि एव भवति सहृदयाभावात् ॥ समवि षमसतीमामतमबत सविषयाव्यात्त्वात् ॥ सर्वविद्याधिपाः सप एव हि पुनः सर्वव्यवहारनिर्वाहक इत्यः सर्वेश्वरः सकलजगत्कारणाभूतः ॥ सर्वप्रसङ्गात्मनात्मसर्वगुणाभासाप सन्निहितः एक एव सर्वः

एकोन्यर्थं ॥ कर्तृमादिनसंभवति यदि वृक्तवत ॥ कार्तृत्वादिमुखेनहिविरोधः ॥ यामानदकृतीमाह ॥ सहृदयाभाव दिति ॥ पुनयु हादिकं वत तत्स्मृतिभेदेन समस्ता पश्यामि स्फुरसीत्याह ॥ समावेषियमो वसतिविधयावयत्तमभियाय समपीदिविषया धीर्यस्यानमायावारसाश्रुत इत्येव तथा भवति ॥ यद्वात्तमायाविरोधश्च इत्युसमतिभेद नदर्पयति सम विषमेति ॥ ननु देवविशेषं परिकल्प्यानिषिद्धतपरमार्थमाह ॥ सएवहिमानृपेणाप्रतीतः न त स्वरूपः सर्वेषां गुणानां विषयाणामाभासे प्रकाशकः पलक्षितः मनुतेनैव एवोपलक्षणः सर्वप्रभवात्म्यमावात्मवेदो वा तस्यानिमिलानजउस्मादात्म्या ध्यासेन नीव त्याप्य इत्यात्मभावात्मेन विनाशकाशादितिभावः अर्थवशोषितः ॥

श्री
माघ
टी
३२

यनमलदकिरेवपरमपुरुषार्थं इत्याह । प्रयुक्तेति यथा वर्णक्रमेण मेनस्मादेव मूलमपश्येषाप अ पुनाव प्रनष्ट
हिरेमधुमणनपरमभागवतानां देवमदभोजनमेवक [illegible] मृक्ष्मविस्तृतेनीमनप हियमात्मये पुरुषा
र्थरूपा लाभिपुता ॥ तमप्रात्मानमसेवधिय सुहृत्सुयेषांते न्नाधयो रागादिरूपा नत्रेदेन नवमहिमेवाभु
नरसमृद्धस्त्रसविपुर्यावि ३ भावेगा [illegible] पिलीच्छया प्रमादितयायसनसिन्धि [illegible] मानप्रतिपापुम
वनयत्रिरनरपनि सर्वेवमनविसारितादृष्टप्रनविषयाः सा [illegible] भासायेषां तेअवपवमयवतिमापीनि

प्रणम्य वावतमहिमाभृतामसमं पुड विष्णुपाम कृदवली च्छपा सममनस्मिनिषा दृष्टा नतवरतमसवे
नविसृष्टविन दृष्टप्रनविषयत्वलेशामासा परमभागवतमपर्कोतिनां भगवतस्तिसर्वभूतप्रियमह
टिसर्या नमितिस्थितानिर्वृतमनसः कथमुक्तवापनेमपुमयनपुन [illegible] कृपाना लभिप्रियमह
द् साथवक्त्रवणानुजानेमेवाविस्तृतानि नैघनपुनरयमसारपथावनं ॥ त्रिभुवनाभवनमेवविभ
मचिनयनत्रिलोका मनमेदराशमावत्तवैविभूतयोदितेजदनुनादयसापितेषामनपक्रमसम ।
यो यमितिसात्मनाभयसात्तरनरसुराणिभिनतजलधराकृतिभिर्यापराथदेरु पादेदेदर्थ्यं ॥ पवसेन
मपिभगवन्नहितनाहमनयहिमयसे ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

तदावलनिर्वृतत्वमनोयेषाम् यत्रयस्याभनुमनावसता ॥ प्रत्यवविरतापयषि त्रिभुवनेनपादिनाथवलमाभि
त्रिभुवनमात्मा स्वरूपभवनेचयस्य त्रिभुवनमपारिपत्सर्वतिथितिना त्रयोविक्रमायस्य त्रीन्लोकान्प्रयक्षीतिन
थाज्ञया गालोकानामनोहरोभावोयस्य एवं वचमर्भासवाध्याकू तेषामनुपक्रमसमयश्च यमलोकोयनभ
वतीतिसमादेहउधरापदयपादेद दर्थ्यपूर्वनामितिपवमेनत्वमुपमोर. यदिमनमसेरुतयदोकस ८०।

पत्र ३

३२

प्रथमतावत् नदीपानामम्भसः प्रशमयितमर्हसि तावन्नाममित्युक्तेन दर्पित दर्पितमहत्ववर्णा नलिमयगल्पानेवा नवहो दृश्येनिगद पूर्वलक्षणसलिलविगलितनिजसूतिपुरुषेण नलीकुम्भा केव भनुकपथानुवर्तितमानुरागाचविहितरुधिरचमितवृत्तिर्भिन्नतत्वदिनेकल्लोलेनाम धानुरूप ऐक्वविगलिता मध्य इत्यर्थः प्रियमाकसेवा मुक्तानघा ४ किमर्था प्रसिद्धं पृथक्त्वं दत्तानयनपविकिमगन्माधिविज्ञापनीयमित्या ह्यः प्रधानवस्तुवाममात्रिविदकिराम्यातेविशेषविज्ञापनीयः स्यादित्यन्वयः यथावद्भिरुपदेशावृत्तदशामु

यस्माकृतानकाम तवनतानार्तविहितामहत्वचरणानलिनयुगललसामानुबद्धहृदयनिगृहीतसलिल विवरतोनात्मसाद्भूतानानासन्नकपथोत्ते विविनविशाद लविरविशिप्तिमाला लोकनविगलितमपुम धमामृतकलपाचानस्नापमनया लोकपामयितप्रथमभगवत्वमामाभिरीवितनगादमतिस्थितिलय निमित्तायमानदिव्यमायाविनोदस्य सकलजीवनिकायमानमहृदयपुण्डरीकमवलम्बमानस्वरू पेणप्रधानरूपेण चयथा देशकालदेवस्वभावविशेषमनुपासनमुपलम्भकत्वानुभवन सर्वप्रत्ययमा लिगा याकाशावधीरम्यामातालवालिगाप्रमात्मन क्रियानिद्रवाप्रधानविशेषविज्ञापनीय स्याम विस्फुलिंगादिभिर्वह्निरापरेनत १ ॥

ते विस्फुलिंगादिभि प्रकाशेनक्रियतेनघातनवास्वाभि कार्यार्थप्रकाशनकार्यं विसर्पः अनुदेश गर्भोपि विषघूर्णालिमविलनयमामनसद्भिनिमित्तायमानयादिव्यमायाविनोदोयस्य अतएवसर्वजीवनिकाया नामहृदयपुण्डरीकस्वरूपेणप्रत्यगात्मानर्यामीतद्रूपेणावदहिरपिचप्रधानरूपेण देशकालदेवस्वभावविशेषा ननुरूपाननुभवन कथमेषाम्नुपादानलनयानुपलंभकत्वमितिच अतएवसर्वेषांप्रत्ययानामनुयायेनाभासा विगाः मालिनदेह आकाशावतञ्जलिनवायारसद्भूपयस्य अलिमदेहे दहसमामाप्यवत्तानिरूपणे प्रमात्मन प

अत एव सर्वं ज्ञात्वा देवस्य यत्कामेन स्वकार्यं मयका मेनोपसादिताः प्रापिताः तद् स्वाकं कार्यं स्वयमेवोपकल्प
यसि पाटवं निचराणामेव यासपला शावद मत तत्स्वकार्यं विविधवृत्तिर्निवेधः संसारपरिश्रमः तस्योपशामकारी उपसृ
तानां प्राप्तानां ११ सर्वभक्ता कलयाति तत्कोमशङ्का माभूदिति तत्स्वकामकथयति अथ त्वामेव अमरमेव ११ मोक्षं तद्विधा यपुनः प्रज
मति हंसाय घृणाया स्वरये मानिहसायते नमः शुद्ध नेदूतवः दह्रनिलयाय हृदयाकाशाभिकेताय निरीसाय घृणा
हि साक्षिणे कृष्णाय ग्रन्थावदानदवपथ कृपिर्भवाचकः शब्दः नष्ट्वनिर्वाचक तथा रेकापर्यन्तद्वार इत्यभिव्युक्ति
निकते आप्ति हवले हेतवः मृष्टि रुचिराय धाय स्वनिकपक्रमाय मृढे सगृत्य तज्जिमयानस्मिं भव पापेः भवद्रूपेप

अत एव स्वयं तदुपकल्प्यास्माकं भगवतः परमगुरोस्तव चरणशतपलाशच्छायां विविधवृजिनसंसारप
रिश्रमोपशमनीमुपसृतानां वयं यत्कामेनोपसादिताः ४६ अथो ईश जहि त्वाष्ट्रं ग्रसन्तं भुवनत्रयं ग्रस्तानि ये
न नः कृष्ण तेजांस्यस्त्रायुधानि च ४७ हंसाय दह्रनिलयाय निरीक्षकाय कृष्णाय मृष्टयशसे निरुपक्रमा
य सत्संग्रहाय भवपान्थनिजाश्रमाप्तावन्ते परीष्टगतये हरये नमस्ते ४८ एवं कवाच अथैवमीडितो राजन्
सादरं त्रिदशैर्हरिः स्वमुपस्थानमाकर्ण्य प्राह तानभिनन्दितः ४९ श्रीभगवानुवाच प्रीतोऽहं वः सुराः
मदुपस्थानविद्यया आत्मैश्वर्यस्मृतिः पुंसां भक्तिश्चैव यया मयि ५० किं दुरापं मयि प्रीते तथापि वि
बुधर्षभाः मय्येकान्तमतिर्नान्यन्मत्तो वाञ्छति तत्त्ववित् ५१ न वेद कृपणः श्रेय आत्मनो गुणवस्तुदृक् तस्य

पिवर्गसम: तस्य निजाश्रमात्मावसरा शाणो मसंसारसास्या मेपरीष्टगतिर्यक्षा हरितस्य नमस्कारं तिः फलयात्मसे ४७
प्रशिमदितः संतोषितः ४९ मदीयमुपस्थानं स्तोत्रं तत्तो हि मध्याविद्यया ज्ञानेन आत्मनम पश्य ममसामर्थिततसयस्मृति
यथा तु दिविरोध अभयमिमादमा कार्यं सभा ज्ञानादेव यितानो मे: भक्तिश्च यया भवति ५१ अथ भगवद्भिःप्राप्तिनीम
हेः सर्वात्कथिं भक्तिमभिनंदति किमिति ५० यद्यप्येवं वः स्वार्थ उपकल्प्यमानं किं फलि नारेदन कृपाले भिमा
त्माशयेन द्रनवेदनि ह्यम्पागोपि विषयपुनःप्रदिशत्यनिषयं न तथा विधोतो पथ ५२ ॥ ॥ ॥ ॥

एकपुरुषमितिस्यार्थमाह एकएवेतिनयं सर्वस्मादीसाम्य स्याधार भ्रमवनितस्मक्रमसद्धि येषां सम्यर्थे
ते कर्मभिः १४ विसवारहनिर्गमेरसस्यार्थमाह प्रमानङ्गत्वात्वाप विल्मसर्गपपाल्नवात्तद्ववेवेमिनावकेतेतस्य
त्वकथामसर्वतीजपत्रस्प्रविद्गुप्त अमेद नप्तवरस्पीदिमाधने कर्मभिः १२ वहुरूपोऽस्तिवमितस्यार्थमाहत्वा
सारूपेतिसेस्मिपिप्रम्नीवविमोहके रजम्पुदिगुणैः प्रविनातन्निष्ठतस्पप्रवसानोविवेक प्रगतस्प्रप्रासस्य।
प्रसाहिरमते १४ प्रमासप्रन्नीवतिमितस्यार्थमाह तस्या सवेनप्रपिन मेम्पर्थस्यातन्न पस्पक्रतिसनाभाष्य

एकएवेश्वरस्तर्पेभयावान्त्वाम्य यरः तमरहामवपुसः किमसत्कर्मभिर्भवेत् २ प्रसावैवेतिपद।
नाविसस्तर्गवाभाषया श्रत्पकपामाविदइहकिमसत्कर्मभिर्भवेत् १३ नानारूपात्मनोवुद्धि सेवि
नीवगुणाविता प्रविहामयान खेहकिमसत्कर्मभिर्भवेत् १४ नत्मपप्रणीतस्वयंसमर्तकभार्यक
तहतेरवुधस्पेहकिमसत्कर्मभिर्भवेत् १५ स्तुहापायकरीमायावेन्नाक्रलानवेगिता मतस्यताम
वितस्याकिमसत्कर्मभिर्भवेत् ६

यस्यतइततस्पा गतौ स्रावेड त्वलताग समयतजीवमव्रपस्प्रजाननप्रसद्धिप्रविवेकप्रतोमेः १५ नदीपु।
भयतोवहामितस्यार्थमाह स्तुप्रपापैकवेतीत्वभवः प्रवाहेदगीति वेल्बक्रलेप्रवाहयति तानामितंमस्या
ननपोमिवाहितस्याते समीपेवतिर्कनिर्गमप्रतिवेपाधक्रतयाद कालदिमि तातवेगामन्नस्यतहेगनविनंकस्य
ज्ञानएवतातयाभूतामवित्तस्पप्रविवाभयतप्रसद्धिमोपिके: यद्दावेलाक्रलसमुद्रस्य यवहारस्पानतस्य समी
पेसमुद्रस्पुदिदप्तास्माभ्रायथाउभयमीनवर्हि तातवेगागरीभवतिएवेसमुद्रतल्पस्पात्मनेप्यवहारस्पानेदेरे।

समयसारविधिः कलशेवकाटिपणं जीवनिर्देशे २ पत्रं

५८

पञ्चपंचेत्यस्यार्थमाह ॥ शेषविंशतितमानां पुरुषोत्तमानां प्रभृतवर्षलक्षाणि पंचपञ्चाशत्प्रमाणः प्रथमो जिनः कार्यकालः तासां ता विंशतिः तारेतरसमुच्चयार्थः ॥ मिच्छामिति तृतीयकतेनाह ॥ ओसप्पिणीसमयस्यार्थमाह ॥ पेयाल इत्यादिपादके विविधैर्विशेषैः इच्छया स्तुवन्तेन तिरस्कृतः त्वमेव मातापितृ इत्यादि तिनया अनेन विवाहः कथमिति व्याख्यानान्तरं तदप्रमं नभस्सप्तमस्त्वाद्य प्रविष्टे यथाप्रसिद्धिर्विधिप्रयोगे ॥ ७ ॥ तीर्थपद्यमित्यस्यार्थमाह ॥ कालचक्रमिति प्रमितिः प्रमाणत्वकोटव्यमिति ॥ कथं तीर्थोपयुक्तपदव्याख्यानेन तत्पुरुषस्य अतएव फलस्य निमन्त्रणकामकर्मानुक्रमेण पूर्वपदाद् ॥

येचविंशतितमानां पुरुषोत्तमवर्षाणां आख्यातमनुष्यस्येह किंसमकर्मभिर्भवेत ॥ ७४ ॥ ये च पराः समुत्तम वंशसंख्या तानुदयेन विविक्तपदमतां च किंसमकर्मभिर्भवेत ॥ ७५ ॥ कालचक्रं प्रमितिस्तानि सर्वे निकर्ष यज्ञातः ॥ स्वतंत्रमनुष्यस्येह किंसमकर्मभिर्भवेत ॥ ७६ ॥ मानस्यपितुरादेशायोनवेक्षनिवर्तकं ॥ कथं तदनुरूपाय गुणाविस्तभुपक्रमेत ॥ ७७ ॥ इति चावर्णिता राजन्महर्षे व्यापकचेतसः ॥ प्रथमस्तत्परिक्रमपंचानमाभिर्वतमं ॥ ७८ ॥

त्वदसङ्गिः ॥ ७९ ॥ स्वपितुरादेशमित्यस्यार्थमाह वानुरूपस्य स्वरूपानुचिन्तर्द्वितीयनतन्त्रदेहोऽमदनुरूपायनिवृत्यानुरूपायनिवर्तकमादेशायो नेयदसकाय गुणविस्तीर्णगुणामथ पुरुतिमार्गो विप्रासको न सुखउपक्रमेत ॥ अस्यार्थप्रवर्तितमोत्पत्त्यसत्त्वदीनां जीवमायानतात्मना शास्त्रकालापदेशानामतीनेकिमुकर्मभिः इति वाचः कृत्स्नसंप्रदस्याकं ॥ ७ ॥ इति व्यक्ता ॥ एवं निषिद्धनवंत ॥ एकचेतसः एकमत्यग्रकाः तन्मारदं प्रदर्शिणी ॥ कृत्याग्रपुरुषहूतिमार्गप्रयद्गः ॥ ८ ॥

श्री
भाग
टी.
५६

ग्रहे मोक्षमार्गाधिकारिणः संतिपतेप्रशमिनि हे कर्मभिः न पेवर्त्तितक्रमयामानिए कार्यं वा केक पदिया तिष्ठतरादः
ब्नावे विवत धिः पान्नकाः संतो पिवालिवाः अत्रः एयकयप्रजाः मृत्याथवने निवेदकालकाः मि पादेवा त्विपाले केनः
एकएवपुरुषोयमितितद्द्वयुग्रहस्त्वनुषेभाः विलवेलाहिद्विषीयानावीश्र विलीयकश्च स्तोक विपाये तितली वेनाव
यः ५ वेदयत्नानापरविरतेरक्षुनेए दे तीरपश्चेत्तरे पविभिन्नुद्वेश निर्भितमिवानितीव्तारफनेनाधे स्मयस्तंत्रप्रति
प्रमाण स्वभाव ८ विपश्चितः सर्वेत्तस्पस्यपितरादेशमातीनानुरूपमविदांसो जानतः सर्वोंक्षेचैवपुरुषाय पुमित्रय

उवाचपायाहरुपस्याः कथंस्तत्त्वपवेप्रनाः श्रटङ्गतमधुवोयंवालिकाः वतपालकाः ६ नवैकपुरुषो
रापिविलेचरुपप्रमिर्यसे वहूरुपविषयत्वापिपुत्रोमेसंपुत्रलीयति ७ नदीमुपयक्तोयारापेचयेवाकृते
गृहेः कनिरिद्विविकयेतोभपत्रास्वयंअमिं ८ कथंस्वपितरादेशमविद्वांसो विपश्चितः अनुरूपमविता
पमहोसरोकरिष्यथ ९ पुरुङ्व नरिषग्यायरूपस्याअतन्निकमनीपया वाचाःकतदेवर्षेः स्व
पंविषमप्रयिवा १० अवेत्तजीवसतेपदनादिनिजवंधनं अरङ्गतमस्यनिर्वाणंकिमसत्कर्मभिर्भवेत् ११

वितायमहोकथंसर्गीकरिष्यथेत्यन्वयः १२ नात्र हक्टं परोक्षवादेनार्थान्तरमभिव्यज्ञीयमानं वचनं श्रोतृनिवीसहजामनी
यविचारचातुर्यंस्तुः तयाधिपासत्वमेवमिसमृशु विवाक्षितवत १३ नारदोक्तं देशावाक्यानामेव विवक्षितं निर्णीतान्
पोवक्ष्यामि अटङ्गतेभ्रुवमस्तजपाक्ष्याये मोह मतिनिर्वेतज्ञाजीवस्ततोलिंगशरीरं यतनिजवंधनमात्मनोव
धकारतोअतरहृष्टमदनिर्वाणंनाशोऽसद्भिः मोक्षानुपयोगिभिः कर्मभिः किंभवेत्कितयि ११ ॥ १४ ॥

१६

सततिहृद्यपायमाहएवेति प्रयदेदस्तपवजनाख्यस्प्रजापते ५ मिथुनस्ययोश्च्वायोरवि स्पवधर्मस्यस्पसा
स्ततत्पायतायातस्या ५२ मायपानिमितभूतयास्तियासदमिथुनीभूयविष्यतिप्रजादिजपेयोत्पत्स्यते ५३ ५४
३ श्री वा घ च श्रीं ५ प. ५ पवमेवारदेनायवाच कृतेस्तनाशिमान सतानाकापिदतो,मुशपाये

यथापवजनस्यावादृहितावेप्रजापते अप्सिक्रीनामपत्नीमेप्रजयाप्रतिगृह्यतम ५१ मिथुनवायधर्मस्त
प्रजासर्वामिमपुन मिथुनव्यवायधर्मिणामूरिशोभावयिष्यसि ५२ ततोःपरेसात्प्रजा सर्वामिथु।
नीभूयमायया मदीययाभविष्यन्ति हरिष्यन्तिचमेवलिं ५३ श्रीशु ३ च इत्युक्त्वामिषतस्तस्यभगवान
विश्वभावन' स्वप्नोपलब्धार्थइवतत्रैवान्तर्दधेहरि ५४ ३ श्री ग ते ह पे त माघ ५
ष्णु ३ च तस्यासपांचजन्यांवैविष्णुमायोपबृंहित' हर्यश्वसंज्ञानयुतपुत्रानजनयद्विभु' ५श्रीशु
दृथक्धर्मशीलास्तेसर्वेदाहायसात्मजा पित्राप्रोक्ता प्रजासर्गेप्रतीचींप्रययुर्दिशा २ तत्रनारायणा।
सरस्तीर्थंसिंधुसमुद्रयो संगमोयत्रसुमहन्मुनिसिद्धनिषेवित ३ तदुपस्पर्शनादेवविनिर्धूतमला
शया धर्मेपारमहंस्येचप्रोत्पन्नमतयोप्युत ४ तेपिरेतपएवोग्रंपित्रादेशेनयन्त्रिता प्रजाविवृद्ध
येयत्तान्देवर्षिस्तान्ददर्शह ५

तिरिष्यते १ श्रद्धस्वधर्मशीलापकाचारस्वभावा २ तत्प्रतीच्यादिशिसिंधोर्गया समुद्रस्ययत्रसयसम्
तिरिष्यते । श्रद्धस्वधर्मशीला पकाचारस्वभावा २ तत्प्रतीच्यादिशिसिंधोर्गया समुद्रस्ययत्रसयसम
त्रस्थानारायणासरोनामतीर्थप्रययुरित्यन्वय. समदत प्रतिविशोतिविनिर्धूतोमलोरागादिर्येस्मात सया।
शयोयेषा ४ नानगृहसत्त्वानपि पित्रादेशात्तेजनप्रजाविवृद्धयेयत्तानुग्रहन्नान्ददर्श ५ ॥ ५ ॥

श्री
भाग
टी
१८

तिस्य तु ह्य र्थेन नतः पमारंभीत स्तु क्तेन देवतयः स्व वन्ध संसार व्याप्य पि लोक वृद्धि कराभि विषादीन् स्तौति तपः इ
मनियमादि सृष्टि ध्यानेम हृदयं विद्या स्तोममञ्जप तथ्यानंतनोतीति मनुर्देह; क्रियाध्यानादि विषयः सुव्यापारो भा
वनावृङ्वाक्य ले तस्या नादिक माक्रियात इत्याकृतिः जाताः स विषयः क्रतवेष्वनिमित्तशेवापत तपस्ववर्णः श्रीवाः
उपदमूलत्स्थी श्रात्मभाताविन्मादि व्यक्ते. धर्मः. क्रता यह स्व ध्यात्मा मनः हृदयात् प्रयत्नात् सर्गायतं भुजस्तपत्र्य।

तपो मे हृदयं ब्रह्मंस्तनुर्विद्या क्रियाकृतिः अंगानि क्रतवो जाताः धर्म आत्मासवः सुराः ४६ अहमेवासमे
वाग्रे नान्यत्किंचांतरं बहिः संज्ञानमात्रमव्यक्तं प्रसुप्तमिव विश्वतः ४७ मय्यनंतगुणेऽनंते गुणतो गुणवि
ग्रहः यदासीत्तत एवाद्यः स्वयंभूः समभूदजः ४८ स वै यदा महादेवो मम वीर्योपबृंहितः मेने खिलमि
वात्मानमुद्यतः सर्गकर्मणि ४९ अथ मेऽभिहितो देवस्तपोऽतप्यत दारुणं नव विश्वसृजो युष्मान्येनादा
वसृजद्विभुः ५०

सर्वः प्राणाः संतपनीयत्वात् ४६ तपसः सेतानवृद्धिहेतुत्वं दर्शयितुं द्वितीयस्तीयोक्तं विनिद्रासमादवतु र्भिः प्र
ग्रहमेवेति वस्तव्याश्विः प्रासमेवेति क्रियान्तरव्यावृत्तिः आंतरं बाह्यं केवलं दिग्धांशसंज्ञानमात्रमव्यक्तमिति यह
त्रिभिरभिव्यक्तमत एव प्रसुप्तमिवेति विश्वतः सर्वत्र ४७ गुणतो मायातः गुणमयो विग्रहो यस्य सोऽजतः तदेवा
ग्रजः अयोनिजः ४८ खिलमसमर्थमिव ४९ मे मया तपतेत्यभिहितः संपत्येन तपसा ५०

त्रैलोक्यमोहनं रूपं [illegible] सुरयूथपैर्लोकपालैः ४९ आपूरितानि मनो द्वाराणि इन्द्रियाणि [illegible]
[illegible] निर्झरैः [illegible] ना हृदि [illegible] वाचादीनां [illegible] चित्तज्ञः [illegible] सुदिव्यर्थः [illegible]
[illegible] चित्तज्ञः [illegible] ५२ भावं भक्तिं यतः [illegible] ५३ [illegible] तपः [illegible]

त्रैलोक्यमोहनं रूपं बिभ्रत्त्रिभुवनेश्वरः वृतो नारदनन्दाद्यैः पार्षदैः सुरयूथपैः ४९ स्तूयमानोऽनुगायद्भिः
सिद्धगन्धर्वचारणैः रूपं तन्महदाश्चर्यं विचक्ष्यागतसाध्वसः ५० ननाम दण्डवद्भूमौ प्रहृष्टात्मा प्रजापतिः
न किंचनोदीरयितुमशकत्तीव्रया मुदा ५१ आपूरितमनोद्वारैर्ह्रदिन्य इव निर्झरैः तं तथावनतं भक्तं
प्रजाकामं प्रजापतिं चित्तज्ञः सर्वभूतानामिदमाह जनार्दनः ५२ श्रीभगवानुवाच प्राचेतस महाभाग
संसिद्धस्तपसा भवान् यच्छ्रद्धया मत्परया मयि भावं परं गतः ५३ प्रीतोऽहं ते प्रजानाथ यत्तेऽस्योद्बृंहणं तपः
ममैष कामो भूतानां यद्भूयासुर्विभूतयः ५४ ब्रह्मा भवो भवन्तश्च मनवो विबुधेश्वराः विभूतयो मम
ह्येता भूतानां भूतिहेतवः ५५

उद्बृंहणं वृद्धिकरं [illegible] प्रीतः [illegible] लोक [illegible] किं [illegible] विभूतयः [illegible]
[illegible] ५४ [illegible]
[illegible] प्रजापतयः [illegible] ५५ ॥

ना३

नचुत्वावचा. सकामा यातो वारी न्मार्थयते तव तत्र विहाय किमिति भगवन्तमेव प्रार्थयसेतत्राह शक्रुते रथी चीनेत्ती
नपथेकपपसना मार्गेर्येषा शयंत ब्रह्मा सनानुसारेण वोदृहगातो तर्यीमीतब्रदेवमा ब्रूयणा विविधो मातियपावाञ्चः
पार्थिवचपक्वादिगयुभेदमा श्रित्य नानागंधर्वो विभाभिरेणो गुणो पुसरत्वादिकमाश्रित्य नाना ब्रूपवान् प्रतीयतेत
द्ब्रह्मैव ब्रह्मरूपता ब्रूयणा फलदातृत्वात्स ईश्वर एव मम तोरच सत्त्व कुलेतु विमे मिर्वेवतानते सिध्यर्थः तद्रूपी
ताम यो यायायात नुभक्तः अहयार्चितामिक्तनितस्यत स्यावली प्रद्दामामेव विहधास्यह सतयाश्रद्धयायुक्तस

य' शुक्लते तीनपथेर्जेनानायुष्याशयदूहगातो विभाति यथा निल' पार्थिवमाश्रितो गुणांसर्वसरोमेऋत
तान्मनारथ श्रु ३ च इतिस्तुतः संस्तवतः सतस्मिन्नयमथेणा प्रादिरासीत्कृतस्फोटमगवान्नक्रव
मलः २५ कृतपादः सुपर्णासिः प्रलम्बाष्टमहाभुजः चक्रशङ्खासिचर्मेषु धनुःपाशगदाधरः २६ पीत
वासा घनश्यामः प्रसन्नवदनेक्षणः वनमालानिवीताङ्गो लसच्छ्रीवत्सकौस्तुभः २७ महाकिरीटकटः
कंस्फुरन्मकरकुण्डलः काञ्च्यङ्गुलीयवलयनूपुराङ्गदभूषितः २८

स्ताराधवमीहते लभतेचतान कामान्मयैवविहितान्हितान् येयथामांप्रपद्यन्ते तांस्तथैवभजाम्यहमितिचेमि
मस्तवनेवह्वस्यसमभवान्नृत्यतोः भत २५ तव्याणामि सहस्रानूर्मिस्तपणांस्यो मसक्यपेक्षतो पादायेवप्रलयाअ
ष्ठौ समरोत्तोमुजायस्य चक्राद्यष्टायुधधरः २६ प्रसन्नं वदनं ईक्षणेच यस्य वनमालया निवीतं केठादिपादांतमंगमस्य
तथस्यलसती श्रीवत्सकौस्तुभौयस्य २७ महांति किरीटकटकानियस्य स्फुरंतौम करकेस्वेयस्यकांच्यादि
भिर्विभूषितः वलयमत्रपादभूषणांदद्यंकटकस्तोत्राणि २८

न वेद्यः सर्वेन्द्रियस्य देवः। वादिनः करा विवदीदंतानस्तिमितं तो मीमांसकाः। अतो न विवदंते तेषां परस्य भावत्वा
दिवः। सेवदेमेते च दिशान्विदिक्षुपीतां प्रतिक्रमः पुनः पुनः स्तुवंति तत्त्वारस्यमायावि यायाः अकर्तविवादस्यकु
त्सिवादस्यभुक्तमानातिसंवतितस्मै नमः ३१ ननु किं तदस्य स्वशक्त्या विवादादिषु भोभुवं तिनजाह अस्ती
तियोगउपासनाशास्त्रतत्त्वदिविराडुपेक्षापासनायामात्मपादादिकसस्तीतद्वपासनेन विधीयते नास्तीति सांख्यक
नप्रस्तर्मपाणिपादः अचक्षुरश्रोत्रमिति च पादादि नास्तीति निषिध्यते तयोर्योगसांख्ययोर्मिथ्याविद्यसमनुवर्त
मानअवेक्षितमश्रुतमहदद्दुस्तविदर्थ्यविवादास्पदं अस्य यः विवादस्फुरदयमभिन्नाचालिता स्वीय वेधतो विरुद्धे

३१

यच्छक्तयो वदतां वादिनां वै विवादसंवादभुवो भवंति कुर्वंति चैषां मुहुरात्ममोहं तस्मै नमोनंतगुणाय भूम्ने
अस्तीति नास्तीति च वस्तुनिष्ठयोरेकस्थयोर्भिन्नविरुद्धधर्मयोः अवेक्षितं किंचन योगसांख्ययोः समं परं ह्यनु
कूलं बृहत्तत् ३२ योनुग्रहार्थं भजतां पादमूलमनामरूपो भगवाननंतः नामानि रूपाणि च जन्मकर्मभिर्भेजे
स मह्यं परमः प्रसीदतु ३३

धर्मयोः तयोर्भिन्नविषयत्वे विरोधो न स्यादित्येकस्थयोरित्युक्तं एकविषययोः कुतः वस्तुनिष्ठयोः पादादिविधि
प्रतिषेधयोः एकवस्तुनिष्ठत्वात् समत्वेदेशः परं हि यतो विधिप्रतिषेधयोरविषयस्तयोः फलादिविषयत्वात् ता
हितं यत्र विषयस्य सज्ञाते किं प्रमाणं तदाह प्रत्यक्त्वे अधिष्ठाने विना पादादिकल्पनायोगात् अवधिं विना निषेधा
भावा तत्तदनयोर्वस्तुपादकत्वेन सिद्धमित्यर्थः तस्मै नमः इति पूर्वेणानुषंगः ३२ ननु दासीनस्य मम स्य नमस्कारेणको
लाभस्तत्राह य इति पादमूलं भजतामनुग्रहार्थं प्राकृतनामरूपरहितोपि ज्ञानाभिरामवतारे विष्णुदेवेति सत्त्वानि ज्ञा
नि कर्मभिः नामानि कयो भजते कतः भगवाननंतोपि यः समस्पः प्रसीदतु ३३

श्री
भाष्य
टी
८९

ननु यदि केवलं नयास्य स्वस्यायाप्रतीयते नहि सर्वनामत्वचानुपपन्नं वागायुगाचरत्वादिमा वाक्यं सर्वैर्नामभिर्वाच्य प्र
सक्तादिह यं चैतस्य स्वरूपवस्तुतोऽभूत् तथापि मायया च्छन्न इति शाकचयोगापपादयन्नसत्स्वरोति यथ
दिति यथद्वचसा निरुक्तमभिहितं धिया निरूपितं व्यवसितं भ्रान्तिर्भिवाड्डिति यन्निरूपितउ नापि मनसापि निरूपित
सकल्पितयस्य स्वप्रकाशत्वं तस्य न तु स्वरूपमाभूत् स्वरूपत्वाभावेऽस्त्येव तस्मात्तद्भानासि वरूपपाठांतरे
गुणैर्वर्जितं सत्वगुणाद्यतिविक्त यतो गुणानामपायविसर्गाभ्यां प्रलयोत्पत्तिभ्यां लक्ष्यते इति तथा चेतनाधि
ष्ठानं विना तयोरसंभवात् यद्वा यस्य स्वरूपमाभूत्‌ भवति तस्मै नमः इति तृतीयेनान्वयः ॐ नदेवं सन्मनागुणा
स्वरूपत्वाभावमङ्गीकृत्य अनिरुक्तात्मशक्तिरित्यनेन योतितमायया सर्ववाच्यत्वेन विश्वरूपत्वमाह यस्मिन्नधिकर।

यद्यु निरुक्त वचसा निरूपित धियादिभिर्वा मनसा चोनयस्य मा भूत्स्वरूपगुणरूपम्‌ हि तत्स्वगुणापा
यविसर्गलक्षणा ॐ यस्मिन्नयतो येन च यस्य यस्मै यद्यो यथा कुरुते कार्यते च परावरेषां परमं प्राक्प्र
सिद्धं तद्ब्रह्म तद्धेतुरनन्यदेकं ३० ॥

मेव हि

यो नयस्य सर्वस्य स्मै स्वप्र दत्वाय यद्दीप्सिततमय कर्ता कुरुते स्वतन्त्र कार्यते वा
येन प्रयोज्यकर्त्ता तद्धेतुरिति प्रत्येकं संबंध' अत्र च सप्तमि युक्तेहे सप्तविभक्त्यर्था दर्शिता युश्रेति क्रियाकार
कसंबंधप्रकारवाचिनामव्ययानामर्था' कुरुते कार्यते चेति स्वार्थपरार्थक्रियान्वयश्च सर्वेषां दर्शित' चपाठे
नभावकर्मादिविहितप्रत्ययार्था संगृहीता तद्ब्रह्मैवेति कुतस्तत्राह तद्धेतु तेषां कारणं तत् कुत सर्वेभ्य'
प्राक्प्रसिद्ध तत्र ब्रह्मादय' तद्धेतव' श्रूयते स्वत्र च दृश्यते तत्कथं ब्रह्मैव तद्धेतु तत्राह परेषां च हेतूनां पर
मकारणं ब्रह्म सर्वकारणत्वेन स्वकिनाम सहकारि भवेत्तदानीमन्यस्याभावात् सन्यनियेन एवमेव तत्कारणं
मित्याह अनन्यत् द्विजातीयशून्यं एकं सजातीयशून्यं चेत तस्मै नमः इत्युत्तरेणान्वय ३० ॥ ॥

स्य स्वयमेव तत्सुखप्रकाशात्मनाह यदा मनसोऽप्युपरामः समाधिः न तु सुषुप्तावित्र लयः नच जाग्रत्स्वप्नयोरिव विक्षेपः तदा हं नाम रूपे सृष्टे तेनैव तत्त्वात् तस्य दृश्यस्य केवलं दृष्टेर्दर्शनं स्मृतिसुप्तयोः संप्रमोषात् नाशात्तदापि केवलेन स्वरूपज्ञानेन प्रतीयते तस्मै हंसाय शुद्धाय प्रविष्टमनः सम्यक्प्रतीतिस्थानीयस्य तस्मै नमः २६ एवंभूतः केषांप्रतीयते इत्यपेक्षायामाह मनीषिणा इति द्वाभ्यां विवेकिनोयंनिष्कर्षं तिविविच्याध्यायंति सन्निर्वाण सुखानुभूतिर्मम प्रसीदतामिति द्वयोरन्वयः एवं निष्कर्षणे प्रतीयमानस्य तिभावः किमिति निष्कर्षंति स्वशक्तिभिः कूटस्थप्रकाशमानं कृतिभिर्नवभिः पुनस्त्रिवृद्भिः त्रिगुणाभिः सप्तविंशत्युपाधिभिर्गूढं प्रत्यग्विशेषं निष्कर्षंतीत्यर्थः यद्वान

स्यात्

यदोपरामो मनसो नामरूपस्य दृष्टस्मृतिसंप्रमोषात् य ईयते केवलया स्वसंस्थया हंसाय तस्मै शुचिसद्मनेनमः २६ मनीषिणोंतर्हृदि संनिवेशितं स्वशक्तिभिर्नवभिस्त्रिवृद्भिः वह्निं यथा दारुणि पांचदश्यं मनीषया निष्कर्षंति गूढं २७ सवैममाशेषविशेषमायानिषेधनिर्वाणसुखानुभूतिः ससर्वनामा सविश्वरूपः प्रसीदतामनिरुक्तात्मशक्ति २८

वभिः कूटं स्वप्रकाशमानं कृतिभिर्नवभिः पुनस्त्रिवृद्भिः त्रिगुणात्मिकाभिः चकारात्षोडशविकारः रूपाभिश्च कथंभूतं निष्कर्षंति मनीषया अंतर्हृदि संनिवेशितं निश्चलीकृतं यां च दृश्यं पंचदशसामिधेनीमंत्रैः प्रकाश्यं प्रकाशसदा दात्मनोऽपरमात्मानं निष्कर्षंतीत्यर्थः २७ अशेषविशेषायस्या तस्या मायायाः निषेधेन निर्वाणसुखानुभूतिर्यस्य अप्रसक्त निषेधासंभवात् प्रसक्तिमाह सएव सर्वनामा सएव विश्वरूपइति तर्ह्यपरोक्षवात्तवतामावात्रिषेधः संभवतीत्याह अनिरुक्ता आत्मनि शक्तिर्मायायस्य सः २८ ॥ रामायनमः ॥

बुनायायेतत्कृतत्वाधरहिते गुणिबन्धेनेरहिंसे: आत्मान माहंतं मन्यते तत्र प्रमदोतसा विवेकवती बुद्धिं दर्शयन्‌ तत्क यथा तामितितयोः संबन्धस्तु निश्चयत्वदर्शयति तामत्र वार्यतिसाध्विस्त्वमि: दशाभिर्जनकर्मेद्रियै: एकेका भाति ब्रनेतमाधर्मसानयासतासोनाथके: पतिभि: सदपांगतरेनाधिका: स्त्रियोधाते: २० एकृशीर्षा विनु तयोयस्तेनाहिना प्राणेनप्रतीहारे साप्यालके तेन माक्षधभर्तार २१ गंधवेनानादिभिः सबवैं सनस्य यराय संवीत्र मायनमाद्येनसनेकरोमि परत्ोहृत अवितथानुभूति: चित्कर्तिर्यस्य प्रतोगुणत्रयाभासी जीवा निमित्तं मायाचतयोर्बंधविलयेन स्वमपि गुणात्र तत्वबुद्धिर्यथा तेजीवरह्यधामस्त्वत्र पियस्य तत्र हेत निवृत्तेमानेयस्मात् पाठांतरेनिवृत्तमान मवधिस्य यस्मात् तर्हि कथं तस्य सिद्धिः अतआह स्वयं भुवे स्वप्रका

प्रजापतिरुवाच नमः परायावितथानुभूतये गुणत्रयाभासनिमित्तबंधवे अदृष्टधाम्ने गुणतत्त्वबुद्धिभिर्निवृत्तमानाय दधे स्वयंभुवे २३ न यस्य सख्यं पुरुषोऽवैति सख्युः सखा वसन्‌ संवसतः पुरेऽस्मिन्‌ गुणो यथा गुणिनो व्यक्तदृष्टेः तस्मै महेशाय नमस्करोमि २४ देहोऽसवोऽक्षा मनवो भूतमात्रा नात्मानमन्यं च विदुः परं यत् सर्वं पुमान्वेद गुणांश्च तज्ज्ञो न वेद सर्वज्ञमनन्तमीडे २५

शाय ... अदृष्टधामत्वेवर्णयन्नाह नेति पुरुषः सा सा जीवः अस्मिन्‌ पुरे देहे वसन्नपि अवैव संवसतः स सख्युर्यस्य सख्यं करणप्रवर्तकत्वादिकं नावैति न जानाति तस्मै अतः व्यक्तदृष्टेः प्रपंचदृष्टेः नहि दृष्टस्य गुणो भवतीति प्रयसंतपाठे व्यक्ते प्रपंच एव दृष्टिर्यस्य सः गुणो विषयो गुणिनो विषयिणा इंद्रियादेः सत्त्वप्रकाशप्राकल्प्यथानवैतितद्वत्‌ २४ ननु गुणो जडत्वान्न जानाति जीवस्तु चेतनः किमिति न जानाति अत आह देहेति देहस्त्वसवश्च प्राणा अक्षाणींद्रियाणि मनवश्च अंतःकरणानि भूतानि च मात्राश्च तन्मात्राणि आत्मानं स्वस्वरूपं परमन्यमिंद्रियवर्गं तयोः परदेवतावर्गं च न विदुः पुमान्‌ जीवस्तु सर्वमेतत्रयं वेद गुणांश्च तन्मूलभूतान्वेद तज्ज्ञोपि

प्रजोत्मप्रजापतिरेववधु अतस्तज्जीविकानाशोन्कर्तव्य इतिदृष्टान्तपचकनादः लोकानामातापितरौ प्रजानामान
दोमुपयपवसस्तुत १२ ईश्वराविपनन्नाववृभु मोदोन्पुक्तम्यास अतंदेहेषितिव गुणाभिः १३ आकाशादेहेसम्
त्यतितआकस्मिकमित्यर्थ आत्मविचारणायोनियकेत १४ खिलानांशाणाम्वः गुणाकचविवमस्तहन्त

लोकानांपितरौवधुईशा पत्नस्त्रिया पति पति प्रजानाभिसृणाशुरवज्ञानाज्ञुथ स्वस्तुत १२ अतदे
हेप्रभूतानामात्मासोहरिरीश्वर सर्वेतद्विस्पसीत्तश्वमेववस्तोषितो ह्यसौ १३ यःसमुपतिनदेह
आकाशात्मन्युमल्वगेणं आत्मजित्तासयायुक्तेत्स्त्रगुणाननिवर्तत १४ अलदयौर्ईमेदीने खिला
नाशिवमस्तव वाल्नीस्थावराकन्यापत्नीत्वेप्रतिशुश्रुत १५ इत्यामयवैरोशकन्यामापस्सीन्दप
सोमोराज्ञायचौदत्वातेधर्मेणोपयेमिरे १६ तेभ्य तस्यासमभवनदक्ष प्राचेतस किल यस्यप्रजा
विसर्गेणलोकाआपूरितास्त्रय १७ यथाससर्जभूतानिदक्षोदुहितृवत्सल रेतसामनसाचैव
तस्य सावहितश्यृणु १८ मनसैवासृजत्पूर्वप्रजापतिरिमाप्रजा देवासुरमनुष्यादीन्नभस्थल
जलौकस १९ तमबृंहितमालोक्यप्रजासर्गप्रजापति विन्ध्यपादानुपव्रज्यसोचरत्दुष्करतप २०
तत्राघमर्षणनामतीर्थपापहरपर उपस्पृश्यानुसवनेतपसातोषयद्धरि २१ अस्तौषीन्हंसगुह्य
होनभगवतमधोक्षजं तुभ्यतदभिधास्यामिकस्यातुष्यद्यतोहरि २२ ॥

वत्सगणिप्रेतिदीयाकन्याददातिवार्द्वीषुते पौलिता १५ आमत्र्यमातपित्वाप्रावसर्वीप्रस्सरस प्रश्नोचाया
सनोकंडो मुने ९ १७ इदुहितृवत्सल इतितस्यकन्यावश्यापवेल्यक्त ममम्मत १८ प्रजापतिर्द्द
शशृहितसंसहद्द विध्यस्यपादान्तसन्निहितपर्वतान् २० २ हंसगुह्यारव्येनस्तोत्रेणकस्पदक्षस्य २२

९२७८

९

व्यासविस्तारतेजन यथाधाकथयथासमर्जताशक्तितत्कारयतातमिक्का मिश्रुसर्गमनुहृत्रसर्ग २ ३ दत्तादिरू
पेतसमजेतिवक्रेदलजनप्रकारमाहयदेतिप्राचीनबर्हिष प्रजायदासमुद्रमध्याडन्मग्नानिर्गता तदागाहृष्टी
द्रुमैर्हेतादस्त्र नारदोपदेशान प्राचीनबर्हिषोविरहमाश्रगजकेमतिकुर्यायभावात ४ तपसादीपितेमन्यर्योद्रु

तस्यैवव्यासमिश्रमितावतेभगवन्यथा श्रुतसर्गयथाशक्त्यासमर्जभगवान्यद २ सूतउवाच इति
सम्प्रश्नमाकार्यराजर्षेर्बादरायणि प्रतिनंद्यमहायोगीजगाद मुनिसत्तमा ३ श्रीशुकउवाच यदाप्र
चेतस पुत्रादशप्राचीनबर्हिष अंतःसमुद्रादुन्मग्नादद्रुशुर्गांद्रुमैर्हृता ४ द्रुमेभ्य क्रुध्यमानास्ते त
पोदीपितमन्यव मुखतोवायुमग्निंचससृजुस्तद्दिधक्षया ५ ताभ्यानिर्दह्यमानास्तानुपलभ्यकुरू
द्वह राजोवाचमहासोमोमन्युप्रशमयन्निव ६ नाद्रुमेभ्योमहाभागादीनेभ्योद्रोग्धुमर्हथ विवर्द्ध
यिषवोयूयंप्रजानांपतयः स्मृता ७ अहोप्रजापतिपतिर्भगवान्हरिरव्यय वनस्पतीनोषधीश्च
ससर्जोर्जमिषंविभु ८ अन्नंचराणामचराह्य पदश्पादचारिणा अहस्ताहस्तयुक्तानाद्विपदांचच
तुष्पद ९ यूयंचपित्रान्वादिष्टादेवदेवेनचानघा प्रजासर्गायहिकथंवृक्षान्निर्दग्धुमर्हथ १० आ
तिष्ठतसतांमार्गंकोपंयच्छतदीपित पित्रापितामहेनापिजुष्टंवःप्रपितामहे

मातादग्धुमिच्छया ५ ताभ्यांमहावाय्वग्निभ्यांदह्यमानान्तान्द्रुमान् वनस्पतीनांराजासोमउवाच ६ नाद्र
द्रुमेभ्यइतिनवभि हेमहाभागा विवर्धयितुमिच्छव ७ प्रजापतीनांतद्रुभोज्यादाहोनुचितइत्या
ह अहोइतित्रिभि ऊर्जभक्ष्यमन्न ८ ९ । आतिष्ठतआश्रयतसतांमार्गंकोपंयच्छतपितामहादिभिर्जुष्ट

एतदुपपादयति कृत्वा त्रिपमयोर्मधुलेट्चि आस्वादयतीति मधुलिट् तादृक् तेन विसृष्टाय सा याः प्राणा विषयाः ते पुनर्न्नि
मते अग्रस्तन्नन्तनिभ्रा स्वादरहिताः अत एव कामाभिभूतः सत् आत्मनो व्रजः पापप्रसार्ह्यमपि कर्मैव प्रायश्चित्तं तु यमादि तथ
न कर्मणः पुनरपि व्रजः पापस्मादेव कुंभजपाचवत् सत्वशोधकत्वाभावात् ३३ नैव विस्मितधियो व भूवुः किं
त्वमत्य प्रक्रमितवमनिरे ततः प्रभृति प्रतिशंकमानाः अस्मानेव मयहत्यादि निशंको वकेनः तेद्दृष्टुमपि विभ्यति स्म

कृत्वा त्रिपद्मभ्य लिट् न पुनर्विसृष्टा माया गुणोपुरमते हजिनावहेषु अन्यस्तत्काम हत आत्मव्रजः प्रमा
र्हमीहेत कर्म्मयुत एव व्रजः पुनःस्यात् ३२ ब्रह्मंसमुत्र्वादितेभ्या वत्सदितं सं स्वरूपविस्मितधियोऽय
म किं करिष्यति नैवाद्भुता प्रयज्ञान प्रतिशंकमानाद्दृष्टुं च बिभ्यति ततः प्रभृति स्म राजन् ३४ इति श्री
सप्तिसंसह भगवान् कुंभसंभवः कथयामास मलयाश्रासीनो हरिमचेयन् ३५ इति श्रीभागवते
महापुराणे तृतीयो ध्यायः ३ राजोवाच देवासुरनृणां सर्वे नागानां सर्पादीनां सामासिकः त्वया
प्रोक्तो यस्तु स्वायंभवान्तरे २ ॥

तो नेरत विस्मितधियो जाताः ते च ततः प्रभृति विभ्यति स्मेत्यर्थः ३४ कुंभसंभवः अगस्त्यो मलयपर्वते आसीनो व
यो हरिं सर्व यत पुनः पुनः विश्वासार्थं हरेः पादौ स्मृत्वानित्यर्थः ३५ इति श्रीभागवतार्थ [illegible] स्कन्दे तृतीयः ३ चतुर्थो
द्वि त्रिभिर्विशद्रूप जन्मविवक्षया प्रवेतः सतेदेवास्सर्वज्ञस्ता [illegible] तेति च तुर्थ्य [illegible] नारायणं हरेः त
[illegible] सर्वास्ते [illegible] प्रसक्तात्प्रसक्तेन स्वायंभुवसमान्वये नामप्रभावेनाकार्यवंशाद्यासंद्र
वृत्नाते देवासुरेत्वित्वाभ्यां सामासिकः संक्षिप्तः स्तृतीयस्कन्धे २ ॥

केतर्हि दंड्यमानेयाइत्यत्राह तानिति द्वाभ्यां असतः दुष्टान् तानेवाह मुकुंदपदारविंदयोर्यो मकरंदरूपो रस
स्तस्माद्विमुखान् कथंभूतात् निष्किंचनैरजस्रं जुष्टात् तेषां ज्ञापकमाह निरयवर्त्मनि स्वधर्मशून्ये गृहे बद्धा
तृष्णायेषांतान् २८ किंच जिह्वेत्यादि येषां जिह्वेत्यादि अन्वयः न कृतं विष्णुकृत्यं भगवत्प्रणत्यादि यैः २९ भगवं
तं क्षमापयति तदिति अयं भावः न स्वपुरुषैरस्मदीयैर्मनस्थितैः स्वीयैरेव पुरुषैर्यदसत्कृतं तत्क्षाम्यताम्

तानानयध्वमसतो विमुखान्मुकुंदपादारविंदमकरंदरसादजस्रं निष्किंचनैः परमहंसकुलै रस
ज्ञैर्जुष्टाद्गृहे निरयवर्त्मनि बद्धतृष्णान् २८ जिह्वा न वक्ति भगवद्गुणनामधेयं चेतश्च न स्मरति तच्च
रणारविंदं कृष्णाय नो नमति यच्छिर एकदापि तानानयध्वमसतोऽकृतविष्णुकृत्यान् २९ तत्क्षम्य
तां स भगवान्पुरुषः पुराणो नारायणः स्वपुरुषैर्यदसत्कृतं नः स्वानामहो न विदुषां रचितांजली
नां क्षांतिर्गरीयसि नमः पुरुषाय भूम्ने ३० —श्रीशुकउवाच— तस्मात्संकीर्तनं विष्णोर्जगन्मंगलमंहसां महता
मपि कौरव्य विद्ध्यैकांतिकनिष्कृतिं ३१ शृण्वतां गृणतां वीर्याण्युद्दामानि हरेर्मुहुः यथा सुजात
या भक्त्या शुद्ध्येन्नात्मा व्रतादिभिः ३२ ॥

नेतत्रस्मात्स्वयमेव क्षमापयामास हे तात स्वानां स्वीयानां न विदुषां तान्आगोमहागसीयसि तस्मिन् क्षांतिर्युक्तैव
मह इतिपाठे स्वीयानां साक्षान्महाविदुषां नमो करोतु इत्यर्थः ३० तस्मादित्यादि शुकोक्तिः जगतो
पि मंगलरूपं ३१ एकांतिकत्वमेवाह शृण्वतां
मिति व्रतादिभिः तथा
न शुद्ध्येत ३२

यत्तु केचिद्व्यर्थेन हिङ्ङ्हादशाङ्गादिसमरणामिति तज्जाह प्रायेणेति महाजनो मन्वादिः अयं भावः यथास्मर्तं संजीवनौषधीमजानतो वैद्यो भोगानिर्हेरणाय विकटकनिंबादीनि स्मरंति । तथा स्वयंभुः शाम्भुप्रभृत्य द्वादशव्यतिरेकेणाद्य महाजनो तिगुह्यमिदमज्ञात्वा द्वादशाद्विकं स्मरतीति । किंच मायया देव्या अलं मोहितमतिर्येन जनः मधुमधुरेयेण भवति । एवंपुष्पितायां पुष्पस्थानो येर्पवादे मनो हरायां च यां जडीकृता अभिनिविष्टामतिर्यस्य अलोभ हम्मैव कर्मणि प्रवृद्यायां गुम्भमानो नात्येव प्रवर्ततेति उद्घानेहि प्राकृतस्य लोकस्य महतिसंवादे श्रद्धा अलेषा अद्धात

प्रायेणावेदतदिदं न महाजनोयं देव्या विमोहितमतिर्वितमायया ले । च्यां जडीकृतमतिर्मधुप्रवितायां वैतानिके महति कर्मणि युज्यमानः ॥ ७४ ॥ एवं विस्मयस्यापि योभगवन्मतेनैते सर्वाभिनो विदधतो खलु भावयोः तेमेन देवमहं त्रयाणां मीमांस्यात्मकंतदपि हे गुरु गाथम् । येसाधवः समद्दशो भगवत्प्रजाः तान्नोपसीदत हरे गदया भिपन्नान् नेमं वयं न च वयः प्रभवाम दंडे ॥ ७५ ॥ वादः ॥ ७६ ॥ तेदेवसिद्धपरिगीतपवित्रगाथाः ॥

सात्वस्य ग्राहको नास्तीति नैनौक्ति यद्वा स्वाधीनः सिंहः अस्त्येतावता चस्त्वस्य गालादि निवारणाय तं यथा वध्यते तथा तिलकृत्वा त्यायस्य न तन्निरसनाय परमेसवाले हवे नो मसम्पूर्वं ति यद्वा नाम माहात्म्यं श्रोतुं सर्वभुक्ति प्रसंगादि लेखादिक ग्रन्थविस्तरभयान्नातिप्रपंच्यते ॥ ७५ ॥ भावयोर्भक्तियोगं प्रसीणोपातकं तेनस्यादेव यदिस्यात्तु गुरुगाथस्य वादः कीर्तनं ॥ ७६ ॥ तदेव धर्मतत्त्वं निर्णीय भयानपवास्ति न इति ये भगवत्प्रपन्नाः तेदेवाः सिद्धैश्च परिगीतपवित्रगाथाः वर्णितपवित्रकथाः तत्र तान्नोपसीदत तत्समीपमपि न गच्छत वयं का

श्री
भाग
टी
६

२१

न मेव धर्ममाह एतावानिति २२ नचास्य प्रमाणवक्तव्यमित्यादि माहात्म्यमाह नामोच्चारणेति येनैव केवलेन सकृदुच्चारितेन
न तु नामाभ्यासेन कृत्स्नसर्वपापक्षयः स्यात् श्रद्धाभक्त्या हृत्स्नादेरपि विधानात् तथाहि सापुत्रगृणान् भक्त्या ह्युद्धरत्
मात् विमुच्यत इति अत्र दिनसिद्धमादेशागमार्थं अतिश्रवणकीर्तनध्याने हरेरद्भुतकर्मणः जन्मकर्मगुणानां च
तदर्थेऽखिलचेष्टितं सिद्धयुक्तिरेव पुराणान्तरेतञ्जयतेपुराणान्तरे च पापक्षयश्च भवति स्मरतामहर्निशमि
ति अत्रैव च तस्माल्लोकीर्तनं विमार्जगन्मङ्गलं महत्सामहृतामपि कोरव्य विशेषकौतुकं निष्कृतमित्यादिना सम्यक्कर्म

एतावानेव लोकेऽस्मिन् पुंसां धर्मः परः स्मृतः भक्तियोगो भगवति तन्नामग्रहणादिभिः २२ नामोच्चार
णमाहात्म्यं हरेः पश्यत पुत्रकाः अजामिलोऽपि येनैव मृत्युपाशादमुच्यत २३ एतावतालमघनिर्हरणा
य पुंसां संकीर्तनं भगवतो गुणकर्मनाम्नां विक्रुश्य पुत्रमघवान् यदजामिलोऽपि नारायणेति म्रियमा
ण इयाय मुक्तिं २४ ॥

तेनादेव मन्यते किं च यथासति किंमिति सन्वादयोऽद्वादशाद्वादीनि स्मरेत् तस्मादिदमत्र पुत्रमिवतत्राह स
तावनेति भगवतो गुणानां कर्मणां च नाम्नां च सम्यक्कीर्तनं इति यत् एतत् पुंसामघानिर्हरणाय पापक्षय
सात्माय अलमुपयोगो नास्ति अलं भूषणपर्याप्तिशक्तिवारणवाचक
मिति उपयोगाभावमेवाह अजामिलो महापातकोऽपि नारायणेति विक्रुश्य पुनः सम्यक्कीर्तयित्वा न च पुत्रेति
क्रुश्य नव हरिं अत्र च भगवान् हरिः प्रियमाणोऽस्य चित्तेऽपि सक्तिमवाप्य न त्वयं निर्हरणमात्रं अतो नामाभ्या
सेनापि सर्वपापक्षय इत्येव तत्त्वं आह निष्कृतादि विधायकत्वापवादसत्तया पर्याप्तमेवहरेर्गुणानुवादः खलु ॥

५

तन्नाथामोहितन्वाजज्ञानतीतुतः अविषयत्वात्तस्यैवाहमितिगोभिरिंद्रियैर्ईदाविनेनविवस्तेनपश्यतियद्वावा
नस्युदितयन्सनोनसनुतेइत्यादिश्रुते ज्ञानानांजीवानामात्मानंद्रष्टारंसाक्षिनयोऽपाणिवदर्यथाकर्मसूतनजा
नतितत परमाकृतीनांप्रकाशकं नहिप्रमातापमाणस्यविषयइतिभाव एवंभूत परमेश्वरोऽस्तीतिहवैवीवसवथ
भवत्वेवंभूतोऽन्य परमेश्वर येपुनरस्माभिर्भर्त्स्यापिनरक्षितवत तेकेनानारू तस्येतिद्वाभ्या तस्यैवदृष्ठ्यगुणा

९

यथैवगोभिर्मनसासुभिर्वाहृदागिरावासुभृतोविचक्षते आत्मानमन्तर्हृदिसन्तमात्मनाचक्षुर्यथैवाकृत
य ततः परं १६ तस्मात्मनेजसाहरेरथोपितं परस्यमायाधिपतेर्महात्मनः मायेलारतादृहवैमनोद्द
तासुरेतितद्रूपगुणास्वभावाः १७ भूतानिविश्नो सरञ्जितानिद्रुदद्ग्रीक्षिगानिमहाद्भुतानि रक्षतितद्
ज्ञिमत परेभ्योमनत्समत्यनुसर्वतस्य १८ धर्मंतुसाक्षाद्भगवत्प्रणीतनवैविदुर्ऋषयोनापिदेवा न
सिद्धमुख्याअसुरामनुष्याः कुतस्तुविद्याधरचारणादयः १९ स्वयंभूर्नारदः शंभुः कुमारः कपिलोमनुः
प्रह्लादोजनकोभीष्मोबलिर्वैयासकिर्वयं २० द्वादशैतेविजानीमोधर्मंभागवतंभटाः गुह्यंविशुद्धं
दुर्बोधंयंज्ञात्वामृतमश्नुते २१ ।

प्रभावादय स्वभावः भक्तवात्सल्यादिर्येषांते ७ विसोर्भूतानिभूत्या दृदृशानिद्रष्टुमपशक्यानिलिंगानिरूपा
णियेषांतानितद्ज्ञिमत विसृभक्तरयस्यैम्य शत्रुभ्य सर्वत अग्न्यादिभ्यस्त्ररक्षति १८ ननुविसभक्ताश्चेत्कथम
धर्मवत्पोतकृतवन्त तत्राहधर्ममितिकर्मयोमस्मादयः १९ ननुकेऽपिवेदजानतितस्सत्वेकिंप्रमाणमताह
स्वयंभूरितिकुमार सनत्कुमार वयमित्यात्मानमेववंहुमन्यमानोनिर्दिशति २० हेभटा २१ ।। यम

श्री·
भाग·
टी·
११

संयमयतीति तद्याम्यं मत्तोऽन्यो जगतस्तस्थुषश्च परोऽधीशोऽस्ति यत्र हि तंतुषु यथा नामेव तत्रापि स्तम्भमेव तत्रापि पापि॥
नामेव तत्किंकरः स तु ईश्वरः स तु सर्वस्य कर्ता यत्र च यामिक्ते विश्वमोतं च प्रोतं च ऊर्ध्वं तिर्यक् च तंतुषु पटवत् य
स्यांशेभ्यो विरिंचरुद्रादिभ्योऽस्य स्थित्यादयो भवंति यस्य वशे लोको वर्तते नसि नासिकायां प्रोतं बलीवर्दव

श्रीशुक उवाच इति देवः स आपृष्टः प्रजासंयमनो यमः प्रीतः स्वदूतान्प्रत्याह स्मरन्पादांबुजं हरेः
१ यम उवाच परो मदन्यो जगतस्तस्थुषश्च ओतं प्रोतं पटवद्यत्र विश्वं यदंशतोऽस्य स्थितिजन्मना
शा नस्योतवद्यस्य वशे च लोकः २ यो नामभिर्वाचि जनं निजायां बध्नाति तंत्र्यामिव दामभिर्गाः
यस्मै बलिं त इमे नामकर्मनिबंधबद्धाश्चकिता वहंति ३ अहं महेंद्रो निरृतिः प्रचेताः सोमोऽग्निरी
शः पवनो विरिंचिः आदित्यविश्वे वसवोऽथ साध्या मरुद्गणा रुद्रगणाः ससिद्धाः ४
अन्ये च ये विश्वसृजोऽमरेशा भृग्वादयोऽस्पृष्टरजस्तमस्काः यस्येहितं न
विदुः स्पृष्टमायाः सत्त्वप्रधाना अपि किं ततोऽन्ये ५ ॥ राम

व ॥२॥ एतदेव प्रपंचयति नामभिरिति नामभिः तदादिनामभिर्विधिनिजायां तंत्र्यां दामसयां जनं यो बध्नाति दामभिर्गा बलीवर्दानि
व तद्वदिमे जीवा नामकर्मभिर्निबंधैर्बद्धाः यस्मै बलिं वहंति यदधीनाः कर्म कुर्वंतीत्यर्थः ॥३॥ यस्य च ली
लाद्वैविध्यमाह अहं महेंद्र इत्यादिना स्पृष्टरजस्तमस्काः इति ईहितं अभिप्रायं चेष्टितं वा न विदुः स्पृष्टमायाः मा
यया स्पृष्टा ततस्तेभ्योऽन्ये न विदुरिति किं पुनर्वक्तव्यं ॥५॥

११

सत्वबहव कोबाध तत्राह यदीतिस्त्वई स्वग्रस्तनसस्तने प्राविशतिपञ्जोतेडभेकस्यस्यातानकस्यचिपरस्यदि
वोधेनोभयोरपिप्रतिवधात् येकमसेनकस्यकानस्यानायेक स्वस्वकर्त्तमिकृत्तिड स्वचान्य एकमत्येचतयो।
परस्परकार्यानुमोदनेनोभयोरपिप्रामेकस्यवानेकभेप्रथिनस्यानामित्यर्थः ५ ननुबहूनांकर्मिणामवस्थाया
वहव प्रास्तारोभवन्तयामतिनायदोष स्यात्तत्राह बहूनांकर्मिणामवस्थायांशास्त्वबहूनपास्तनेस्यात

यदिस्युर्बहवोलोके शास्तारोदण्डपाणिनः कस्यस्यात्तानवाकस्यसत्तुष्माशतसवना ५ कितशा
स्त्वबहूनस्माद्बहूनामिहकर्मिणां शास्तत्वमुपचारोहियथामण्डलवर्त्तिनां ६ अतस्त्वेकोभूत
नासेस्वबाणामथोश्वर शास्त्रादण्डयरोनराणांशुभाशुभविवेचन ७ तस्मातेविहृतोदण्डोनलोकेव
र्त्ततेधुना चतुर्भिर्विहृतेसिद्धेराज्ञातेविपुलेभिता ८ नीयमानतवादेशादस्माभिर्यातनागृहात्
क्रमोवयम्यानकिनोहिंत्वापापाशान्त्रसस्यते ९ तास्तेवेदितमिक्काश्चोयदिनोमत्समेदत्वमे नात्ये
राज्यमिदिहितेमाभैविन्यायघृइत ०

शृटेत किंत्वनसयत्सर्वशास्तविरुरखप्राश्त्वतदेकदेशोडपचारमात्रमेवस्यात् यथाचक्रवर्त्तिनएवक्षा
त्वाशास्त्तत्वमण्डलवर्त्तिनामुपचारमात्रनिरङ्कुशत्वाभावात् ९ यस्मादेवशास्त्वबहूनामन्नचोदने अतस्ता
मेकएवशास्ताशुभाशुभविधिनीतिनयथा ७ विप्रलम्भितावविताज्ञिनेत्यर्थ ८ तदेवाह नीयमाना
मिति ९ तत्वमःयदिनेमस्माकंनसोहितेसम्यक्ष्यशययाज्ञानतेसदूवज्ञानतिवापनर्ष स्यात् अत्रकोऽतिहिं
नेषामभावे यतोनाराज्यायायेतिकेवलमभिहितेमाभवकरुइतिवदत्त श्रीभ्रमागता ०

श्री·
भाग·
टी·
७

नचेत्ततोभवति ४५ म्रियमाण' म्रूपुत्राख्येन श्रद्धाविहीनोपि ४८ इतिश्रीभावार्थदीपिकायां षष्ठस्कंधेद्वितीयोध्यायः
तृतीयेतुयमेनापिवेत्सवाक्यर्थवर्णने' सांत्वयित्वास्वदूतान्स्वैवैभवं किंकरीकृता' विस्मृतेनिर्जितानस्मा
स्वार्थयमसुखेनद्रष्टयिते तृतीयाध्यायारंभः' नक्ष्यहूतोयमराजेनयथासर्वमाचचक्षुरितितेः किंतद्वृत्ता
मितिपृच्छतिनिशम्यतिमुखारे निवेदयिते केः एवंविहताम्र अतएवदूताज्ञातायस्यवशवर्तीअयेजनः सोपिता

२ स्कं· १

नवैसनकंयातिनेक्षितोयमकिंकरैः यद्यप्यमंगलोमर्त्त्योविष्णुलोकेमहीयते ४९ म्रियमाणोह
रेर्नामगृणन्पुत्रोपचारितं अजामिलोप्यगाद्धामकिंपुनःश्रद्धयागृणन् ४८ इतिश्रीभागवतेषष्ठ
स्कंधेद्वितीयोध्यायः २ राजोवाच निशम्यदेवःस्वभटोपवर्णितंप्रत्याहकिंतानपिधर्मराजः एवंहता
ज्ञोविहतान्मुरारेर्नैदेशिकैर्यस्यवशेजनोयं १ यमस्यदेवस्यनदंडभंगःकुतश्चनर्षेश्रुतपूर्वं
आसीत् एतन्मुनेवृश्चतिलोकसंशयंनहित्वदन्यइतिमेविनिश्चितं २ श्रीशुकउवाच भगव
त्पुरुषैराजन्याम्याःप्रतिहतोद्यमाः पतिंविज्ञापयामासुर्यमंसंयमनीपतिं ३ यमदूताऊचुः
कतिसंतीहशास्तारोजीवलोकस्यवैप्रभो त्रैविध्यंकुर्वतःकर्मफलाभिव्यक्तिहेतवः ४ यम

स्यतिकिमाह १ अस्माश्चर्यमेतदित्याह यमस्येतिहेऋषेयमस्यदंडभंगःकुतश्चनकस्मादपिश्रुतपू
र्वोनासीत् एतदेतस्मिन्नर्थेयदानश्रुतपूर्वंएतद्यमदूतनिराकरणंजातमासीत् अतःसर्वस्यापिलोकस्यसंशयोव
र्ततेतंचत्वमेवान्योनकश्चित्छेत्तुंशक्त इतिमेनिश्चितंअतःकथयेतिशेषः २ भगवतःपुरुषैःप्रतिहतउद्यमोयेषांतेया
म्याःपुरुषाः ३ कतिसंतीत्यादिपंक्तिः त्रैविध्यंत्रिविधंयथाभवतितथाकर्मकुर्वतः तदर्थेनकर्मफलस्य

प्रमादतस्तं हरिं इंद्रियग्रामो येन ४९ ग्रामो भो देहेंद्रियादिग्रामाणां विषयविशेषो यथा मम समाधिना चित्तैकाग्र
याभगवतो धाम्नि रूपे ५० तस्मिन् भगवद्धाम्नि उपरतानि सकलानि यस्य सः तस्मिन्काले द्वात्रीदितिवापुरः पु
रतः तत्र प्रागुपलब्धा नेव तावुपलभ्य प्रत्यभिज्ञाय ववंदे ५१ उपसंहृत्य मिति हाभ्यां विमाविताः सर्वधर्म

स्थि

स तस्मिन्नेव सदने त्वासीनो योगमास्थितः । प्रमादतस्तं इंद्रियग्रामो युयोजे मन आत्मनि ४९ ततो गुणाभ्य
आत्मानं वियुज्यात्मसमाधिना । युयुजे भगवद्धाम्नि ब्रह्मण्यनुभवात्मनि ५० यर्ह्युपारतधीस्तस्मि
न्नद्राक्षीत्पुरुषान्पुरः । उपलभ्योपलब्धान्प्राग्ववंदे शिरसा द्विजः ५१ हित्वा कलेवरं तीर्थे गंगाया
दर्शनादनु । सद्यः स्वरूपं जगृहे भगवत्पार्श्ववर्तिनाम् ५२ साकं विहायसा विप्रो महापुरुषकिंकरैः
हैमं विमानमारुह्य ययौ यत्र श्रियःपतिः ५३ एवं स विप्लावितसर्वधर्मा दास्याः पतिः पतितो गर्ह्यक
र्मणा । निपात्यमानो निरये हतव्रतः सद्यो विमुक्तो भगवन्नाम गृह्णन् ५४ नातः परं
कर्मनिबंधकृंतनं मुमुक्षतां तीर्थपदानुकीर्तनात् । न यत्पुनः कर्मसु सज्जते मनो
रजस्तमोभ्यां कलिलं ततोऽन्यथा ५५ य एवं परमं गुह्यमितिहासमघा
पहम् । शृणुयाच्छ्रद्धया युक्तो यश्च भक्त्यानुकीर्तयेत् ५६

येन हतं व्रतं स्वदाराः नियमादिर्यस्य ५४ कर्मनिबंधरूपस्य पापमूलस्य कृंतनं छेदकमतः परं नास्ति कस्मात्परं
तीर्थपदस्यानुकीर्तनात् तत्र हेतुः यद्यतोऽनुकीर्तनात्तनतो कीर्तनादन्यथा प्रायश्चित्तांतरैः रजस्त
मोभ्यां कलिलं मलिनं सवलिनमेव तिष्ठति यतस्तन्मनः ५५ ॥ इतिश्रीरामायणमानस ॥ ॥

श्री·
भाग
टी·
५

इत्यनीतस्य विमर्शपूर्वकमोत्क्रममाह किमिदमित्याष्टभिः सालात्मसुदात्मिहस्ताग्रतेवदर्शं १९ येनाघासो
वयन्तेचक्राणतां २० ययाप्तहमस्मिन्जन्मनिदुर्गमः पापीयानुअर्थापिजन्मातरेनूनपुण्यवानिमाह विदु
योतमसदशनदतिनिमित्तसम्मतिमादर्शनार्थपूर्वेणाममलेनमहता पुण्येनभवितव्येयेनदर्शनेन २१ म

किमिदस्वमआहोस्वित्साक्षात्दृष्टमिहाद्भुतं कयानाश्रयतेयेमांचकर्णत्पाककमायायः २१ अथुते
कृतातासिद्धात्मत्वाब्रह्मरुदर्शना यसोवयस्त्रीयमानेवत्साघातीरयोभव २० अथापिमेदुर्भग
स्यविबुधात्मसदर्शने भवितव्यमंगलेनयेनात्मामेप्रसीदति २१ अथयोस्त्रियसातास्यनाशु
चेदर्घमलीपतेः वेकुनामकृदयोजिह्वावक्त्रमिहाईति २२ क्वाहंकितवपापो ब्रह्मघ्नोनिरपत्र
यः क्वचनारायणेत्येतद्भगवन्नाममंगलं २३ सोहंतथायतिष्यामियतचित्तेंद्रियानिलःयथ
थानभूयआत्मानमंधेतमसिमज्जये २४ विमुच्यतमिमंबंधमविद्याकामकर्मजं सर्वभूतस
हृत्शांतोमैत्रःकरुणआत्मवान् २५ मोचयेग्रस्तमात्मानंयोषिन्मय्यात्ममायया विक्रीडितो
ययैवाहंक्रीडामृगइवाधमः २६ ममाहमितिदेहादौहित्वामिथ्यार्थधीर्मतिं धास्येमनोभ
गवतिशुद्धंतत्कीर्तनादिभिः २७ शुकउवाच इतिजातसुनिर्वेदःक्षणसंगेनसाधुषु गंगाद्वा
रमुपेयाय मुक्तसर्वानुबंधनः २८ ॥

यथापूर्वपुण्यंविनाकथंमस्तेवैकुंठनामगृह्णातेवमीक्रियतेमनेनेतिग्रहणं २२ ब्रह्मघ्न विश्वर्लनाश
कः २३ २० अमिथ्याभूतेअर्थेधीर्यस्यतथाभूत सन्देहादौममाहमितिमतिंहित्वाधास्ये २७ ॥

५

तं विप्रममृतं वन्मोचयामास ॥ १९ ॥ प्रमुदिता निराकुला ततः यात्वाथ मरालाय यथावत्कथयामास सुगुणस्तु प्रीतेनोत सर्वावयस्य ॥ २० ॥ विवक्त्व वन्मर्मिकं नत्वा ॥ २१ ॥ वेदविद्वेदत्रयप्रतिपाद्यगुणाश्रयेयमस्तानाथ धर्मसंहि महतानो च भगवते भगवत्प्रणीत शुद्ध निर्गुणो धर्ममाकार्षीति योऽसौ भक्तिमानासीदिति तु त्रस्यानुबंध ॥ २२ ॥

शुक उवाच । जय वंश विनिर्गीतिपथ भैभागवतत्त्व । तथाप्यपाशान्निर्मुच्य विप्रस्मरो समुच्चन ॥ १ ॥ इति प्रमुदिताप्यास्मारतायान्वाय्य सा तिके । यमराजेयथा सर्वमावच्च तं स्तरविदम ॥ २ ॥ द्विजे पाशा च्छिनिर्मुक्तो गतभी प्रमुक्तिगतः सर्वदेशीव सानिलो किंकरान्द्रो नोत्सवः ॥ ३ ॥ तं निवृत्तमभिप्रे त्य महाप्ररुष किंकराः सहसा पद्मपत्तलस्य व वेनर्दथिरेन च ॥ ४ ॥ सुजाविलोपयथा कार्यस्ता नायसस्कुम्भयो । धर्मभागवतेषु द्वेद्विध चयगुणाश्रयं ॥ ५ ॥ भक्तिमान्भगवन्माशुमाहात्म्यश्र वणाहरेः । अनुतापोमहानासीत् स्मरतो शुभमात्मनः ॥ ६ ॥ अहो मे परमं कष्टमभूदविजि तात्मनः । येन विप्लावितं ब्रह्म वृषल्या जायतात्मना ॥ ७ ॥ धिङ्मां विगर्हितं सद्भिर्दुष्कृतं कुलकज्ज लं । हित्वा बालां सतीं योऽहं सुरापामसतीमगाम् ॥ ८ ॥ वृद्धावनाथौ पितरौ नान्यबन्धू तपस्विनौ अ हो मयाधुना त्यक्तावकृतज्ञेन नीचवत् ॥ ९ ॥ सोऽहं व्यक्तं पतिष्यामि नरके भृशदारुणे धर्मघ्ना कामिनो यत्र विदन्ति यमयातना ॥ १० ॥

अजनायं प्रपच्य यतिः महा इति चतुर्भि येनात्मनामयात्र सत्याप्रजनपाज्ञाप्रमानेन ब्रह्मज्ञाय पाज्जाति विप्लावितं कापि ते ॥ ११ ॥ उत्कृतदोषकर्तारकुलस्य कुलकलंक ॥ १२ ॥ नास्तिअन्योवधु प्रजादिर्ययो तपस्विनोसतमो शुभुनातत्सएमेव ॥ १३ ॥

श्री·
भाग·
टी·
६

किंचतैः तपोदानादिभि नाद्यचान्येव हृदयं तेन शपति अधर्मजातं मलिनेन तस्य पापकर्तुर्हृदयं यदा तेषां स्नातानां
हृदयस्य सूक्ष्मरूपं संस्कारा येन शुध्यति तदपीशांघ्रिसेवया कीर्तनादिशुध्यतीत्यर्थः अयंभाव मलस्यापि पापा
भिस्तत्र उच्चारितेन नाम्ना न शपति सकलवर्तिनेन दीपिनेव गाढआभाति तस्य कृष्णाउत्पन्निदीपथागरणाकृतमो
तस्यातेतत्र वासनाक्षयात हृदयशुद्धिः एतदर्थमेव तत्रतेनाशत्रिविधानं पापक्षयस्तु भवति स्मरतात्मसहस्रिशासि
त्यादिषु तदेवाज्ञाप्युक्तं गुणानुवादः खलु सत्वभावनं तदपीशांघ्रिसेवयेतिच अतोस्य हरिनाम्नैव सर्वपाप

तैस्तान्यघानि पूयंते तपोदानजपादिभिः ॥ नाधर्मजं तद्धृदयं तदपीशांघ्रिसेवया ॥१७॥ अज्ञानादथवा ज्ञाना
दुत्तमश्लोकनामयत् ॥ संकीर्तितमघं पुंसो दहेदेधो यथानलः ॥१८॥ यथागदं वीर्यतममुपयुक्तं
यदृच्छया ॥ अजानतोप्यात्मगुणं कुर्यान्मंत्रोप्युदाहृतः ॥१९॥

तथा वासनाक्षयस्तु महापुरुषदर्शनादिभिरिति १८ तथापि पापप्रायश्चित्तमिदमिति ज्ञात्वा नोच्चारितमिति
चेत् न अज्ञाना ज्ञानादिति बालकेनाज्ञानात्प्रक्षिप्तोदिग्भिः रिंधयथा कालंनाशितं इति तत्रुतेः ॥१८॥ नन्विदमपि पापं दातुं
दिष्टमदानेन च कथं पापक्षयं जनयति तत्राह यथेति अगदं औषधं वीर्यवत्तमं प्रतिवर्ककेर्येन समिदं तस्य द
कपाल जारिष्टौ वैद्य प्रयुक्तं भक्षितं तथा धन्वत्वादजानतोपि स्वगुणमारोग्यं कुर्यान्तं मंत्रोपि नामात्मकः तथास्य ।
कर्यकर्णित्वहविरस्वशक्तिः अज्ञादिकमपेक्षतइत्यर्थः ॥ तदुक्तं विस्तधर्मेषु हरिर्हरति पापानि दुष्टचित्तैरपि स्मृ

नत्वथवयुक्ता नाम गृहीत्वन्तभगवन्नामतत्राह॥ साकेत्यं पुत्रादौ सङ्केतितपारिहास्यपरिहासेन कृतं स्तोभ गीतालापप्रसङ्गे संकेत हेलने किंचित्त नेति सावज्ञमपि वैकुण्ठनामोच्चारणं १७ ननु नाथ सकलसुवर्के वैकुण्ठनामग्रहणे किं बहुजन्मकृत पूर्व पाप सन् तत्राह॥ पतितः इति अवशेनापि यो हरिविशहासयात नोना हे तिपुमानिसमेनेनात्र्वहीप्रमादि नियमरनुक्तः अवशात्मसवाह॥ पतित प्रासादादिभ्य स्खलित भग्नो

साकेत्यं पारिहास्यं वा स्तोभं हेलनमेव वा वैकुण्ठनामग्रहणमशेषाघहरं विदुः १८ पतितः स्खलितो भग्नः सन्दष्टस्तप्त आहतः। हरिरित्यवशेनाह पुमान्नार्हति यातनाः १९ गुरूणां च लघूनां च गुरूणि च लघूनि च। प्रायश्चित्तानि पापानां ज्ञात्वोक्तानि महर्षिभिः २० ॥

गुरूणि च लघूनि च

भग्नो भग्नः सन्दष्टः सर्पादिभिस्तप्तो ज्वरादिना आहतो दण्डादिना १९ ननु महत पापस्य महदेव प्रायश्चित्तं युक्तं तत्कथं नामग्रहणमात्रेण पातकानां सद्यः क्षयस्तत्राह॥ गुरूणां महतां पापानां गुरूणि प्रायश्चित्तानि लघूनां च लघूनि इति तारतम्येन ज्ञात्वा मन्वादिभिरुक्तानि अतस्तत्र न्यूनाधिक्यं स्यात् हरिनाम्नस्तु सर्वस्य पापस्य नाशकत्वात् सर्वपातकैरितिवचनात् न वत्तरविंशे यानेमृद्धाणतक

त्वस्मरणा॰ २ नामस्तप्रायश्चित्त स्मरणास्य यमनिभार

५

श्री
भाग
दी
२

नतु कामकृतानां बहूनां महापातकानां [illegible] सर्वर्तिनां [illegible] शास्त्रादिकोदितैर्भिरपि निरसनीयानां कथमिदं सकलमेव शाद्यु
[illegible] तत्राह स्तेन इति द्वाभ्यां ॥ ५ ॥ सनिष्कृतमायश्चित्तमिदमेव तत्र हेतु यतो नामव्याहरणं [illegible] यतो नामो
[illegible] पुरुषविषया मदीयोऽयं सर्वतो रक्षणीय इति विष्णोर्मतिर्भवति ॥ ६ ॥ अत्र [illegible]
[illegible] कृते [illegible]
[illegible] इति दर्शितं किंच [illegible] भवति [illegible]

स्तेन सुरापो मित्रध्रुग् ब्रह्महा गुरुतल्पगः । स्त्रीराजपितृगोहन्ता ये च पातकिनोऽपरे ॥ ९ ॥ सर्वेषामप्यघवतामि
दमेव सुनिष्कृतं । नामव्याहरणं विष्णोर्यतस्तद्विषया मतिः ॥ १० ॥ न निष्कृतैरुदितैर्ब्रह्मवादिभि स्तथा विशुध्य
त्यघवान्व्रतादिभिः । यथा हरेर्नामपदैरुदाहृतैस्तदुत्तमश्लोकगुणोपलंभकं ॥ ११ ॥ नैकान्तिकं तद्धि कृतेऽपि
निष्कृते मनः पुनर्धावति चेदसत्पथे । तत्कर्मनिर्हारमभीप्सतां हरेर्गुणानुवादः खलु सत्वभावनः ॥ १२ ॥ अथै
नं मापनयत कृताशेषाघनिष्कृतं । यदसौ भगवन्नाम म्रियमाणः समग्रहीत् ॥ १३ ॥

[illegible] नैकान्तिकं नाम [illegible] यस्मिन्कृतेऽपि [illegible]
[illegible] हरेर्गुणानुवाद एव [illegible]
[illegible] अथैनं मापनयत [illegible]
[illegible] म्रियमाण [illegible]
[illegible] विधिं विना [illegible]
[illegible] ॥ १३ ॥ राम ॥

६?

मम्मस्यपापविनोदकेकिंसर्वमाकोशक्रियतेतत्राह 'अथहीतिय यस्मातविवशोपिहरेर्नाम्नजहारउच्चारितवान् नके वलंशायस्त्रिप्रसात्तहरेर्नामग्रापितस्यस्यनेमात्साधनमपि सकृदुच्चारितेषनहविरित्युक्तंरइर्यं॥ इह परिकरसेव नसोत्तायगमनप्रतीतिसरतेरूण॥ ननुकर्मसाकुण्पकरहरेर्नामेविग्रहः॥ अस्यस्यप्रायनमोकात्नयोवशक्रियादिश्रुत नसहार्णता यातिसपरिवेदतमगत विपादिवचनातस्यातेअगात्वयनिवर्तकहरेर्नामकरस्यापात्राहू एतेनैवेतिश्रा चान प्रजवृन प्रजवतश्रावकनुएवतप्राउविक्षेदःश्रा ईषतः आभासमावेचतुरस्तवयत्राममग्रादः॥ एतेनैवेतिकेन नयतरस्तवंमिमनेनापिकाक्षेदपिनेकयत्तनाबनारायणाप्रयग्रावाक्रउस्येव विक्रोशानुपातपुत्राहानेनप्रयेभाव'

अथसिकृतनिर्वेशोजनमकोयस्त्रासामपि॥ यद्योजहारविवशोनामस्वस्ययनहरे॥७ एतेनैवसोनो सकृदस्यादशवि हम्य यदानारायणायेतिजगादचतुरसरः ८ ॥

कर्मसागतेपिहरिनाम खादिरमादिवत्संयोगपृथक्त्वेनसर्वप्रायश्चित्तार्थत्वयुक्तमेवतत्याहि अवशेनापियन्ना म्निकीर्तितेसर्वपातकैः पुमान्विमुच्यतेसद्यः सिंहत्रस्तैर्मृगैरिवेत्यादिभिः पुराणोक्तावत्सहस्रशोनाम. स्नातश्च मवगम्यतेनचेतेर्थवादाइतिशंकनीयं विधिश्रुत्यसिद्धत्वस्मृत्यैरिवत्यादिभिः पुराणोक्तावत्सहस्रशोनाम' सा श्रमवरास्यतेनचेत्स्थाभावात् चविधम्नश्रवणादस्येशोमृतकलनीया यथागूंयोप्राक पालेभवतीमादिवदशा मार्थत्वेनविधिकल्पनोपपत्तेः सत्रेषुसमर्तासमर्तासमर्थस्यतेभूविनामदेविप्राजातवेदसः। अस्मृशानतोनामवि हिविकृतेनमादिष्वनामूलयादानादिसर्वधर्माधिकारमवाम्पेउपपादितचेमं जार्थवादानामपि स्वार्थेप्रामाण्यदेवना।

श्री
भाग
टी
६

यवत्तम्प्रमेयेन ५८ लभितायविता ६१ ६८ अशुद्धया गुर्यसमस्तेवाम्दीयमज्ञादिकमज्ञीतिमलात ६७ अकृतनिर्वेशः अकृतप्रायश्चित्तं अस्मिन्नपि यद्दिनार्थनिर्णयार्थमुत्कर्षयन्तीति ६८ इति श्रीभावार्थदीपिकायां षष्ठस्कन्धे प्रथमोऽध्यायः द्वितीये वेत्ति दैयाम्यानामाहात्म्यमतुलं प्रावदन्दानिकजोदिसोर्लोकनीतद्गतीपवे नयकोविदा न्यायनिपुणा

तामेव तोषयामास पित्र्येणार्थेन यावता । ग्राम्यैर्मनोरमैः कामैः प्रसीदेत यथा तथा ६४ विप्रां स्वभार्यामप्रौढां कुले महति लम्भिताम् । विससर्जाचिरात्पापः स्वैरिण्यापाङ्गविद्धधीः ६५ यतस्ततश्चोपनिन्ये न्यायतोऽन्यायतो धनम् । बभारास्याः कुटुम्बिन्याः कुटुम्बं मन्दधीरयम् ६६ यदसौ शास्त्रमुल्लङ्घ्य स्वैरचार्यतिगर्हितः । अवर्तत चिरं कालमघायुरशुचिर्मलात् ६७ तत एनं दण्डपाणेः सकाशं कृतकिल्बिषम् । नेष्यामोऽकृतनिर्वेशं यत्र दण्डेन शुद्ध्यति ६८ इति श्रीभागवते षष्ठस्कन्धे प्रथमोऽध्यायः १ बादरायणिरुवाच एवं ते भगवद्दूता यमदूताभिभाषितम् । उपधार्याथ तान्राजन्प्रत्याहुर्नयकोविदाः १ विष्णुदूता ऊचुः अहो कष्टं धर्मदृशामधर्मः स्पृशते सभाम् । यत्रादण्ड्येष्वपापेषु दण्डो यैर्ध्रियते वृथा २ प्रजानां पितरो ये च शास्तारः साधवः समाः । यदि स्यात्तेषु वैषम्यं कं यान्ति शरणं प्रजाः ३ यद्यदाचरति श्रेयानितरस्तत्तदीहते । स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ४ यस्याङ्के शिर आधाय लोकः स्वपिति निर्वृतः । स्वयं धर्ममधर्मं वा न हि वेद यथा पशुः ५ स कथं न्यर्पितात्मानं कृतमैत्रमचेतनम् । विस्रम्भणीयो भूतानां सघृणो द्रोग्धुमर्हति ६

धर्मदृशां सभामधर्मः स्पृशति दण्डाय यत्र सभायां ये धर्मदृशः तेषां तां सभां २ पितरः पितृवत्पालकाः शास्तारः शिक्षकाः वैषम्यं दण्डे ३ श्रेष्ठतरवर्तितमधर्मं मन्येऽधिकविषं तीतिमहत्त्व समदृष्टिनां यथा हि शिष्य अप्रयुक्तः विश्वस्तचरितः पीलाद्र यस्य निद्रालपानिर्हितो निश्चितः ५ विश्वासे न निरन्तरं अर्पित आत्मा येन तं विस्र

१
२

समारचक्रमुपसंहरतो ... किंप्रकारसाद्‌ पयस्तिर्ईशसंगात्परमेश्वरभजनात्‌ ५५ तदेवतासान्यतोधर्मादिनिर्मि
यस्तस्य भस्तत्स्या जातिलस्याधर्मप्रवेशयतोऽध्यानसाद्‌ अयहीतियावदध्यायसमाप्तेः तत्राद्यं भोतत्त्वत्रिमांक
त्रवाद्योध्यायातिकप्रदर्शनार्थं यातिसम्भावः इतेष्टीतावार 'गुणा' समादय तेषामालयं ५८ निरहंकृतो

एवं प्रकृतिसरोजपुरस्य सविपर्यय आसीत्सपवनपिरादीशसगाद्विलीयते ५५ अथ द्विजुनसपथ
शीलहतगुणालय धूतहेतोस्तइदीत सत्यवान्सविनिधुवि ५६ पुर्वप्रतिथिहद्दानां पुरुषर्षि
रहकृत सर्वभूतसहृत्साधुर्मितवाग्जनस्य एक ५७ एकदासिवनयानपितसंदेशाकृतद्विज
आत्मायनतयाहन कलपुष्पसमित्कुशानि ५८ ददर्शकामिनेकचित्त पुटेसहसुविरूपया पीत्वाच
मधुमैरेयं मदाघूर्णितनेत्रया ५९ समथाविलसन्त्रीव्याव्युपेतनिरपत्रपं क्रीडन्तमनुगायन्तं हस
न्तमनयान्तिके ६० दृष्ट्वा ताकामलिप्तेन बाहुनापरिरभितो जगाम हृच्छ्यवशं सहसैव विमो
हित ६१ स्तम्भयन्नात्मनात्मानं यावत्सत्वं यथाश्रुत न शशाककसमाधातु मनो मदनवेपितं ६२ त
न्निमित्तस्मरव्याजग्रहग्रस्तोविचेतन तामेवमनसाध्यायन्स्वधर्माद्विरराम ह ६३ ॥ ।

निरहंकार ५ माहम चनामरावन ५६ भुजिष्या या भोगा स्त्रिया दास्या मैरेयम ध्रुये पीत्वा मदेन
घूर्णिते नेत्रे यस्याः ५९ विशेषेणाश्रयती नीवी यस्या तयासहव्ययेनस्वाचारात्भ्रष्ट ६० कामोदीपके
नतद्गताधिहरिद्रादिना लिप्तेन ६१ समर्थोयं श्रुतज्ञानतद्बलेनस्तभयत्वपितदेन केपितमन समाधाने
नशशाक ६२ तद्दर्शननिमित्तस्य स्मरस्य व्याजमाग्रहस्य तेनग्रस्त विचेतनोध्यत्तस्त

श्री
भाग
टी
५

जीवस्त्वीश्वरोऽयस्याप्यितवर्तमानदेहरूपतापितं तत्पूर्वमप्येवं चेत्याह 'यथेति' प्रागस्य विद्योपाधिर्जीवस्तत्वात्स एव श्वा चीनकर्माभिव्यक्त वर्तमानमेवदेहाद्युपास्ते प्राग्सिति मन्यते पूर्वमपरवान्वेद प्रत्यंतेत 'महाजन्मनास्मृति संस्थित रहात' नमसानिद्रयाग्राह्मघणास्तमेभिव्यक्तमेवदेहाद्युपास्ते नतमाग्राह्य हादि पूर्वस्मात्स्विगनवातदुदिमर्थः' अ एवंभूतस्यजीवस्यसंसारेश्वरपश्यतिचभि' श्लोके पंचभि कर्मेन्द्रिये स्वार्था उपादानादीन्पंचप्राणादीनवेदपंचभि र्ज्ञानेन्द्रिये षोडशेन मनसासहेत मदशाः षोडशोपाध्यन्तरी तो विस्तयत्नेकएवसर्वेन्द्रियविषयप्रतिसंधानातजीव

यथास्वमसाशुक्रडपास्तपकमेवहि नवेदपूर्वमपरनष्टजन्मस्मृतिस्तथा ४९ पंचभि कुरुतेस्वा र्थानेपंचवेदायपंचभि एकस्तुषोडशेनजीवस्त्रयेसमदशाश्रुते ५० तदेतत्षोडशकलं लिंगंशक्तित्रि यमहत् धत्तेऽनुसंसृतिंपुंसि हर्षशोकभयार्तिदां ५१ देहज्ञोऽजितषड्वर्गोनिच्छन्कर्माणिकार्यते कोशकारइवात्मानंकर्मणाछाद्यन्मुह्यति ५२ नहिकश्चित्क्षणमपिजातुतिष्ठत्यकर्मकृत् कार्यतेह्यव शःकर्मगुणैः स्वाभाविकैर्बलात् ५३ लब्ध्वानिमित्तमव्यक्तं व्यक्ताव्यक्तंभवत्युत यथायोनियथाबीजं स्वभावेनबलीयसा ५४ ॥

कर्मेन्द्रियज्ञानेन्द्रियसमो विषयान्मोति ५० नदेतत्लिंगाधारो रथात्रिस्मयगुणत्रयकार्यमहदनादि पुंसिजीवेश नुसंसृतिं धत्ते ५१ नेच्छन्प्रतिकूलंपिश्चनैवकर्माणिकार्यते कोशकार कीटविशेष 'मुह्यति निर्गमोपायन जानाति ५२ कार्यतइत्यत्राभिप्रायमाह नहीति गुणैर्गुणकार्यैर्रागादिभि स्वाभाविकै पूर्वकर्मसंस्कारोद्भवै कर्मवशान्चतस्य तद्रूपो देहो भवतीत्याह लब्ध्वेति अव्यक्तं अदृष्टं निमित्तं लब्ध्वाव्यक्ताव्यक्तं तद्रूपं स्थूलसूक्ष्मं च वशरीरं भवति यथायोनिमातृसदृशं यथाबीजं पितृसदृशं च स्वभावो वासनाकूलत्वाभितयोरेकतरं विशेषत्वयामात्।

५
शुक
मृगोऽकर्मविनिपात्यस्य
५५
४

स्यानमाह। एतैर्मित्रभूतैर्विज्ञातः दंष्ट्राणाह। सर्वे इति ॥ ५२ ॥ विपरीतानि अभद्राणि च विकर्मिणां संभवंति। यतस्ते
धर्मविरोधिनो क्लिष्टकर्मकर्तृत्वात् नर्हितस्याभद्रमस्तु। नवैनदस्तीत्याह 'नहि देहवान् अकर्मकृदस्तीति च
न 'सर्वधर्मिणां पापस्य वर्जनभावित्वात् ते सर्वे दंडसहतीत्यर्थः ॥ ५४ ॥ कथं स्वितप्रियते दंडमस्मात् रेयेनेति
धर्मवित्तिस्थान' अथ धर्मानुसारात् दंडो धर्मो ज्ञसाक्षात् सर्ववदत्यर्थो ॥ ५५ ॥ न केवलस्यादंडयएव तापका ' किं
त्वधार्मिकरपीमाह। यथेति हे देवप्रवर ' हरमन्मनि पातनीरम्भ्येनवास्खिद्र त्विमिश्रनेनवाधार्मिकत्वादि

भूतेरधर्मीभिज्ञातस्यानेदंडस्यसुज्यते सर्वैकर्मतिनोयेनदंडमर्हतिकारिणा ' ॥ ५७ ॥ संभवंतिद्विधा
निविपरीतानिधानस्याः कार्याणांपापसंगोक्तिदेहवान्नस्यकर्मकृत ॥ ५८ ॥ येन पापानुपथाधर्मा
धर्मविद्ध्रुसमीहित ' सएवतत्फलंभुंक्तेनयाता नहसत्रवे ॥ ५९ ॥ यथेह देवप्रवरा ' नैविध्यमुपलभ्यते
भूतग्रगुणवैचित्र्यात् तथाराजानुमीयते ॥ ६० ॥ वर्तमानोऽन्ययोः कालोगुणाभिज्ञापकोयथा एवंज
न्मान्ययोरेतत् धर्माधर्मनिदर्शनं ॥ ६१ ॥ मनसैवपुरेदेव 'पूर्वरूपंविपश्यति अनुमीमांसतेऽपूर्वं मनसा
भगवानजः ॥ ६२ ॥

नावात्रैविध्यंभूतेषुयथोपलभ्यतेतथान्यजन्मानरेनुमीयते नैविध्यमन्ययोपपन्नाकल्पते ॥ ६० ॥ वर्तमानज
न्मधर्मज्ञानेभवतीतिसदृष्टान्तमाह 'वर्तमानोवसंतादिकालः अन्ययोर्भूतभाविनोः वसंतयोर्गुणान् 'पुष्पफ
लादय ' तेषामभिज्ञापकोयथा एवमेतज्जन्म अन्ययोर्भूतभाविजन्मनोर्धर्माधर्मनिदर्शयतीतितथा ॥ ६१ ॥
अथैवधर्माधर्मज्ञानप्रकारोयेषांधर्मराजस्तुमनसैवसर्वंपश्यतीत्याह। पुरेसंयमिन्यांस्थितएवदेवोयमः दे
हेस्थितोनर्यामीवाजीवस्य सर्वंरूपंधर्माधर्मौदिप्रकंविशेषाणांपश्यति अनुस्मृनंतरमपूर्वरूपमीमांसतेधा

कथंस्वित्केन च प्रकारेणास्यानेन विषयः का विना कर्मिणा 'नरा मिति नराः' एवं नरपद्धयः तेषां यिकृति विदेवे मार्ग्य' ॥३९॥ वेदेन प्रणिहितो विहितो धर्मः वेदप्रमाणक इत्यर्थः अनेन वेदप्रमाणको यो धर्म' वेदप्रमाणक इति स्वतंत्रप्रमाणं चोक्तं यथाहुर्जैमिनिः चोदनालक्षणोऽर्थो धर्म इति व्याख्यातं च भट्टैः' हयमेकेन स्वतोऽप्रामाण्यं मिथ्याविद्यन्त इति अप्रामाण्यमाधर्मस्य स्वतन्त्र्यमलत्वेषु वेदेऽस्यानकथनायाह तद्विपर्यय' यो वेदनिषिद्धः सोऽधर्मः निषिद्धस्तस्मिन्नामातामित्यर्थ" वेदस्य प्रामाण्ये हेतुः वेदो नारायण इत्युक्तः सर्वं साक्षात् दिव्यपचारः स्वयंभूरिति च विः यासमानात्

कथंस्वित्ध्रियते दंडः किं वास्य स्थानमीप्सितं 'दंड्या' किं कारिणः सर्वे आहोस्वित्कतिचिन्नृणां ॥३९॥ यम दूता ऊचुः' वेदप्रणिहितो धर्मो ह्यधर्मस्तद्विपर्ययः॥ वेदो नारायणः साक्षात्स्वयंभूरिति शुश्रुम ॥४०॥ येन स्वधाम्न्यमी भावा रजःसत्त्वतमोमयाः' गुणनामक्रियारूपैर्विभाव्यन्ते यथातथं ॥४१॥ सूर्योऽग्निः खं मरुद्गावः सोमः संध्याहनी दिशः ॥ कं कुः कालो धर्म इति ह्येते दैह्यस्य साक्षिणः ॥४२॥ रामज्यो ॥

स्वयमेव भवतीति ॥ तथा च श्रुतिः अस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेतद्यदृग्वेद इति ॥४०॥ कोऽसौ नारायणः तत्राह' येन स्वधाम्नि स्वरूपे स्थितेनामी भावा' प्राणिनः गुणाः शान्तत्वादयः' नामानि ब्राह्मणादीनि क्रियाः अध्ययनाद्याः रूपाणि वर्णाश्रमादयः' तैर्विभाव्यन्ते विविच्यन्ते यथा तथं यथावत् स नारायणः ॥४१॥ तथापि धर्मे निर्णीते अधर्मकृतः कथं ज्ञायते तत्राह' सूर्य इति अहनी अहश्च रात्रिश्च कं उदकं कुः पृथ्वी देहस्य जीवस्य यथाहुः' आदित्यचन्द्राव निलोऽनलश्च द्यौर्भूमिरापो हृदयं यमश्च अहश्च रात्रिश्च उभे च संध्ये धर्मश्च जानाति नरस्य वृत्तमिति ॥४२॥

वक्रानिएतडानिभुत्वानिपेधांऽथीनिरोमानितियेपातान । ऽम स्राविते नस्त्वनमंनीतेन ॥ २९ हरिकीर्तननिशम्या यतन
यतस्तदेवनैम । २० पुरस्मराभूत्मा ॥ अस्तूयननिषेधय २२ वयंप्रमाजानीमइतिनकोप कार्यं यतो
लौकिकाद्भुतरूपाद्यमिमाङ्ग सर्वइतिसार्थद्राभ्यालसीम पुष्करमाला सतियेषां २४ नूतनवयोयेषानि।

सपाशाङ्कुस्तासीनङ्गपुरुषानभूशदारुणान् । वक्रतडा रूथरोमुअम्मानेतमावातान ॥ २५ ॥ हरेःकीर्त
नका सकेपुत्रनारायणत्र्यं ॥ स्नावितेन स्वरेणाऽग्राज्ञहाना कुलेडिसु ॥ २६ ॥ निशम्यप्रियमालस्य बुवतो
हरिकीर्तने भर्तनीममहाराजपार्षदाः सहसागतान् २७ किमर्षितातइदयाश्रसीपतिम ज्ञासिन् य
मप्रेष्यं विसृङ्गतावारयामास्माऽजस्ता २८ कुतुर्निषेधिता स्तास्त्वं वस्तनपुर मराः केपूर्यप्रतिषिद्धा।
रेथर्मराजस्यशासन २३ कस्य [illegible] वाऽकुतआयाता कस्मादस्यनिषेधथ किंदेवाऽउपदेवावा यूयंकिं
सिद्धसत्तमा ३२ सर्वेपद्मपलाशाक्षा पीतकौ [illegible] शेयवाससः किरीटेन कुण्डलिनोलसत्पु
ष्करमालिनः ३४ [illegible] धनुर्निषंगासिगदाशंखचक्राम्बुजश्रियः दिशोवितिमिरालो
का कुर्वतः स्वेनरोचिषा ३५ सर्वेचतुर्नवयस सर्वेचारुचतुर्भुजा किमर्थंधर्मपालस्यकिंकरा
नोनिषेधथ ३६ श्रीशुकः इत्युक्तोयमदूतैस्तैर्वासुदेवोक्तकारिणः तान्प्रत्यूचुः प्रहस्येदमेघनिर्ह्रा
दयागिरा ३७ विस्तृताऽऽचुः यूयंवैधर्मराजस्ययदिनिर्देशकारिणः ब्रूतधर्मस्यनस्तत्त्वंयच्चधर्मस्य

यगरसुधि यत्रनिषुगा दिग्गी शोभायेषाते विगततिमिरआलोकस्वान्सप्रकाशायास्तथाभूताडिशःक्र
र्वत ३५ भवतामेनदउचितमित्याह किमर्थमिति ३८ अहोदशाद्दशादित्त्वानम्रूयाएतेबोराएवासद्दिया
धर्मराजस्यकिंकराइमन्तरेनवदेनीतिविस्मयेनप्रहस्ततान्प्रत्यूचु मेघस्यवनिर्ह्रादोध्वनिर्यस्याःतया ३९ तस्वरु
पलक्षणमाहो ३८ ॥ सम

श्री
भाग
टी
३

भक्तिः स्वतः पापं पुनात्येवेत्याह तस्य गुणेषु रागो भावमात्रमस्ति न तु तान् यस्तत्मन: जात्वेनैव चीर्णानि ष्कृते प्रायश्चित्तैः येः १९ उक्तमर्थमितिहासेनोपपादयति अत्र चेति ॥ अमतः २० कान्यकुब्जे देशे दास्याः पतिर्नाम्ना अजामिल: २१ बंदीग्रहेण मृतेषु स्नातेन केतवैर्वचनादिभिस्तज्जीविकाहृतानि विभ

ग४ स५ ख्रि४

सकृन्मनः कृष्णपदारविंदयोर्निवेशितं तद्गुणरागि यैरिह न ते यमं पाशभृतश्च तद्भटान्स्वप्ने पि पश्यंति हि चीर्णनिष्कृताः १९ अत्र चोदाहरंतीममितिहासं पुरातनं दूतानां विष्णोर्यमयोः सं वादस्तं निबोध मे २० कान्यकुब्जे द्विजः कश्चिद्दासीपतिरजामिलः नाम्ना नष्टसदाचारो दास्याः संस र्गदूषितः २१ बंद्यक्षकैतवैश्चौर्यैर्गर्हितां वृत्तिमास्थितः बिभ्रत्कुटुंबमशुचिर्यातयामा स देहिनः २२ एवं निवसतस्तस्य लालयानस्य तत्सुतान् कालोत्यगान्महान्राजन्नष्टाशीत्यायु षः समाः २३ तस्य प्रवयसः पुत्रा दश तेषां तु यो वमः बालो नारायणो नाम्ना पित्रोश्च दयितो भृ शं २४ स बद्धहृदयस्तस्मिन्नर्भके कलभाषिणि निरीक्षमाणस्तल्लीलां मुमुदे जरठो भृशं २५ भुंजानः प्रपिबन्खादन्बालकं स्नेहयंत्रितः भोजयन्पाययन्मूढो न वेदागतमंतकं २६ स ए वं वर्तमानो ज्ञो मृत्युकाल उपस्थिते मतिं चकार तनये बाले नारायणाह्वये २७ ॥ ॥

त पुत्रमन्वीतयामास पीडयामास २२ आयुषः सर्वथी महान्कालो उपगात् सक्रियानित्यपेतायामष्ट अष्टाशीत्यासंख्यया युक्ताः समाः संवत्सराः २३ प्रवयसः वृद्धस्य २४ बद्धहृदयः येन जरठो वृद्धः २५ एन त्वेतदुपलालनादिष्वी नारायणनामोपचारमाहात्म्येन तदंक्रिरेवाभूदिति सिद्धान्तोपयोगमितेनापि दृष्टव्यम् २९

त्यदेहविशद्यतिहाभ्यातपसायेकाचेताःमनसचेन्द्रियाणां चैकाग्र्यमनपरं तिस्मृते ब्रह्मचर्येणशमेन नजक
मवर्णाकीर्तनकेलि प्रेक्षणगुह्यभाषणं संकल्पोऽध्यवसायश्च क्रियानिर्वृत्तिरेव च एतन्मैथुनमष्टांगंप्रवदंति मनी
षिणः विपरीतंब्रह्मचर्यमेतदेवाष्टलक्षणमिति शमोमनसोनियमनंदमोबाह्येन्द्रियाणां त्यागोदानंयमोऽहिं
सादिनियमाश्चपादि १२ अस्मात्किं करवात् शस्त्रसेनाभ्यात्यायश्चितमथ केचिदिमनेनेन भूताभिप्रधाना वि
वलाहतिदर्शीयतिकेवलयातपश्चादिनिर्वपेत्तयावासुदेवपरायणाइतिनाधिकाविविधोवमामेनत. किन्त्वयेषा

नतपसाब्रह्मचर्येणशमेनचदमेनच त्यागेनसत्येनशौचाभ्यांयमेननियमेनच १३ देहवाक्बुद्धिजंधीरा
धर्मज्ञाः श्रद्धयान्विताः [illegible] १४ केचित्केवलयाभक्त्यावासुदेवपरा
यणाः अघंधुन्वंतिकार्त्स्न्येननीहारमिवभास्करः १ नतथाह्यघवान्राजन्पूयेततपआदिभिः य
थाकृष्णार्पितप्राणस्तत्पुरुषनिषेवया १६ सध्रीचीनोह्ययंलोकेपंथाःक्षेमोऽकुतोभयः सुशीलाः
साधवोयत्रनारायणपरायणाः १ प्रायश्चित्तानिचीर्णानिनारायणपराङ्मुखं ननिष्पुनंतिराजेन्द्रसुरा
कुंभमिवापगाः १८

[illegible] १ एतच्छ्लोकमाचार्यविशेषेमित्याह नतथाह्यघवान
[illegible] १९ तत्रहेतुः सध्रीचीन-समीचीन [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] १८ ।

श्री
भाग
टी
२

प्रचोदादयतिमाचादयतिद्वाभ्या इहामुत्रदंडदिसुतनरकपातादिनाभ्यामाम्लान पापमहितज्ञानप्रतिसृय ।
प्रायश्चित्तमानतरंकरोतियथाश्चनःकारणानहादृशांपापादिकंथप्रायश्चित्तेनेनमूलस्यदोषस्यनविहति. निह
तोवापुनस्तुपापप्ररोहायोगादितिभाव ९ किंचकश्चित्कदाचिदभर्दानन्यापातनिवर्तते कश्चित्देवपुन
रावर्तते यथाकुंजर स्नातोपिरजोभिरात्मानंमलिनीकरोतितथापापस्यपुनर्वृनिवारत्वेननरकपातस्यावश्य
भाविन्वात प्रायश्चित्तव्यर्थमिति ९० परिहरतिकर्मणाकृच्छ्रादिप्रायश्चित्तेनकर्मणा पापसन्निर्हारोनाश भ्रा.

राजोवाच दृष्टश्रुताभ्यायत्पापजानन्नप्यात्मनोहितं करोतिभूयोविव
श प्रायश्चित्तमथोकथ ९ क्वचिन्निवर्ततेभद्रात्क्वचिच्चरतितत्पुन-
प्रायश्चित्तमथोपार्थमन्येकुंजरशोचवत् १० बादरायणिरुवाच क
र्मणाकर्मनिर्हारोनह्यात्यंतिकइष्यते अविद्वदधिकारित्वात्प्रायश्चि
त्तंविमर्शने ११ नाश्नुतः पथ्यमेवान्नंव्याधयोभिभवंतिहि एवंनिय
मकृद्राजनशनैःक्षेमायकल्पते २१ ॥ औकोयमायनम ।

श्री

त्यतिरु.समूलेनहीयत अविद्वान्अधिकारीयस्मिन्तस्यभाव नत्वतस्मात्अज्ञतोविद्यायानाशाभावात्
नेत्यपितस्मिन्पापेतत्संस्कारेणपुनःपापतस्यपत्तेः पुत मर्तोह्यभवत्येवकिंतर्हिंप्रायश्चित्तंतदाह प्रा
यश्चित्तंनुविमर्शनंज्ञानं ११ तत्रनियममप्रमत्त शनैर्लभतेनान्यथेतिसदृष्टांतमाह नेति पथ्यमेवाश्नतः
पुरुषानयथाव्याधयोनबाधंतेतथा नियमादिकृतांतमायतनज्ञानायसमर्थोभवतिति ॥ १२ ॥

२

अनुवर्णिता निरन्तराध्यायसमाप्ता॰ चतुर्दशस्तोऽस्वत 'यस्मिन् २ द्वीपादीनामानोलक्षणतोमानतश्चैव मण्डल
समस्थानज्योतिषांविवरणांचदेशेस्थानेविशुधेयाऽसज्जनेयाव्याख्यातमितियर्थ॰ ४ नानाउग्रयातना येपुनान्नर
कास्यप्राप्येनोपायेनमज्यातनगच्छेत् तन्मेप्रभुनोव्याख्यातमर्हसि ५ नजीतानवनालापुरुषप्रायश्चित्तेविनान
रकोद्धेर्निवारतइत्याह, नचेदितिह्यभ्योमनउक्रियाणिभिर्मनोवाक्कायैः कृतमस्यांहसः नेरवरहेवापचितिं प्राय
श्चित्तंनकुर्यात्तेनतर्हिध्रुवम् प्रेत्यमरत्वानरकान्भुवमुपैति ममयायेभवतः कीर्तिता तिस्मादारुणाध्यातना

अथधर्मलक्षणानामनरकाणामनुवर्णिता॰ मन्वन्तरश्चव्याख्यातमाद्यः स्वायंभुवोयत॰ २ प्रियव्रतोत्ता
नपदोर्वंशः तच्चरितानिच द्वीपवर्षसमुद्रादिनदीयानवनस्पतीन् ४ यच्चमण्डलसंस्थानभागलक्ष
णमानतः ज्योतिषांविवराणांचयथेश्वरमसृजद्विभुः॰ ५ अधुनेहमहाभागयथैवनरकान्नरः नानोग्रा
यातनान्नेयात्तन्मेव्याख्यातुमर्हसि ६ श्रीशुक॰ नचेदिहेवापचितिंयथांहसःकृतस्यकुर्यान्मनउ
क्तिपाणिभिः॰ ध्रुवंसवैप्रेत्यनरकानुपैतियेकीर्तिताभेभवतस्तिग्मयातना ७ तस्मात्पुरैवाश्विहपा
पनिष्कृतौयतेतमृत्योरविपद्यतात्मना दोषस्यदृष्ट्वागुरुलाघवंयथाभिषक्चिकित्सेतरुजांनिदानवि
त् ८

येनुमान ७ तस्मादेवंतस्मात्पापस्यप्रायश्चित्तेयतेतकदास्तमो॰ पुरैवतत्रापिश्रविपद्यत अश्रियमाणेमात्मना
देहेनयदाश्रविपतविपत्तिरहिताथावत्तयतेतावानासयतेममसता तत्रापिगुरुलाघवं अतीव्रचिरकालत्वादि
गुणाश्रतमर्हतीतिहेतुगुणपापमि तत्रचपापस्यमहत्वमल्पत्वंचालेद्य तदनुरूपंप्रायश्चित्तंयतेत रु
जोरोगानांनिदानविद्यथावैद्यः तदनुरूपंचिकित्सेत
नहेत ८ राम

ॐ श्रीगणेशाय नमः पूर्वध्यायेऽन्तःस्थितैकनाम सिद्धोविज्ञानत यत्नादत एवायमेव महालक्षणस्कूजनस १ वि सर्वाणभवान जीवानवमर्यादासम स्थितान विलम्ब पात्म विलेख्येपि भिवपच मे स्थित २ शृणुयायेकोन विंशमाथ श्रीभागापुच्यते प्रतिलङ्घितमर्यादमङ्गरत्तमालक्षण ३ मुक्तामिलोभ्म प्रभुइहायात्मेत्थमेदित विषहृया स्वेकोघगासुच्यते प्रतिलङ्घितमर्यादभङ्गरत्तमालक्षण ३ ब्राह्मा मिलस्य भक्तवविस्मकृतेनिरूपिते सकेत सराव मवुत्तस्लेहानुपगजे दिहानीतथादेवपुवासव. ४ मजामिलस्यभक्त्वविसकृतेनिरूपिते सकेतसराव मवुत्तस्लेहानुपगजे इद्दाविभगवदकसख्येनोपइसेवक्क नदधीनस्वमूर्यशत्रुनितयतीति ६ तथादौ विभिरध्यायेरजामिलक यात्यत विषद्रकथा यद्विविदोमोक्तयेनत' इदृस्पेवतदाधात्मप्रवाख्यानततोद्यमि'हाभ्याव मरुदाख्यान

राज्ञोवाच निवृत्तिमार्गः कथितआदौभगवतायथा क्रमयोगोपलब्धेन ब्रह्मणायदसंसृति १
प्रवृत्तिलक्षणश्चैव त्रैगुण्यविषयोमुने योऽसावलीनप्रकृतेर्गुणसर्गः पुनः पुनः २ ॥राम

सेवप्रकृत्यावम ८ तत्रादेप्रश्नमवितलोईते यातकिमाले तत्र पाणाख्यायनयोक्त यास्येप्रसीदित तो ॥ प्रथमपश्नस्कन्धोव्याख्यायते पूर्वोक्तानुवादपूर्वकनिवेतरोक्त नरकपरिहारोपर्यप्रकृतिनिर्दिष्टमा ग इतियद्वि प्राचे द्वितीयस्कन्धेवेश्वानरं यानीत्यादिना भावतत्वयायथायथावतयन्येनमार्गेणक्रमेणा योगार्विताविद्याति तेनापलब्धान्युसानेनमहह्य संसृति मोक्षोभवतिब्रह्मणासहतेसर्वसप्राप्तेप्रतिसंचरे॥ परस्यान्तकृतात्मानं प्रविशंतिपरंपदमितिवचनात् ९ त्रैगुण्यंस्वर्गादिसुखंतदेवविषयं प्राप्यस्मन लीनाप्रकृतिर्यस्यतस्यप्रभुः पुनःगुणसर्गो भोगार्थो इदेहादिभङ्गणोयोमार्गो सवकथितं तृतीयदसि